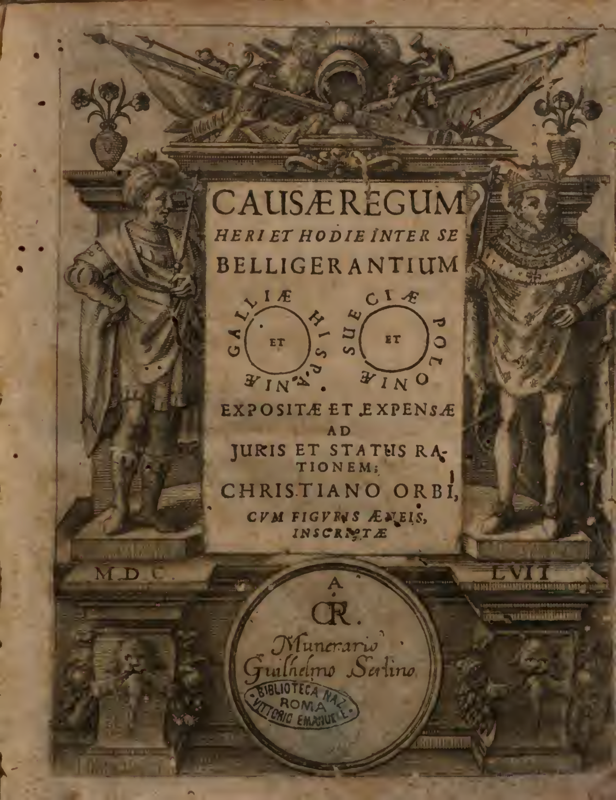

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
14
2 B
26

14-29 c 28

CAUSÆ REGUM
HERI ET HODIE INTER SE
BELLIGERANTIUM
GALLIÆ ET HISPANIÆ
SUECIÆ ET POLONIÆ
EXPOSITÆ ET EXPENSÆ
AD
JURIS ET STATUS RATIONEM;
CHRISTIANO ORBI,
CUM FIGURIS ÆNEIS,
INSCRIPTÆ
M.D.C. LVII
A
CR.
Munerario
Guilhelmo Serlino
BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

Plinius Tacito suo.

COGITA, QVÆ TEMPORA AGGREDIAMVR.
VETERA AC SCRIPTA ALIIS?
PROMTA INQVISITIO, PARATA COLLATIO.
NOVA ET NONDVM AVDITA?
PLENA PERICVLIS, PLENA OBTRECTATIONIBVS.
GRAVIS OFFENSA; LEVIS GRATIA.

Tacit. 1. Hist. 1. 4.

Adulationi fœdum crimen servitutis,
Malignitati falsæ species libertatis inest.

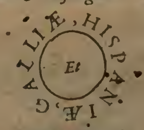
Inscriptor de se ipso.

Mihi
Imperator, Reges, Principes alij,
Nec beneficio, nec injuriâ cogniti.

ORBIS CHRISTIANE, *Pace*, præcipuâ tuâ notâ, *Orbe*,
Si placet,
Implicitas ante voluminibus, quantulocunque nunc modo explicitas,
Traditâ fide relatas introspice caussas,
Quatuor Regum se inter olim & nunc bella trahentium,
Aut alio dissidentium dissidio;
Incisas
Tripartitis Lapidariarum inscriptionum structuris;
Aptis veluti delitiis,
Temperandæ earum asperitati,
Redintegrandis legentium animis.
Quarum
Prima Regum Occidentalium,
Secunda duorum septentrionalium,
Caussas bellicas, vel quasi,
Tertia caussarum jura, & rationes regias,
Expendenda repræsentat.
Hæc talia
Purgatâ pellege mente, ac perpende.
Cognosce, ut judices, non vindices; judica, ut componas, non imponas,
Quid enim est compositum, impositum, conclusum, elusum?
Lusus & abusus purus est putus Politicus.
Imposita belli materia indispositâ forma quietis.
Quid est belli finis Pax doloni affinis?
Nisi dolosus favillarum suppositarum cinis,
Levi motu erupturus in incendia urbium, strages Hominum,
Animalium DEO Charissimorum.
Correpturus & Germaniæ sacratissimum PACIS Templum,
Ab ipsis Europæ diis terrestribus extructum,

 Post

Post à Bono excultum VIRO,
Qui Oleum in Olla ac nomine, *imò* in Ore ac pectore *gerit.*
Ac primò quidem,
Nisi piget,
Respice ad iras, minas, astus, curas, æmulationes, suspiciones,
Occasiones, sæpè leves, ingentium discordiarum, bellorum,
Orbe in occiduo & Hesperiis.
Ubi
1275.
1657.
0382. *Trecentos & octuaginta duos per annos,*
Fuit dimicatum,
Non continuè, nec cohærenter,
Sed prout caussæ lacessierant,
Cum Castellanis, Arragoniis, Siculis, Burgundis.
Inde
Contagio, & series, caussæque bellorum,
A
Ludovico Aureliæ, *& Philippo I.* Burgundiæ *Duce,*
CAROLO VII. Galliæ Rege, *Iohanne & Philippo II.* Burgundis,
Maximè
A Ludovico XI. & Carolo Audace Burgundiæ Duce,
Primo Austriaco-Hispanicæ opulentiæ potentiæ auctore,
In Christianos & consanguineos hodiè Reges,

Continuè diversos,
Sine metu discordiæ, læsione prærogativæ,
Nec nominandos, nec conlocandos juxta,
Vix Orbiculatim.

Structuræ

Structuræ primæ Secturæ,
Et
Secturarum Stricturæ.

1. *CAussa belli inter Philippum III. Audacem Franciæ & Alphonsum Castilliæ Regem, Navarrorum ab Alphonso mota rebellatio contra Philippi pupillam; & Alphonsi ausum contra suos nepotes, à Philippo in regno assertos: & inter eundem Philippum ac Arragonium, Siculorum contra Carolum Franciæ, Andium Ducem, Siciliæ Regem, patruum suum motus.*

2 *Caussa primi belli Neapolitani inter Carolum VI. Franciæ & Alphonsum V. Arragoniæ Regem pro patruo Ludovico I. & ejus filio Ludovico II. Andium ducibus, Pontificum dissidia, & calliditas Ioannæ Reginæ Neapolitanæ.*

3 *Semina belli Franciam inter & Burgundiam, pòst Austriaco-Hispanicam, Ludovici Aureliæ, & Philippi Burgundiæ Ducis lis de sedis prærogativa, cædes Ludovici & Ioannis Burgundi inde secuta; & bellum inter Carolum VII. Franciæ & Philippum II. Burgundiæ Ducem.*

4 *Caussa resumti belli inter Ludovicum XI. & Carolum Audacem Burgundiæ Ducem, veterum simultatum recordatio, mutuus contemtus, insidiarum suspicio, oppidorum relutio.*

5 *Fastidia inter eundem Ludovicum, Castellanum, & Arragonium.*

6 *Maria Burgundica belli causa inter eundem Ludovicum, & Maximilianum Austriæ Archiducem.*

7 *Maximiliani filia Margarita, & Anna Amorica quasi ejus uxor Ansa belli inter Carolum VIII. & eundem Maximilianum.*

8 *Carolus Mænius, & duo Ferdinandi Arragonij Belli inter Gallos & Arragones Neapolitani autores.*

9 *Belli Mediolanensis origo Valentina Galeatij Vice Comitis Mediolan. filia; & Claudia Ludovici XII. filia, & Sfortia factum, caussæ motuum*

tuum inter Maximil. Imp. ejus filium Philippum Archiducem & Ludovicum XII.

10 *Cupido regni Neapolitani belli caussa Ludov. XII. inter & Ferdinand. Mox utrosque socios contra Fridericum Arragon. regno pulsum.*

11 *Novum belli incidens inter eosdem, quo Galli eodem regno dejecti.*

12 *Diversæ amicitiæ inimicitiæ concitationes inter Maximil. Imp. Ludovicum XII. & Ferdinandum:*

Præcipuus belli concitor Pontifex Iul. II. inter eosdem,

Quo Ludovicus Mediolano, & totâ ferè Italiâ exactus.

1512. 13 *Negatus per Navarram transitus stimulus belli, & occupati à Ferdi-*

1516. *nando Arragon. Regni Navarici.*

14 *Caussa æmulationum Franciscum I. inter & Carolum Philippi F.*

15 *Inter eosdem belli prætextus simulatus, apertior, caussa potissima.*

16 *Occasio belli Navarici inter eundem Carolum V. Imper. & Franciscum I.*

17 *Caussæ amissi Mediolani variæ.*

18 *Ejusdem recepti repentè & perditi; captique ad Ticinum Regis Rex ipse autor.*

19 *Præcipua caussa belli etiamnum durantis inter utramque domum, Pactum Madritianum Lutetiæ infirmatum.*

20 *Caussa belli sacri contra Carolum V. Caroli nimia potentia.*

21 *Caussa provocati à Francisco Caroli ad duellum, inde ad Bellum, quo Galli totâ Italiâ seclusi.*

22 *Diversi bellorum stimuli inter eosdem: Mirabelli cædes, Francisci fœdus cum Germaniæ principibus: Caroli in Franciscum, & hujus in illum efferatus animus, querela; Conditiones à Carolo præscriptæ Paci, duello, bello.*

23 *Induciæ belli irritamenta inter eosdem, Paulo III. conciliatore.*

24 *Francisci I. legatorum cædes magni inter eosdem caussa belli, pòst finiti pace apud Crepiacum.*

25 *Oppressi à Carolo V. Principes in Germania, in Italia Ludov. Farnesius,*

sius, & Comes de Mirandula, miserabiles belli motores, Carolum V. inter & Heinricum II.

26 *Recipiendum Divodurum alterius inter eosdem belli incitamentum.*

27 *Ira utriusq; caussa exercitus magnâ utrinq; strage cæsi.*

28 *Carolo V. Imp. monacho facto, Pontifex Paulus IV. factus belli inter Heinricum II. & Philippum II. Hispaniarum Regem aculeus; mox in partibus contra Heinricum II. Odia tandem armata inter Philippum II. Heinricum II. Carolum IX. ad Heinricum III. usq; pace sopita Cameracensi.* 1556. 8. K. 9br

29 *Nova contentionis caussa, mota inter utriusque regni ad Venetorum Rempubl. legatos de honoris ac sedis prærogativa.*

30 *Eadem ab iisdem acrius disceptata in Concilio Tridentino.*

31 *Eadem inter utriusque regni Theologos mota motus in Concilio concivit.*

32 *Comitis de Luna, primarii Hispaniæ ad d. Concilium legati, varia commenta præripiendi hanc prærogativam Gallis, Regi suo afferendam.*

33 *Temperamentum hujus litigii per Cardinalem Lotharingicum ex Imp. Ferdin. I. imprudenter quæsitum, imprudentissimè acceptum.*

34 *Comitis de Luna separata à cæteris sedes in dicto conventu.*

35 *Gallorum contra hoc insolitum, publicum Regis sui præjudicium, publica obtestatio.*

36 *Fontidoni D. Hispani fastuosa oratio de Regis sui magnitudine.*

37 *Ipsa inter sacra de honore concertatum summo cum strepitu ac fremitu Gallorum, Triumpho Hispanorum.*

38 *Contra Gallica turbamenta aulæ quædam quasi amicitiæ & opis species inter utriusq; regni reges.* 1560.

39 *Quidam quasi syncretismus inter Carolum IX. & Philippum II. contra religionis in Gallia periculum: mox nonnihil inter se commotiores, rursus placatiores.*

40 Re-

40 *Resumti à Philippo contra Galliam odij caussa Catharina & Alençonius, mater & frater Heinrici III. Philippus occultus sancti in Gallia federis socius. Heinrici III. miseranda cædes.*

1590. 41 *Caussa belli inter Heinricum IV. Philippum II. Henoticam factionem, religio, rebellio, procerum ambitus; Hispani regno inhiantis, Pontificis diras Regi imprecantis studium, & fedus contra Navarrum & sectarios.*

42 *Pontificis & Philippi consilium de eligendo Rege Catholico, rejiciendo sectario Navarro.*

43 *Varii Gallorum sensus de hoc Philippico consilio, & Pontificis ausu:*

44 *Hujus electionis elidendæ & eludendæ autores Scombergius & Thuanus, fida & salutaria eorum consilia Regi data, redituro ad Ecclesiam, interim inducias pacturo.*

45 *Feriæ Ducis, legati Hispanici contraria consilia de rejiciendis induciis, intrudenda in regnum Hispaniæ Infante Clarâ Eugenia Elisabetha: Mendozæ I.V. D. patroni causæ hujus Scholasticus apparatus explosus: lex Salica allegata: hac quasi salva Ernestus Austrius Infantis destinatus maritus eligendus: Factum SCTVM contrarium: sumendus Rex ex principibus Galliæ: nominandus ab Hispano.*

46 *Navarrus à Pontifice, Pontifex à Gallis increpitus.*

47 *Guysius Rex, & Infantis, in solidum cum ipso Reginæ, maritus eligendus nominatur ab Hispanis; Medvanio clam obnitente, Bassompetra intercedente, Castrao apertè contradicente.*

48 *Hispanorum irritus regis creandi labor & clamor.*

49 *Turbarum novus autor Cardinalis Borbonius.*

50 *Navarri cum VI. Episcopis de religione colloquium, cum Medvanio induciæ; Legato Pontificis fremente, Navarrum Hæreticum publicè proclamante.*

51 *Navarri ad Ecclesiam Rom. reditus: diversi de eo sensus: quorundam Theologastrorum in VI. illos præsules, & Heinr. III. IV. convitia.*

Hispa-

B

Aemula-

67. *Æmulationes inter Heinricum IV. & Philippum III. durante fœdere pacis. Artibus Hispani & Sabaudi corruptus Bironius fato meliori dignus: Saluciani marchionatus restitutio & pax cum Sabaudo diu impedita, pòst Legati Pontificij curâ expedita. Hispanici conatus recipienda per proditorem Merargium Massiliæ; Narbonæ, Biterorum, Dipodori alios per proditores: regni turbandi, aliter ordinandi: Regis interficiendi, aut intercipiendi & mittendi in Hispaniam: astu eorundem adversus Regem concitati Eutragius, Avernus, Heinrica Balsaca, Regis amica certâ cum scida. Galliâ profugus cum uxore Condæus Mediolani receptus. Regius in Hispania legatus, violatus. Contrà ab Hispanis multa Gallis tanquam fedifragis objecta, à Gallis multa amicitiæ signa contra Hispanorum injurias allegata. Tandem Heinricus IV. cæsus inter belli & lætitiæ apparatus.*

1600.

1610. 14. Maij.

68. *Animorum in Europa motus de morte Heinrici; maligni in Hispania: Fontanus ex Condæi exilio jacturus fulmen contra Galliam: Alberti Archiducis Belgij Principis indecora literarum ad Ludovicum XIII. inscriptio.*

69. *Regina Gallorum regnatricis auxilium Cliviæ successoribus missum ab Hispanis in odium elatum.*

70. *Regina in causa Iuliacensi & Aquisgranensi arbitra, Hispanis suspecta, graviter offensa.*

71. *Rex Ludovicus XIII. destinatus Philippi III. gener in controversia montanorum utriusq; Navarræ incolarum in jure & honore læsus ab Hispanicis.*

72. *Causæ Regum intervenientium bello Sabaudum inter & Mantuanum.*

73. *Hispanus pactum Astense à Gallia legatis factum reycit, iterum recipit, iterum violat per novos Mediolani præfectos.*

74. *Demum Madriti consulitur, an paciscendum cum Sabaudo; & negatur esse paciscendum.*

75. *Gallus pactis firmandis instat, Hispanus obstat, annuit invitus.*

76. *Studia Regum circa motus Bohemiæ, Hungariæ, unionem Principum Germaniæ.*

77. *Gallorum ministerium in Hungaria; Hispanorum contrarium artificium.*

Præci-

94. *Defectio Langedociæ, Hispani ad Narbonam auxilia: perduelles, præcipuus Momorantius, læsæ majestatis rei declarati.*

95. *Aureliani exercitus cæsus, captus Momorantius, securi percussus; reliqui perduelles dignitate moti, duo ex Flandria percursores Meti supplicio, sententia damnatoria Chanta lupus plexus.*

96. *Aurelianus pacem ingratam subit, & rumpit suo iterum in Lotharingiam inde in Flandriam secessu.*

97. *Ab Hispano, ut opem ferret Aureliano & Lotharingo contra Galliam, induciæ Batavis oblatæ; disjectæ à Gallo.*

98. *Lotharingi contra Galliam ausa.*

99. *Lotharingus à Rege castigatus, sua exutus provincia: Rex dedito Nanceio exceptus, inde jam egressa Aureliani uxore.*

100. *Auxilia Austriaco-Hispanica pro Lotharingo contra Galliam inhibita à Suecis & Gallis: Aureliani reditus in Galliam.*

101. *Hispanici Oratoris preces pro Regina, Lotharingo; repetitio suorum, tacita belli futuri prolusio: alia Bruxellis in Galliam illata ab reducibus, mox coercitis.*

102. *Caussa Regum in bello imperiali diversa erga Germaniæ Principes affectio.*

103. *Causa belli Sueco-Gallici Austriaco-Hispanos inter & Sueco-Gallicos.*

104. *Hispanica pacti Gallo-Suecici obtrectatio, & ejusdem dissociandi ars.*

105. *Imperatoris ad Pontificem legatio contra Gallum Suecumque: Pontificis de Imperatoris bello censura.*

106. *Regis Galliæ eximium in Germaniam studium ab excessu Gustavi Adolphi.*

107. *Causa belli longius provecti novum inter utrumq; regnum fœdus contra Austriacos.*

108. *Caussæ malæ ad Nordlingam pugnæ.*

109. *Caussæ restaurati in Germania belli ac pacis Gallo-Sueco-Vinarienses: Vinariæ Ducis Bernhardi virtus: Brisaci deditio.*

110. *Causa belli soleniter indicti a Galliæ Rege Regi Hispaniæ, illatæ injuriæ ac preces Batavorum.*

Caussæ

I.

Cœpta inter se Regum arma, 1275.

Philippi III. Galli, & Alphonsi Castellani,

Hinc ex caussa Navarrica, mortem Henrici Navarræ Regis secuta;

Navarris, instinctu Alphonsi ferociter rebellantibus,

Contra Ioannam unicam Navarræ hæredem Philippi pupillam;

Fortiter compressis,

Virtute Roberti Atrebatum Comitis, Philippi legati:

Liberato Navarræ Prorege Stephano Bellomarcho,

A rebelibus in arce Pompejopolitana obsesso

Pompejopoli vi captâ, igni, ferro vastatâ.

Castellano in regnum repulso

Assertâ pupillâ: Philippi F. Philippo Pulchro conjunctâ.

Caussa belli inter Philippum, III. & Castellanum.

Illinc ex caussa Castellanâ: 1276.

Alphonso,

Vt erat naturâ ambitiosus, ac præ imperii cupiditate in nepotes iniquus,

Ferdinandum & Alphonsum,
Ferdinandi filij, & Blanchæ Philippi sororis filios,
Regno paterno exeunte, Sanctium alterum suum filium eôdem induente,
Contra successionis jura,
A Philippo,
Primò querelâ, deinde legatione, post armis,
Correcto ac correpto:
Servato ex sorore suâ nepotibus regni paterni jure.
1282. Istinc ex Caussa Siculorum,
Favore Petri Arragonij Ius Siciliæ obtendentis,
Adversus Philippi patruum Carolum Siciliæ Regem rebellium,
Hìc *Petrus ille,*
Vesperis famosus Siculis,
Diris devotis Martinianis,
Verbis nimius, linguæ ferox,
Singulari congressurus certamine cum Carolo,
Si Vir, si Dux, si Rex sit,
Ipse deinde, Carolo coràm in arenâ,
Nec virum, nec Ducem, nec Regem egit,
Mox à Carolo & à Philippi fratre Alenconio ad Rhegium fusus,
1284. *Ab ipso deinde Philippo, ad* Gerundam *lethaliter cæsus:*
Inter hæc,
1285. *Carolo fatũ suum, eiusq́; filio Carolo Claudo, captivitatis cõtumelias obeunte,*
Nec nisi durissimis inde exemto conditionibus
1288. *A Pontifice Nicolao Apuliæ & Siciliæ Rege nuncupato:*
1289. *Pactis in quinquennium cum Iacobo Arragoniæ Rege indutijs.*
1290. *Caussæ quidem istæ fuerunt* Hispanorum *indices animorum,*
Turbandi, imperandi avidorum,
Sed non fuére perpetui inter Reges odij propagines:
1366. *Eodem exscissæ bello: resumta utrinq́; socia arma,*
1367. Hi*spanorum pro Carolo V. contra Anglos, Caroli pro* Hi*spanis contra*
1369. *Sarracenos.*
1371. *Pro Heinrico Alphonsi notho contra Petrum Castelliæ Regem.*
Caroli

Caroli VI. pro Castellanis contra Lusitanos. 1380.

Scilicet intutum, Martem inter geminum, accedere neutri.

II.

1382.

Carolum Dyrrachium Ungariæ Regē *inter & Ludovicum I. Andium Ducem,*
Ladislaum Ungarum *posteà inter & Ludovicum II.*
Neapolitanâ de purpurâ certamen,
Natum ex trium Pontificum certamine,
Vrbani VI. Clementis VII. Bonifacij XI.
Et duarum feminarum molimine,
IOANNARVM, Neapoleos Reginarum,
Famosarum quàm formosarum, calidarum & callidarum.
Vrbanus Dyrrachium, Clemens Ludovicum Regem salutat.
Neapolis tota pro Dyrrachio, Neapoleos Regina Ioanna pro Ludovico,
Suo ut filio, adeoq; Rege.
Dyrrachius ut regnum vi auferret, sustulit laqueo Reginam,
Ludovico regni æmulo absente.
Ludovicus ut idem recuperaret, recepit copias ex Gallia, 1384.
Simul à Clemente suo Siciliæ & Hierosolymæ regnum, 1386.
Sed copia in regno venenum, Ludovicus in Apulia lethum.
Infami vi[illegible]re Dyrrachio, mox in Pannonia à sicarijs cæso.
Iam regnum Neapolitanum in VI. viratum versum;
Mox iterum in regnum & iterum biceps. 1390
Bonifacius Ladislaum Ungarum, *Neapolis Ludovicum II. Regem nuncupat.*
Ladislaus, ut regnum occupet capit Neapolim,
Ludovico II. regni æmulo absente.
Ludovicus ut idem repetat, obsidet Neapolim,
Sfortiæ Ducis consilio & auxilio.
IOANNA altera, Dyrrachij filia Ioannam imitata priorem,
Callida femina Alphonsum V. Arragonium vocat filium,
Simul evocat in auxilium.
Alphonsus Venit, solvit obsidium, accipit operæ præmium, adoptionis titulū,
IOANNÆ REGINÆ quasi filius, regni hæres, Rex.

Inter Dyrrachium & Ludovicum I. Ladislaum & Ludovicum II. Audium Ducem.

Hinc

Hinc ista rixa,
Hinc primum illud bellorum, odiorum internicinorum seminarium,
Gallos inter & Hispanos,
Per Carolum Mænium veluti traducem,
Cessis Ludovico XI. ejusq; posteris regni Neapolitani juribus,
Ab Arragonijs detentis,
Ad nostra usque prolatatum tempora,
Summa regni miseriâ,
Nescii, cui meliùs, aut securiùs parcat.

III.

Semina belli inter Franciam & Burgundiam ex honoris prærogativâ.

Beneficium cessit in maleficium,
Initium simultatum alterum inter utriusq; regni reges traducum
IOANNES I. Valesius, Galliæ Rex infelix,
Pater magnus, avus luctuosus,
Cetera Gallis & Hispanis exitiosus,
1364. *Captus in bello Anglico captum unà filium Philippum,*
Natu postremum, ausu primum
Pro navatâ sibi operâ Ducem Burgundiæ fecit,
Animo bono, eventu malo:
Vt ejus secundo genitus Ludovicus ex caussa Siciliæ,
Ita ejusdem ultimo natus Philippus ex caussa Burgundiæ,
Vtriq; regno intulit semina belli.
Origo à jurgio de sedis prærogativa,
1382. *Ipsa inter Caroli VI. Regis solennia cæpto,*
A Philippo Burgundiæ, & amitin suo Ludovico Aureliæ Duce,
1392. *Ex jurgio professum odium,*
1407. *Ex odio cædes, Ludovico à Ioanne Philippi filio,*
1418. *Et mutua Ioanni à Carolo VII. tùm Delphino intentata:*
Vindicata à Ioannis filio Philippo II. Burgundiæ Duce,
Anglis in Galliam accitis,
Henrico. V. Anglorum Regi traditis,

Carolo

Carolo VI. Rege mentis inope, Reginâ, Lutetiâ, totâ penè Galliâ:
Eidem Heinrico
Catharinâ Regis filiâ à Philippo conjuncta
Pactis dotalibus iniquis, ll. regni adversis.
Post,
Carolo VI. & Heinrico V. fato functis, 1422.
Ab eodem Philippo & Anglis,
Cædis ultio in autorem Carolum VII. parata,
Iàm tùm ab iratis parentibus proscriptum,
Ab Anglis illusum, Regem Francum, non Francorum dictum,
Regem Biturigum, hoc est, unius civitatis regulum;
Bis acie victum solio quasi dejectum,
Suffecto Heinrici V. Angli F. Heinrico VI.
Verùm fortuna *tandem,*
Quos diu est prosecuta, quasi fatigata repente destituit
Anglos, 1428.
Caroli VII. res manu Puellæ *restituit,*
Philippum Burgundum, tot malorum machinatorem,
Ab Anglis ad Carolum, Carolum ad regnum reduxit:
Anglis tota Gallia, Caleto excepto, seclusis, 1435.
Inclusis interno suorum Ducum dissidio:
Pace contra Carolum inter & Philippum pacta;
Datis Philippo urbibus,
Perona, Mondidio, Roa, Artesiæ comitatu,
Pleno prorsus Iure:
Vsu verò fructu, & ad vitæ usum, Comitatûs Bononici:
Iure deniq; reluitionis oppidis ad Somonam concessis.
Promissis comitatibus,
Matisconensi, Cabillonensi, Langrensi, Barensi,
Burgundiæ in perpetuum annectendis,
Salvo ad Parisiorum curiam jure provocandi.
His aucta bonis Burgundia, Burgundi in speciem amicitia.

Inter Ludovicum XI. & Carolum Audacem. 1462. 63.

IV.

Prodidére, ut primùm prodiére,
Simultatum veterum ausus & ludos, Ludovicus XI. & Carolus Audax,
Ille Caroli VII. Galliæ Regis, iste boni Philippi Burgundiæ Ducis F.
Ille Austriacæ potentiæ obturbator, iste ejusdem conditor.
Alter alteri primum nimiùm civilis, post nimiùm vilis,
Mutuis irritati insectationibus:
Ille alterius attemptatæ vitæ suspestus,
Iste alteri ex usurpatis *in Burgundia* vectigalibus,
Præcipuè receptis *jure reluitionis* ad Somonam IV. oppidis,
Oppido infestus & hostis
Belli societate,
Specioso BONI PUBLICI *nomine nominatâ,*
E regni proceribus, visceribus, adversus Caput conflatâ,
Post, pactâ ad Constantiam pace, prudenter difflatâ,
Retentis utrinque furtivis belli fomentis;
Auctis deindè, hinc in Gallo,
Ex Burgundi dedignatione parendi,
Hoc est,
Veniendi ad Comitia Turonibus habita;
Illinc in Burgundo,
Ex excessu Caroli Regis fratris *præcipui factionis instrumenti,*
Quo Burgundus defecto infirmior, & iratior,
Gallus potentior, & ad belli consilia paratior;
Utriusque odia luentibus populis,
Normannis Burgundi, Burgundis Galli:
Neq; ea cum utriusq; vita finita,
Æmulationum titionibus, non minus ac ditionibus,
In hæredes utrinq; tramissis,
Iure quasi successorio.

V. *Sub*

V. 5.

Sub idem ferè tempus, 10.

Intempestivus Regum congressus *contigit* & irrisus, Inter Ludov.XI. & Arragon. & Castell.

Ad utrasq; Vidosonis Bayonæ fluvÿ ripas,

Hinc Ludovici arbitri, *illinc* Castellani & Arragonii, partium,

Et

Vno illo amne discretis connexum odium;

Ex arbitri sententiâ pro Castellano contra Arragonium latâ,

De quorundam in Navarra locorum controversiâ.

De hinc quoq;,

Vanorum utrinq; aulicorum improperia:

Castellanus ex notabili vultus deformitate Gallis,

Gallus ex nimiâ cultus simplicitate Castellanis,

Ludibrio fuit ac fastidio.

Reges formâ corporis vestisque decore, ut est mos vulgi, comparantibus.

VI. 1478.

Iam verò Maria Burgundica, 6.

Caroli *ad Nanceium cæsi relicta* filia, Inter Carol.VIII. & Maxim.

Vnica tot provinciarum hæres & Hera,

Nupta Maximiliano, spreto Carolo Ludovici septenni filio,

Longam ditionum *in domum Austriacam*, odii bellique *in Gallicam*, duxit lineam,

Maximilianus accessione tàm amplissimi fundi dotalis elatior,

Ludovicus æmulatior.

Mox inter utrumq; atrox & bellum, & ad Guinegastam prælium.

VII. 1490.

Carolus *postea, iure quasi talionis,* 7.

Repudiatâ à se Maximiliani septenni filiâ, Inter eosdem.

Bimâ sibi desponsatâ

Sponsaliis tribus famosissima Margarita.
In Britannia præterea Armorica
Copiis Maximiliani, & Britone ad D. Albini fanum cæsis,
Tùm,
Parario Aureliano Duce,
Ductâ sibi, viduoque Maximiliano quasi abductâ uxore,
Annâ Armoricæ hærede & Herâ,
Maximilianum in furorem, furorem Maximilianus in vindictam,
Atrebati, & D. Audomari expugnationem,
COnvertit & fregit.

VIII.

1493. 8. Inter eund. Carol. VIII. & Arrag.

Causæ *belli Neapolitani Gallos inter & Arragones,*
Carolus Mœnius, Ferdinandus Alphonsi nothus,
Et alter Ferdinandus Ioannis Arragonii filius,
Ille,
Andegavensium juribus in regnum Neapolitanum, cessis,
Ludovico XI. ejus filio Carolo VIII. & successoribus.
Alter,
Iis juribus usurpatis & detentis,
Tertius,
Perfidè retentis, *gratis, at sub fide, receptis,*
A liberaliori, quàm prudentiori Carolo,
Ruscinonis & Perpigniani comitatibus,
Cessionem Carolus VIII. *armis exsecutus,*
Ludovico Sfortia, belli concitore,
Bellum contra Arragonios avidiùs, quam paratius, suscepit.
Regnum ipsum felicius, quàm credibiliùs, cepit.
Ferdinandus Ferdinandi nothi nepos citiùs, quàm speratiùs recepit.
Fridericus Ferdinandi patruus & hæres certiùs, quàm securiùs, accepit.
Ferdinandus alter idem patruelis simul & Gallo perfidiùs, quàm excusatiùs,
intercepit,

Potissi-

Potissimo per fidiæ & victoriæ instrumento Consalvo
Cordubensi.
Idem tandem,
Cum onere odii Gallici translatum ad Austriaco-Hispanos,
Cum Andegavensium juribus injuriæ ad Gallos,
Veteres, Vespera Siculæ; recentiores, Ferdinandinæ;
Recentissima, Hispanica,
Non sine nominis Hispanici devotionibus.

IX.

Commotioribus adversus se Principibus, 1499.
Maximiliano Imp. Ludovico XII. Philippo Archiduci, 9. Inter Maxi: & Ludov. XII.
Causæ *erant* quinque.
Vnica Ludovico XII.
Mediolanensem binis aggresso vicibus regionem,
Valentina,
Mediolani Hæres, sua paterna avia.
Tres Maximiliano *Imperatori,*
Sullani exempli malum Ludovico proscriptionem minato, 1500.
Mediolanum à Ludovico una cum Genua expugnatum,
Sfortia captus,
Fugati ejus liberi.
Vnica *rursus,* Maximiliano, *& una* Philippo Archiduci,
Quantulum cunque Ludovico placatis, mox acrius irritatis,
Claudia Ludovici filia,
Filio *Philippo* Carolo, *Maximiliani nepoti,*
Pro Mediolani investitura promissa,
Posteà cum *Francisco* Angulemio commissa.

X.

Eidem Ludovico XII. *&* Ferdinando Arragonio, 10. Inter Ludov. XII. & Ferdin. Arragon.

Vna utriq; cupido recipiendi regni Neapolitani *belli causa,*
Concitator ejusdem Alexander VI.
Arragonius primùm Galli eo in bello socius, mox desertor,
Submisso in auxilium Patruelibus Consalvo Cordubensi,
Rursus à Patruelibus alienatus, cum Gallo pactus,
De pellendis regno Patruelibus, se inter postea dividundo,
Gallo Neapoli, Campania, Samnio,
Arragonio Apulia & Calabria, cessis.
Interea,
Securior, quàm cautior, regni possessor Fredericus,
Benignè exceptum cum exercitu Consalvum,
Salvum quasi contra Gallos subsidium,
Sibi amicum fidum & hospitem,
Hostem media in Sicilia & Calabria,
Gallum contrà hostem,
Hospitem mox, & benignum media in Gallia,
Expertus est.
Cuius in regno,
Regno exutus suo, summa patruelis infamiâ,
Summam Galli amicitiam, honores, opes exul assecutus;
Filius contrà ejus Ferdinandus Calabriæ Dux,
Summa Consalvi perfidia è Tarentina arce receptus,
Sub custodia in Hispaniam missus est.
Spuria Arragoniorum linea hoc quasi fato inducta
Imò irreverentiâ bonæ fidei, sanguinis, per consanguineum oppressa.

XI.

II. Inter eosdem

Verùm
Hæc leonina societas, hæc discors concordia,
Victores inter reges, mox iterum partes,
Nec diu fuit, nec multum profuit:
Orto, *nec tractatibus composito*, de vectigali ad fines Samnii, ambiguo.

Et dehinc bello,

Belli eventu dubio mox formidato,

De ambiguo illo. simul & concordiâ, certis jurata conditionibus,

Pacis amantissimus Philippus Archidux, *Ferdinandi gener,*

Arbitratus est.

Hoc Consalvus *nihil moratus*, occasione usus,

Rebus Ferdinandi, *adventu novarum Antonii Levæ copiarum, erectis,*

Ludovici *attritis,*

In Brutiis, in Calabria, in Apulia, & ad Lirim,

Gallos toto illo regno disjecit, dejecit, exegit.

Ipse Victor belli Neapolitani regni regnator Ferdinandus,

Patrueles contrà & Gallos.

XII.

Gallicas secutæ clades annuæ inter partes indutiæ, 1505.

Mox Nuptiæ 12.

Ferdinandum viduum inter & Germanam Foxiam, Inter eosdem.

Ludovici, ex sorore neptem,

Post inimicitiæ,

Ferdinando,

Ex successione Alphonsi I. *Ferdinandi Spurii Patratoris,*

Totum sibi regnum asserente Neapolitanum,

Excluso *dotales contra tabulas* Germanæ iure ea *in regni parte,*

Ludovico partitè assignata, Germanæ in dotem cessa.

Quantulacunq. rursus amicitiæ,

Ludovicum inter & Ferdinandum, Maximilianum & Iulium II, 1508.

Simul Cameraci federatos, Venetorum odio,

Qui,

Turbata bello Italia,

Quædam hinc huius, illinc illius sibi p'scati fuerant oppida.

Illis pòst à Ludovico ad Abduam profligatis,

His reciperatis, suis cuiq. restitutis,

Sacer

Sacer belli concitor Iulius II. *Venetis reconciliatus,*
Versa in Gallos acerbitate,
Toti iterum Italiæ ferè terribiles,
Maximilianum à Ludovico alienavit,
Ferdinandum contra Ludovicum animavit, armavit,
At Ludovicus,
Ingenti mox coacto exercitu, missoq; sororis F. Foxio Duce,
Ducem contra hostilium copiarum Raymundum Cardonam,
Liberata Bononia, Brixia, Bergamo, receptis,
Hostibus memorabili ad Ravennam prælio fusis,
1512. Tantæ victoriæ fructum,
Id. April. In Victore ab ipsa Victoria perdito,
Tredecennalem Mediolani possessionem,
In junctis Helvetiorum cum federato hoste copijs,
Eiusdem reciperandi conatum,
In sanguinaria ad Novariam pugna,
Perdidit, luxit, nondum eluxit.
Restituto à federatis, ope Helvetiorum, Maximiliano Sfortia,
Ludovico tota fere Italia exuto,
Non exuto impotenti in potentibus odio.

XIII.

13. En
Inter eosdem & Navarr. *Litem de materno Testamēto à Genero Philippo diu veritus* Ferdinandus,
Morte ejus eo magno metu liberatur,
Solam Galli *usq; & usq;* Potentiam summè suspectans,
Anglo *genero* Heinrico VIII. *in Aquitaniam sollicitato,*
1514. Belli faces Aquitaniæ prætulit, Navarræ intulit,
Regno illo ex causa denegati per illud transitus liberi *occupato,*
Rege Ioan. Alberto II. Galli amico, fugato,
Illacessita Aquitania, relicto ibi genero de socero querulo,
Ipse novo latus regno domuitionem paravit.

XIV. *At*

XIV.

Æmuli,

Franciscum I. inter & Carolum Philippi F. Inter Carol. V. & Francisc. I.

Flandriæ, & Artesiæ Comitem, Galliæ Vasallum,

Educatione, ætate penè, pares & ambitione,

Æmulatio tantum, quantum utriusque potentiæ erat;

Francisci I.

Ex fusis ad Marignanum Helvetiis,

Recuperato Mediolano, [illegible],

Pulso [illegible] Cæsare Maximiliano,

Caroli,

Ex possessione Belgii paterni, Castiliæ materni,

Successione Austriæ ab avo [illegible] paterno,

Arragoniæ materno.

Præterea,

Navarra ab eodem, a Ferdinando Neapoli [illegible],

[illegible] Francisco [illegible].

[illegible],

[illegible] Carolo,

Auctio

[illegible] Ferdinandi morte Maximiliani in Germaniam

[illegible],

Francisco Imperii Romano-Germanici [illegible],

Carolo Romanor. Imperatore, Hispaniar. Regno Austriaco [illegible]

[illegible].

[illegible],

Qui [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

XV.

[illegible] belli [illegible].

D Clyp[illegible]

Claudia *Ludovici filia* Carolo promissa, *in* [illegible] *matrimonium*

Apertius,

Carolus Egmondanus *Geldriæ*, Robertus Marcianus *Bullonia*

Dux,

Ille Carolo V. Carolus V. *huic* [illegible]

Utrique à Francisco receptus [illegible] Carolum,

*Fr*ad[illegible]cisus, *ut* [illegible], pacem in [illegible] initam.

[illegible] non [illegible]

Burgundiæ Ducatus [illegible] XI. Mariæ Caroli aviæ,

Mediolanum [illegible] Francisco [illegible] ademptus.

Et

Pecunia *promissa* [illegible] *conventa à Carolo* non soluta *Francisco*.

Maxima [illegible]

Mutua [illegible] ambitio:

Francisco Caroli V. [illegible] *incrementum*,

Carolo Francisci [illegible] *antiquitate ornamentum*,

Invisum,

Alterutrum utrique imminui [illegible]

XVI.

A primè Navarra [illegible] causa belli.

[illegible] *Franciscum inter & Henricum Navarræ* [illegible]*regem*,

Et inde ferendum [illegible]

Occasio

Motus in Hispania [illegible]

[illegible]

Unde Navarra [illegible] *à Gallis recuperata*.

At [illegible] *Gallis ad Naiaram fusis visis*,

[illegible] Navarra.

[illegible] *belli afflata fulmine*,

Campania, Picardia [illegible] *turbine*.

XVII.

Causa

Medio-

[illegible]

[illegible] Gallis amissi [illegible].

[illegible] Carolus Borbonius [illegible],

[illegible],

[illegible],

[illegible].

Tertius [illegible] Carolus [illegible],

[illegible],

[illegible],

[illegible].

[illegible] ipso ille Borbonius,

[illegible],

[illegible],

[illegible],

[illegible],

[illegible]:

[illegible],

[illegible].

XVIII.

Ejusdem [illegible] & perditi, [illegible]

[illegible],

[illegible],

[illegible]:

[illegible],

[illegible], [illegible]

[illegible],

[illegible].

[illegible],

[illegible].

XIX.

Franciscus [illegible],

[illegible].

 [illegible]

19. Inter continuos

Carolus V. prosperitate simul ac invidiosa Italiæ potentia formidolosus,

Duo bellorum incendia,

Parùm fideliter extincta, majori flamma revixerunt,

Et ardent etiamnum hodiè,

Suo quoque in Posteris.

In primis causa belli est pactum Madritianum,

Post Lutetiæ *ut iniquum* infirmatum.

Hoc cessa *Carolo* concedi [illegible] permissa *Francisco*,

Utraque Burgundia;

Ius *summum in* Flandria, Artesia, [illegible] *ad Somonam* oppidis;

Renunciatum juri.

Regno in Neapolitano, ducatu Mediolanensi, Comitatu

Astensi, Republ. Genuensi;

Promissa opera

In curanda Navarræ renunciatione. *Albertæ non renuncianti,*

nulla omnino.

Demum obsides dati *data pro libertate* liberi,

Munimenta regni,

XX.

20. [illegible] Francisco [illegible]

Belli sacri [illegible],

Clementis VII. Venetorum, Principum Italorum, Helvetiorum,

Et [illegible] Sfortia,

Causa,

Deprimenda Caroli potentia, sublevanda Francisci depressa:

Propria [illegible] Italia *utriusque* injuria arcenda:

Sed ipsa [illegible] tota, [illegible] à Carolo capta,

Mediolanum, Roma, Papa;

Ejus nominis autoritate per omnem Hispaniam exauctorata,

Abolita, neglecta.

Exemplo gravissimo Hispanico,

Posse citra Papæ potestatem,

Ecclesiam, hujus ordinem, disciplinam,

Habere

Habitari, ordinari, conservari.

XXI.

Hic

[illegible] Angl. Henrico, *[illegible]* Caroli inimicissimo, [illegible] Carol. V. & Francisc. I.

Ambo in Franciscum,

Carolo bellum *[illegible]* indixit,

Francisco Carolus *[illegible]* 1528.

[illegible],

[illegible] in Caesarem.

Ad [illegible].

Ut Carolum [illegible].

Interim

[illegible] Gallia Cisalpina, & Apulia [illegible],

[illegible]

Quot [illegible] perdita urbes.

[illegible] capti Duces,

[illegible]

Hic [illegible],

[illegible]

Sen[illegible] Papa *[illegible]*, *[illegible]* Franciscus *fecit,* 1529.

[illegible] Dominicis.

Ludovica Regis mater [illegible] Margarita Caesaris amita, Inter [illegible] Cameracens. 1529.

[illegible]

Hic pactum.

De non [illegible] Burgundia,

De [illegible],

De [illegible] Francisco [illegible] Caroli [illegible],

[illegible]

[illegible]

Hic foedere [illegible] bellum,

[illegible]

Adeo arduum est eundem loci potentiam & concordiam esse.

1536.
22.
Rursus [illegible] [illegible] bellum

XXII.

Diu non jacuit bellum, per quod tot jam jacebant.

Resurrexit inter eosdem *variis de causis.*

Primum fuit Mirabellus,

Occultus apud Sfortiam [illegible] *Francisci Legatus,*

Sententia servari [illegible],

Jussu Caroli, præcipitato Sfortiæ judicio,

Quasi ob Castellionei cædem, non Cæsaris gratiam.

Hujus ut [illegible] *injuriæ* ulcor [illegible],

In Sfortiam militem [illegible] Sabaudum, [illegible] *amicum,*

Vertit, qui [illegible]

Sfortia jam tum [illegible].

[illegible],

Defectore Saluciarum Principe [illegible].

Nassovio [illegible] Allobrogentibus.

[illegible],

Franciscum [illegible] *Germaniæ Principes,*

Saxonem, [illegible], *Wurtembergum, Hassum,*

Adversus Carolum.

1537. [illegible] Carolus Franciscum [illegible] convicio,

Coram Papa, Cardinalibus, Oratoribus regum.

Belli [illegible] *in Franciscum rejecta.*

Præterea à Carolo,

Belli Pacisque [illegible] *ejusmodi,*

C[illegible] Angulemio Mediolanum,

Sed præstita à Francisco ope Turcos contra & Hæreticos;

Commissum iri inter se certamen singulare,

Sed Victori sibi Burgundia, Francisco Mediolanum,

Vires verò victi [illegible] Paganos.

[illegible],

Si mallet bellum [illegible]:

[illegible].

[illegible]

Dum Carolus in Germania, Franciscus in Gallia,
Ad Pacem [illegible] Nobilis se dederunt.
Quod à Francisco de Caroli injuriis quereretur.
Eo [illegible] anno, supremo amplissimi ordinis judicio,
[illegible]
Carolus Cæsar accusatus,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Sic vox ... [illegible]
Bella [illegible]
At A... [illegible]
XXIII.
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Ipso [illegible] amicitiam dissolvente,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Ne necessitate, quam voluntate id fecisse videretur.

[illegible]

Montibus à Pyrenæis Parisios usq; deductus Carolus,
Rege, regiis liberis, regia pompa, tota regni Nobilitate.
Victor victorum humanitate victus.
Ambiguum,
Majorine fiducia Cæsar Regem adierit,
Toties à se irritatum, captivum severius habitum,
An generositate Rex Cæsarem exceperit,
Hospitem ne justo petito [illegible].
Interpellatus postea Valentiæ de restituendo Mediolano,
Carolus de [illegible] securior,
Primo excusatione, deinde denegatione fidem elusit,
Regem ex[illegible] belli [illegible].
Adeò belli irritamenta, non Pacis blandimenta induciæ sunt.
Et regum colloquia, mera civilitatis simulacra,
Simultatibus [illegible], nutritis.
1541. XXIV.
24.
[illegible] bellum,
[illegible] à Cæsareanis,
Cæsare [illegible] Rincone, legatis
[illegible],
[illegible]
1542. *Ager [illegible], Comitatus Ruscinonen-*
sis à Delfino,
[illegible],
[illegible].
[illegible],
[illegible],
[illegible]
1543. *[illegible],*
[illegible],
[illegible].
1544. *[illegible] in Italiam,*

Franciscus Borbonius Anghianus Comes,
Alphonsum Avalum [illegible] Marchionem,
Memorabili ad Cerisolium, prælio fudit.
Carignano, Monteferrato, Casale, Trino,
Dolianum recepit.
Cæterum,
Lucemburgo, Landresio, aliisq; in hostili Campania oppidis,
A Cæsare,
[illegible]
Victum,
Turcis item Hungariæ fines infestantibus,
Hortante Ferdinando, Caroli Fratre, Pax Cre-
Paci apud Crepiacum [illegible] consultum; piac.
Promissa Carolo Aurelianensi Filia,
Vel Caroli Cæsaris, vel Ferdinandi fratris,
Dotisq; loco,
Vel Mediolano, [illegible] vel Flandria,
Optionem [illegible]
Alterutra accepta,
Jure alterius, regniq; Neapolitani renunciandum,
[illegible]
Dotis [illegible] Mediolanum,
Mediolano & Cremona a Cæsare [illegible]
Sabaudia restituenda,
Cū Gallis [illegible]
Propugnaculis [illegible]
Quamdiu [illegible] Cæsare [illegible] fu-
[illegible] reddidit,
Post [illegible] ad Nicæam [illegible]
[illegible] Gallorum conditione,
Religionem Pace [illegible] habentium commodo.

1547. · XXV.

25. *Carolum [illegible] & Heinricum II. Galliæ Regem.*

1549. *[illegible] æmulationis hæredem,*

1550. *[illegible] belliq; causa,*

Causa Farnesiana, Mirandulana, Germana.

Ludovicus Farnesius Pauli III. naturalis filius,

Ecclesiæ feudi [illegible]

A Carolo V. Leoni X. [illegible], 1521.

Parma ac Placentia.

[illegible]

[illegible] Placentina,

Placentia [illegible] Iulio III. [illegible]

[illegible]

Omni [illegible] Cardinalium [illegible]

A Iulio [illegible] & Cæsare [illegible]

Mirandula,

[illegible], Regi Galliæ [illegible] oppidum,

Ab eodem [illegible]

[illegible]

[illegible] & Italiæ caput.

[illegible]

[illegible]

Adversis [illegible] Principibus,

in [illegible] Gallorum [illegible] semper fuisse, & esse [illegible].

[illegible]

[illegible]

Miserorum [illegible] bus [illegible]

Afflictos contra potentiorum vim [illegible].

R[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible], Mirandulanam, [illegible]

[illegible]

Germanis quoque [illegible] [illegible] [illegible],

Defensus [illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

[illegible] Herculis columna Agidi,

[illegible] [illegible] [illegible] appendi jussit.

[illegible]

[illegible] [illegible] Civem.

[illegible] [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible],

[illegible]

[illegible] [illegible] documentum datum,

Cavendæ similis injuriæ.

XXVI.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] Lucemburgensem [illegible], [illegible]

[illegible]

Pace cum Germanis [illegible] [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible].

XXVII. [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible], [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible],

[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible],

[illegible] [illegible] [illegible].

[illegible]

A Sabaudis Carolo [illegible].

Contra

Cæsariani apud [illegible] profligati,

Plurimis eorum oppidis [illegible], expilatis.

1554. *In Pedemontio*

Vercellæ, Montisferrati capite Casale, aliisque urbibus, arcibus, interceptis.

In Italia,

Mirandolano, Parmensi liberatis, restitutis,

Virtute Caroli Cossæi.

Galli [illegible] Senensibus [illegible] Strozzio,

[illegible] Marignano Marchione [illegible].

Rursus Strozzius ab [illegible] pugna fusus,

[illegible]

Senæ iterum obsessæ, [illegible], a [illegible] defensæ,

[illegible]

[illegible]

1555. *[illegible] Gallis,*

[illegible]

Adeo pugnax gentium harum indoles est,

Adeo [illegible] mores,

Adeo altera nisi alterius pernicie quieta esse non potest.

1556. XXVIII

28. *Carolus V.*

VIII. Kal. *[illegible] electo.*

[illegible] *Quietem quam Christiano Orbi [illegible],*

1556. *[illegible],*

Philippum [illegible]

[illegible]:

Quem inter & Henricum II. [illegible] bellum.

[illegible] *Ruptis [illegible] inter [illegible]*

[illegible] *[illegible] Pontifex [illegible]*

[illegible] *[illegible] Gallis, quam [illegible],*

[illegible]

[illegible] Caesar [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Romae partibus,
[illegible]
[illegible]
Et [illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible] Gallia [illegible],
[illegible]
[illegible]
Quod [illegible]
[illegible]
[illegible] bellis
[illegible]
[illegible] Gallias.
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Dux maximus, Vindex Galliæ [illegible].

Tandem

Utrinque ad summam exercitibus [illegible],

Curantibus

Christina Lotharingica, Philippi consobrina,

Nuncio Romanæ Sedis,

Momorantio, atque Andrea, captivis,

1558. *Pax in castro Cameracensi conclusa,*

1559. *Restituta, [illegible],*

M. [illegible] *[illegible]*

Data in matrimonium Philippo filia Regis Elisabetha,

Inde Irena Pacis regina dicta.

Ex eo,

Armata inter æmulos hactenus Reges odia,

Nunc inter Philippum II. Henricum II. Franciscum II. Carolum IX.

Ad Heinricum III. usque,

Conquiescere visa.

Ingenti gentium Gallicæ, Hispanicæ, Belgicæ, Christianæ, lætitia.

XXIX.

Inter Reges & [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible],

Ab [illegible] primo, secunda [illegible].

[illegible] semper [illegible],

Ante incertum Carolo,

Cardinali Imperatori, aut Hispaniarum Regi, delata.

Dignitati personæ, non familiæ debita.

Nota hæc [illegible],

[illegible] *Primum inter utrumque regnum ad Venetorum Rempublicam legatum*

[illegible] *Carolo [illegible],*

Philippi [illegible] Archiducis [illegible].

[illegible]

Eidem

[illegible] servanda, tutanda,

Vargam imperatoriam antea apud Venetos legatum,

Revocatum statim & remissum.

Caroli & Philippi [illegible]

His [illegible],

Quas [illegible] Venetiis [illegible] professus Gallus,

Quisquis [illegible]

Seditionem [illegible] a Gallis,

Habitam Philippi [illegible]

[illegible] Caroli [illegible]

Quin [illegible]

[illegible]

XXX

Actum disceptat[illegible]

In Concilio [illegible] Tridentinum [illegible] sub Pio IV. [illegible]

[illegible]

Quippe [illegible]

A Luna Comite, Legato Hispanico,

Quod sede sedeat, quam [illegible] provat.

Cardinali [illegible] Legatorum primo,

Contradicente Gallo.

Hispanicis [illegible]

[illegible]

Legatis [illegible]

[illegible] controversia.

Abiere Galli;

[illegible]

Nunc [illegible]

Tamq. a [illegible] amicitia ac [illegible] vinculo

Futura [illegible]

[illegible]

Concilio

Concili[illegible] valente,
Inde recessuros,
Se non ceram, [illegible], transacta, decreta,
Infirmaturos.
Bella, sed non satis severa, responsio,
Rigidior ista fuisset, & melior.
Galliæ Regem in ordine proxime sequi Imperatorem,
Reliquos Reges omnes sequi Galliæ Regem.
Non occupare suam [illegible] sedem,
Illam habere [illegible]m,
Quasi dedignetur & contemnat [illegible]orem,
Non citra [illegible], nec absque injuria priorum.
Sedere extra ordinem,
[illegible] & omnium primus,
Quem nemo antecedit, nemo sequitur.
Hispanum esse [illegible] in ordine, qui est inter priores & posteriores:
Ordinis [illegible] eam esse perpetuam naturam,
Nihil extraordinarium admittere.
Præterea,
Raro quidem [illegible],
Quorum vim non timeant.
Cuncta in illa,
Qui ea suo arbitrio aut [illegible] aut retenturi videntur,
Et modum in voluntate habent,
Homines extraordinaria reformidare.

XXXI.

Rursum,
Vitanda eidem intempestiva [illegible],
Inter utriusque [illegible] Theologos
Missos a Concilio [illegible],
Priores [illegible] antiquiores.
[illegible] Theologos Hispanos,

Ne[illegible]

Nationis hujus tituli posterioribus;
Mox seditionem, iram, terrorem Regis sui,
Concilio intentantibus;
Galli interea ex recepto dicendi more censuerunt,
Non sine nota confusa eis Hispanos,
Itaque scripsit,
Ut Doctorum sedem ac Oratorum ordine habeant.
Illorum tamen ira placamentum fuit hoc additamentum,
Doctores vocales hic censuisse priores,
Doctorum titulo, non Nationis praerogativâ.

XXXII. 32.

Item circa Lunæ Coenas,
A solenni sui ingressu intra XL. dies domi clausus,
Quid perplexi sua legatio haberet,
Certus incertus,
Quæ potissimum ratio adversus adversos serviret,
Extollendo supra ceteros sui regis honori.
Solebat,
Cum Legatis Imperatoris in Sessionibus Concilium,
Ibi, propterea,
Cæteris sedentibus,
Stare,
Donec regius suus orator [illegible] fidei,
Et oratio habita fuerit, solebant.
Dein redire domum.
Verum.
Nec hoc satis honorarium, nec regium ratus,
Stare solum, reliquis sedentibus, servilis proprium est,
Placuit,
Ex Concilio die ingressum Gallorum interpellare:
Illi itidem frustra,
Curavit,

Hispanos per internuntios Episcopos,
Ad Concilii legatos referre,
Ne alio, quàm quo quisq; die inter legatos recipitur,
Seculares Principum legati cœtui communi interessent,
Adessent duntaxat ceremoniis quoq; Sessionis die celebrandis,
Tradito aliorum Conciliorum more.
Sed hoc quoq; gravi omnium offensâ relato,
Simulac rejecto,
Aliud iisdem parariis quæsitum est remedium,
In medium proferendis ex concilii die quibusdam,
Quibus interesse non liceret Gallis, ut partibus.
Sed nec hoc approbatum est Concilio,
Obstinatiore Comitiis indies tardato.

XXXIII.

Interea,
Cardinalis Lotharingicus tentavit componere litem,
Petito ab Imperatore temperamento.
Imprudenter satis.
Honor cujusque publicus in puncto consistit,
Si vel minimùm inde [illegible]
Temperari nec [illegible]
Ejus temper[illegible] cedente.
Honor regis exteri non [illegible] nec arbitrio Imperatoris,
[illegible]
Quæ,
Quoties [illegible], desiderit naturalis ratio,
[illegible] moratur juris dubitatio;
[illegible] decretis sunt temperanda.
Rectè quidem Imperator, arbitrum [illegible] agere noluit,
Rogatus tamen [illegible] voluit
Regis Tui legatis [illegible] sedentibus,
Quid regis Tui [illegible] locentur Hispani?

Mini-

Minùs rectè; contra priorum ac proprium Imperatoris honorem,
Vt ex modo loquendi liquet:
Imprudentissimè verò,
Prædito quasi regio sui honore,
Nimis de alieno liberales,
Galli legati rogatu [illegible] aliis [illegible],
Salvis modò suis propè imperatoriis sedibus,
Assentire aut assentari imperatoris temperamento.
Imprudentia commune inter feminas & viros vulgatâ,
Vituperatâ, exprobratâ,
A Pio IV. notatâ.

XXXIV. 34.

Statâ Concilii die,
Cum sedem quisque suam jam occupaverat;
Ecce incedit ambitio, Lunæ Comes.
Sedet seorsim, è regione Primorum Concilii,
Longiùs à summo Legatorum.
[illegible],
Regis Concilio exponit jussa,
Regis se legatum testatur,
Regis, maximi inter Christianos majestatis.
Regis, maximi Ecclesiæ sustentaculi.
Cui proximum à Cæsare locum [illegible] debeatur,
Hunc tamen nunc à se supersessum & omissum,
Ne concilium turbet [illegible],
Huncque mentis suæ expressionem,
Velle [illegible],
In acta Concilii referendam,
Neque [illegible] publicandam,
Eamque [illegible] & à P[illegible] signatam, obsignatam,
Sibi tradendam.
[illegible] sedem sibi designatam.

Propè tablam ejus,
Quem Concilium à secretis, & libellis appellat,
Nomina summæ curæ & meditamenta.

35. XXXV.

Ad hæc Galli, ab Imperatoris proximi,
Nisi sint honoratissimo regios inter legatos loco locati,
Loco à Cæsare secundo,
Loco Galliæ Regibus dignissimo,
Sane ita habito
Omnibus in conciliis, Constantiensi, Lateranensi;
Sitq; honoratior ille,
Iam à Lunæ Comite non satis comiter pressus & expressus,
[A se sui proregis præjudicio acceptus,
Orant Concilij Patres,
Adversum hoc provideant insolitum,
Solito tali in casu more,
Non habita ullius personæ ratione.
Hic Patres
Conticuere omnes, confusique, ora tenebant;
Imperatorij connivebant;
Quorum uni honori honor iste lunaticus noxæ.
Tum Galli,
Salvo Philippi honore, fœdere utriusq; regni salvo,
Publicè testati contrà,
De istius honoris, horum actorum, inanibus,
Irrito legationis suæ Comite.
Hancq; suam animi testationem actis inserendam,
Inde descriptam sibi reddendam,
Requirebant itidem.

36. XXXVI.

Mox Lunæ nomine
Fontidonus Doctor Hispanus anhelitu forti intonuit,

Magnitudinem sui Regis, & hanc majorem Religionis æmulatum.
Non latinè,
Latinis tamen, & fastosis verborum ampullis,
Non sine fastidio, tædio, contemptu, offensâ ceterorum Principum.
Ægrè tolerantibus,
Ipsis [illegible] ipse Luna, Comite,
Primo hinc ante omnes egresso, et ultimo post omnes ingresso
Solo semper sessore,
Sessionibus [illegible] semper solito.

XXXVII 37.

Ab his contentionibus nec abstinentum ipsa inter sacra;
Sacrorum a præcipuis faciendorum,
[illegible]
Cum di[illegible] Patriarcham,
Nigro operta serico sella;
Qua Comite accedente sessum,
Increvit Gallorum rumor,
Surrexerunt & ipsi Galli,
Secedentibus similes,
Pedum crepitu, strepitu vocum facto.
Magis, magisque frementes,
Comperto,
Hunc sedendi honorem
Pacem quoque ac Thuribulum,
Una simul vice, momento uno,
Duobus utriusque regni pariter offerenda legatis,
Utrumque Imperatum
A Pii impietate in Galliæ Regem.
Sacrorum tamen [illegible] sedantes,
Iterum obtestati,

Honorem Regis sui in prærogativâ spectari, despe-
ctum iri æqualitate.

Interea,
Concionatore concionaturo,
Concilij Proceres, Cardinales, Cæsaris, Galliæ legati,
Sacrarium ingressi,
Vocant
Grenadensem Archiepiscopum, Episcopos Gallos,
Orant, proponant,
Quà possint,
Quandam componendi [illegible]
Multùm [illegible],
Crebro ad Lunaum itu, reditu,
Tandem [illegible], conclusum,
Sacra [illegible] conficerentur,
Nec [illegible] Thuribulo, oblatis.
Tunc
Stipato [illumine] Hispanis sede & æde egressus Lunaus,
Triomphanti similis,
De primo hoc tam feliciter sibi nato gloriæ vestigio,
Summo Regis sui quod inter reges tenet fastigio.
Galli contra legati, præcipuè [illegible],
Ferrea verba brutus & lapidus [illegible] fecem.

XXXVIII.

58. 1559- 1560. Inter Franciscum II. & Philippum II.

Francisci II. Innocentis, [illegible] regnanti, quàm regnantis,
Philippus II. [illegible] fœderatus;
Veterum in [illegible] beneficiorum memor,
[illegible] aulæ,
[illegible] in Gallia civilis incentivas,
[illegible] Angliam, Borbonios & Guysios,
Ne regnum, regnum, everterent [illegible] vertere nixus,
Franciscum
Auxiliis, [illegible]
[illegible]

Præstò,

[illegible]

Quas Carolus Pater Filio reliquerit,

Gallica malefacta in aquis, benefacta in saxis ſcalpta,

Ne cum beneficiario interiret beneficium.

Beneficium [illegible] publico [illegible] testimonio,

Gloriosissimus Filius

[illegible]

Non jam [illegible], sed [illegible],

[illegible] & in mare.

Galliam [illegible]

[illegible] principium

[illegible]

XXXIX.

Carolus IX. & Philippus II. 19

Per [illegible] Elisabetham, [illegible] Inter Ca-

Elisabetham Franciæ & Hispaniæ reginam, rol. IX.

[illegible] & Phi-

[illegible], lipp. II.

Ob communem [illegible] periculum,

[illegible] 1564.

Exemplo [illegible],

[illegible].

Quos aliis bellis inter [illegible],

Olim quoque periculi [illegible]

Tandem [illegible]

Commune periculum concordia propulſandum.

Adeo hoc quoque in ſe habent bona mala,

Conciliare homines.

Facinus [illegible],

[illegible] Mendoza in Madera contra Lusitanos, 1568.

Dominico [illegible] in Florida contra Hispanos,

[illegible]-

Hispani [illegible] Melandis [illegible] eadem antea Floridæ contra Gallos,
Animos Regum [illegible] commoverant,
Non [illegible].
Nam facinora sua illi ipsi ferè in supplicium verterant.
Bonum publicum privatis simultatibus non impediverant.
Carolum quoq; lenit Colinius, maris Præfectus,
1578. *Cuncta Gurgij mollius interpretatus.*
Ambos deinde inter Reges
Ambas [illegible] Maximiliani II. [illegible] maritos,
Geminos jam Affines,
Redintegrata amicitia
Novis quoque officiis locum aperuit.
XL.
48. Inter Henr. III. & Philipp. II. *Catharina & Alençonius,*
Mater & Frater Henrici III. Galliæ & Poloniæ Regis,
[illegible] Philippo [illegible].
1578. *Illa,*
[illegible] *Dum, mortuo in Africa Sebastiano Lusitaniæ Rege,*
79. *Regnoq; ejus a Philippo [illegible],*
1580. *Antonium [illegible],*
[illegible] Lusitaniæ Magistri,
[illegible] filium,
[illegible] regni æmulum, profugum,
Ille
[illegible] *[illegible] a Philippo Belgii Ordines*
[illegible] infelicibus,
Defenderunt.
[illegible]
[illegible]
[illegible],
[illegible] *[illegible],*
[illegible]

[illegible]

Regnum miserandum, intestino bello horridum;
Regem miserum, nutantem,
Mutantem repente, quæ jusserat, quæ vetuerat, jubentem.
Nunc ipsum novi federis, quod abolitum volebat, principem,
Regem gemini regni sine regno;
Monachum omnium monasteriorum sine caractere.
Tum,
Guysio, altero quasi Rege, cum Purpurato fratre,
Blæsis sublato,
Omnibus invisum,
Tanquàm Hæreticum,
A Pontifice diris ecclesiasticis, ab Hispano armis, à Gallia conviciis,
Adpetitum,
Tandem,
A sicario Dominicano, ad D. Clodoaldi fanum, 1588.
Profanè occisum,
Perpetua ignominiæ nota, genti Clericæ inusta.

XLI. 41.

Magnam famam, & magnam quietem, 1590.
Nemo eodem tempore potest assequi. Inter Heinricum IV. & Philipp. II.
Heinricus Navarrus,
Patriæ exul, religionis exlex, regni exrex,
Per pericula summa,
Acies trinas, triginta quinq; occursus hostiles,
Centum & quadraginta prælia, trecenta locorum obsidia,
MAGNI nomen meritus;
Cujus virtus ubique micabat, ubi dimicabat.
Hunc inter & sanctam Unionem, factionem,
Belli causa Religio,
Imo conflata ex egestate rebellio,
Imo Procerum nonnullorum ambitus,
Imo horum antesignanus Meduanius,

Regni quasi vacantis vicarius,
Imò Galliæ Rex Carolus Borbonius captivus,
Imò horum omnium incendiarius Hispanus,
Interregni quasi Gallici procurator & actor,
Philippus II.
Imò Pontifex Gregorius XIV. Philippi Socius,
Socio dispar, avarior, atrocior.
Pontifex causam nec milite, nec pecunia juvit,
Diris solitis Navarrum exasperavit.
Philippus in hujus belli adjutorium,
Manum magnam, *magnam pecuniam, consilia magna,*
Traxit, *distraxit, contraxit.*
Hactenus ausus,
Præcedere, nunc succedere, antea præ-sedere, nunc præsidere,
Inire secretum cum Guysio fedus, federi præscriptâ lege,
De
Secludendis à regni successione Principibus,
Qui nunc sunt hæretici, hæreticosve in regno tolerant.
Habenda in regno solâ C. A. R. Religione,
Prohibendâ aliâ omni,
Omnibus ab illa alienis ad internecionem delendis,
In hoc, & regnis ceteris.
Firmanda Christianorum inter Principum corda concordia:
Effundendis pro hac causa opibus, vita, sanguine,
Cum in justiori causa impendi aliàs non possint.
Aliisq; talibus in speciem Religionis adornatis,
Servandæ, prolatandæ.

42. Consilia Hispanica.

XLII.

Mox,
Philippi instinctu Pontifex,
Pontificis mandato Placentinus Cardinalis, Philippi, Dux Feriæ,
Verbosis uterq; legatus orationibus, rationibus,

Militari

Militari praeterea ductu, conductu, Parmensis,
Regni Comitia, & in Comitiis,
Regis Catholici electionem, Navarri rejectionem,
Vrserunt.
Vrgentibus & instantibus clàm obnixus,
Nixus quanquam opibus Philippi & autoritate auctus,
Medvanius quasi medius,
Idem quod Philippus ambiens,
Tandem tamen
Comitia diplomatibus praescripsit.

XLIII.

43. Varia de iis judicia.

Philippica ista,
Pronis factiosorum auribus accepta;
Prudentioribus æmulæ gentis consilia suspecta,
Tanquam captaturae publica ex calamitate occasionem,
Occupandi regnum, veteres ulciscendi injurias.
Exemplo
Cognominis Philippi Macedonis,
Qui,
Vafrâ amicitiæ urbanitate,
Hostibus suis, seditiones inter se miscentibus,
Militem misit,
Subigendis, quàm subveniendis.
Pontifex vero,
Tùm Clemens VIII. inclementer satis a Sectariis increpitus,
Tanquam
Hispanicae libidinis ancillator,
Gallici regni obturbator,
Comitiorum alieno in regno attentator.
Interea Hispanus factiosos prensabat, auro pensabat,
Ex diffidii occasione,
Possessionem in regno tantùm precariam precatus,

Vica-

Vicariam administrationem penè adeptus,
VI. Decimanorum delatam literis,
At à Navarro interceptis.

44. Consilia Gallica

XLIV.

Hic,
Duo viri regii, cordati simul ac concordes,
Casparus Scombergius, ortu Saxo, adfectu Francus,
Et Iacob. Aug. Thuanus utroq; talis,
Ejusmodi electioni elidendæ & eludendæ,
Regi Navarro,
Sua consilia, Hispani artes, factiosorum partes,
Consentiente Navarri Secretario Ludov. Revelio,
Revelarunt.
Dandam adversæ partis viris præcipuis copiam,
De republica, publico in conventu,
Palàm & liberè conferendi capita:
Medvanium,
Sibi metuentem, colloquio obnitentem,
Omnium consensu cogendum;
Ex proprii ipsius diplomatis clausula
Occasionem arripiendam, imponendam colloquii necessitatem:
Factiosos,
Qui falsa se religionis specie muniunt,
Re ipsâ,
Ex religionis pallio penulam Hispanam faciunt,
Quosq; Hispanus incendii autor,
Quò & ad quod, & qua velit,
Trahit, pertrahit, contrahit,
Proposita pacis dulcedine,
Distrahendos, subtrahendos, pelliciendos:
Bello non ultra lacessendos;
Quorum cum ambitione, civitatum defectarum constantia,

Acre & periculosum ipsi fore certamen;
certaminum, prælıorum, obsidiorum, tot ac tantorum,
Hactenus illum fuisse exitum,
Vt hostes ipsum Victorem senserint,
Legitimum principem non agnoverint.
Dum utrinq; de religione dimicatur,
Regnum & cum regno religio evertitur.
Religionem videri regni appendicem;
Non, *ut illi volunt*, regnum religionis.
Regnum primum quærendum pace & concordia civium,
Pacem firmandam religione majorum.
Annuit Navarrus;
Copia facta est Viris colloquii,
Injecta spes indutiarum,
Sui simul ad Ecclesiam reditus.

XLV.

Hic, 45. Contraria Hispanorum vota ambitiosa.
Dux Feriæ minime feriatus,
Indutiis intercedendis, intrudendæ in regnum Reginæ,
Proprio jure, aut electione,
Infanti Claræ Eugeniæ Isabethæ;
Heinrici II. ex majori filia nepti;
Effusus
In laudes filiæ, Patris munificam pietatem,
Grandes in Galliam beneficiorum jactationes,
Apparatum bellicum, militum stipendia ex regiis ærario,
Insectatus
Heinricos III. & IV.
Illum ut dæmone instinctum sectariæ flammæ fotorem, fautorem,
Hunc convitio Principem Bearnensem, Rom. Religioni formidolosum.
Vbiq;,
Levato tandem religionis velo,

 Regis

Regis sui ambitionem. regni ambitum,
Ore proprio prodidit.
Prodiit unà in hoc conductus doctor. V. I.
Feriani consectarius & consentaneus Mendoza,
Mendacio an convitio imò militum ludibrio literatus dictus.
Hic,
Septem tractatibus, & uno corollario,
Scholastico consarcinatis & apparatus apparatu,
Refuso subindè ac inflato legum Oceano,
Infanti jus in regno asseruit,
Eôdem agnatis hæreticis Pontificia autoritate adempto.
Hunc legulejum,
Hispano corrupti auro auribus bibulis,
Hunc antecessorem juris imprudentiæ,
Prudentiores risu ac fastidio,
Hunc blateronem,
Plures indignatione,
Exceperunt;
Cæteri communiter opinati,
Religionis securitatem non esse securam,
(Ita à Mauris & Marranis, novis in Hispania Christianis, appellata)
In gente Hispana, maximam partem Marrana, non Mariana.
Nec regni jura,
In jure ac autoritate Pontificia.
Hic quoque,
Hispano quanquam obnoxius Pellevæus Cardinalis,
Iactantius compositam Feriani orationem,
Beneficia Hispanica in Galliam Gallicis in Hispaniam,
Hinc exactis Visigothis, Alaricis, Sarracenis,
Retudit.
Præcipuè
1575. *Episcopus Sylvanectensis Guil. Rosa,*

Hispanis

Hispanis spinas, non rosas locutus,
Regnum Franciæ,
Ex præscripto legis Salicæ, à Clodovæi tempore observatæ,
Reges masculos non feminas,
Jam CIↃCC. An. tùm habuisse, & habiturum esse:
Lilia non laborare, nec nere:
Hanc nunc ab Hispanis iri subversum legem.
Hic,
Hâc quasi lege salvâ,
Hispano,
Ernestum Austrium, designatum Belgii præsidem,
Nominare
Galliæ Regem, simul destinatum Infantis maritum,
Auso,
Ordines, facto SCTO, iterùm obstitêre;
Professi,
Se Hispano multùm jam debere, plurimumq; velle debere,
At, salvis ll. regni,
Regnum in externum Principem, externam domum & linguam,
Transferri non posse;
Posse ex Gallicis Principibus Galliæ Regem,
Et hunc infanti maritum dari.
Instat Hispanus, ut hunc Ordines,
Ordines, ut hunc Hispanus nominet,
Omnibus hac ambitione ardentibus.
XLVI. 46. Mutuæ Pontificiæ Legati & Gallorum inciepationes.
Quid hic legatus Pontificis?
Et hic recentem Navarri intentionem exagitare,
Similem illius,
Qui Poloniæ regnum ambiturus,
Polonorum Papam suum Papam,
Eorundem Lutherum suum quoque vocabat.
Paremvè

Paremvè Prætextati,
Qui Damaso Pontifici illudebat, & effutiebat:
Facite me Romanæ urbis Episcopum,
Et ero protinus Christianus.
Idem & affirmare,
Plus nocere falsum Catholicum, quàm verum hæreticum.
Sed & impensiùs obsistere ausus indutiis,
Summâ tumultuariæ plebis invidiâ,
Nec questu nec exprobratione abstinentis,
Increpantis,
Hispanicam in Galliam introduci inquisitionem,
Tentari Gallorum animos, quatenus ulteriora pati possent.
Statum regni, jus successionis illud in Gallia esse,
Vt de utroq;, de oblatis, acceptandisve indutiis,
Trans Pyrenæos, aut Alpes,
Compromitti nec possit, nec debeat.
Pontifici in pacis, belli, & indutiarum rebus,
Nullam esse autoritatem.
Nullam olim fuisse Bonifacio VIII.
1287. *Philippum Pulchrum inter & Albertum Austrium, & Eduardum I.*
1522. *Hunc Gallorum, illum Roman. istum Anglorum Reges.*
Nec Leoni X. nuper Philippum inter & Heinricum III. Anglum.

XLVII.

47. Hispanica Regis nominatio. 1593.

Interea,
Colloquii Partes artes nectunt,
Opperiundo auxiliari exercitu,
Ludificando cunctatione Navarro.
Quæ protelatio prolatati belli, & capti in Carnutibus Droci causa.
Contrà Feriæ Dux,
Cognito,
Regis nominationem ab Ordinibus in Philippi arbitrium collatam,
Ab ipso inter Ordines Castræo ægriùs ferri,

Quam

Quàm maturrimè poteſt,
Intempeſtivè præceps,
In conſilio ſecreto, præſentibus Ordinum delegatis,
Guyſium Regem; & Infantis, in ſolidum cum ipſo Reginæ, maritum,
Ex Philippi deſtinatione, vel quaſi,
Eligendum in Comitiis proponit,
Confirmandum à Medvanio.
Hic primò in ſpeciem lætari, Medvanii prudens ſimulatio & actio.
Guyſio fratris filio de honore gratari,
Mox conditiones ſcriptitare duriſſimas,
Quas ille acceptare, nec præſtare juſſus à Sorbonicis.
Tùm interjicere,
Baſſompetræ, nomine Lotharingi, interceſſionem,
Tertianæ factionis, Ducisq; ejus, Caroli Borbonii, mentionem.
Caſtræi apertam, & periculis opertam, contradictionem,
Indutiarum *tandem* neceſſitatem,
Potentiſſimum impediendæ electionis telum,
Iam anteà ab Equeſtri & plebejo Ordine ſtrictum,
Nunc ſuâ tantùm autoritate, vibrandum,
Quodq; pluribus placuit,
Placiturum mox Sacro quoq; Ordini;
Hiſpanorum verò ambitionem detinere
Lætiori electionis materiâ ac delinimento,
Nunc intempeſtivæ, regno jam debili damnoſæ,
In præſens ſuſpendendæ, cùm commodum erit, reſumendæ.

XLVIII.

Hinc Hiſpanis Oratoribus, 48. Irritus Hiſpanor. furor.
Irritus regis creandi labor & amor,
Dolor & clamor:
Impendiorum,
Factorum jactatio, exprobratio, futurorum recuſatio,
Niſi aliter viſum Cath. Majeſtati,

Et ipsis Ordinibus,
Indutias ejurare & SCTVM;
Vtrumq; publicæ causæ perniciosum;
Contrà
Regis resumere Electionem,
Vnicum tot calamitatum remedium,
Adversus
Fucatam Principis Benearnensis religionis professionem,
Hoc adeo Medvanius gladio,
Quibus erat implicatus,
Inextricabiles Hispanorum nodos solvit.
Hòc Hispani astu,
Quo soliti alios ludificare,
Ludificati,
Hâc Galli viâ.
Vitarunt bellum,
Quod ex regis creandi spe sperarunt Hispani.

XLIX.

49. Novus contra Navarrum obex.

En
Turbarum adversus Navarrum novarum novus autor,
Novus Galliæ Rex Carolus Cardin. Borbonius.
Tertianæ factionis Dux,
Exquisitus reconciliandi Navarri obex,
Impotens animi juvenis,
Palàm nefas ratus,
Navarrum,
Nisi ex sententiâ Pontificis,
Ad majorum sacra admittere.
Alij contrà fas:
Modò idoneo edito fidei ac pœnitentiæ documento,
Posse adire sacra, post, sacricolarum principem,
Pontificem,

Sacrificali ejus accepturum ore,
Oraculum supremæ gratiæ.

L. 50.

Navarri cum præsulibus colloquiũ, & cum Medvanio induciæ.

Die XI. Kal. VItil. Colloquio dicta,
Navarrus,
Qui antea unum Deum,
Nunc VI. Episcopos ab hora VI. ad XI. audit,
Ab istis antea sibi ignara didicisse lætatus,
Præcipue salutaria sibi ac regno utilia consilia.
Eodem Medvanius die,
Omni Electionis spei tollendæ,
Indutias pactus;
Legato Pontificis fremente, intercedente, abitum interminante,
Eodem diploma die evulgante.
Quo,
Nomine Sixti V. Sen. Q. R.,
Henricum Borbonium,
Qui se Franciæ ac Navarræ Regem gerit,
Nominatim,
Hæreticum, Relapsum, Impœnitentem,
Hæreticorum fautorem, defensorem manifestum,
Hæreseos pœnæ à Pontifice, non à VI. Episcopis illis eximendum,
Horum acta irrita, sacerdotia commissa,
Navarri sectatores censuris obnoxios,
Censuit, pronunciavit, declaravit, jussit.
Invalida planè,
Adversus Præsulum fidem, ceterorum ordinum alacritatem,
Autoritate.

LI. 51.

Navarri ad Ecclesiam reditus.

Adeste Parisienses, Regii, Factiosi, Tertiani,
Celebritati reconciliationis regiæ interestote:
Nihil interdicta, nihil pœnas morati,

 Diony-

& cōtra cum quorundam strepitus.

Dionysii-fanum venite:
En Rex vester, mox vestràs,
Candido Candidatus Ecclesiæ amictu,
Ibi,
Ad majoris Templi valvas accedit.
Rogatus à Bituricensi præsule,
Quis esset, quid vellet,
Ille,
Se Regem esse, velle se in sinu se DEI, & ecclesiæ R. sacrare,
Rursus rogatus;
An id ex animo vellet,
Velle & animitùs optare,
Respondit.
Mox,
Genua Præsulis advolutus,
D. O. M.
Obtestatus,
Velle se in Rel. C. A. R. vivere, mori.
Hanc contra quoscunq; tueri,
Hæreses quascunq; insensare.
Quâ professione subscriptâ,
Surrexit,
Perrexit ad majus altare,
Quiq; modò profanus,
Fanorum aurum, aras, oscilla, revulserat,
Nunc osculatur;
Eâdem mentis suæ testatione ad aram,
Ad aurem Præsulis secretâ confessione,
In papilione depositâ
Repositâ ab eodem absolutionis sententia.
Inde,
Sub aulaum floribus liliorum aureis intextam,

Deductus,

Deductus,
Sacrum solenne;
Post prandium,
Sacram Concionem;
Tandem,
Vespertinas preces,
Audiit,
Applausu, concentu, acclamatione præsentium,
Gratantium,
Alternis prædicantium votis,
Felicem Regem, Felicem populum.
Contrà Lutetiæ,
Theologastris aliis alia omnia stomachantibus,
Primò
Navarri professionem, similem Constantii,
Qui à Vitalio receptus in Ecclesiam,
Vrbem militi diripiendam dedit;
Similem Georgii Bœmiæ Regis,
Qui facta fidei professione,
Pontificis legatos carceris supplicio deformavit.
Dein,
Pseudo-episcoporum cæcum ministerium,
Quô, nefas dictu,
Ecclesia Gallicana ab uberibus matris avulsa,
Pontificis autoritas attemptata,
Qui solus
Quotannis Hæreticos *diris devovet,*
Solus restituit.
Tùm,
Ipsos hos nefandos Præsules,
Qui Navarrum à censuris solverunt,
Censuris inligandos.

Deniq;
Horum conventus esse conjurationes,
Orationes, dejerationes,
Benedictiones, maledictiones,
Absolutiones, dissolutiones,
Imò censurarum geminationes.
Ex his hi duo præcipua rabie efferati,
Ioannes Buclierus S. Benedicti curio malè curatus,
Et
Ioannes Guarinus Franciscanus Allobrox impudens.
Ille
In Heinricum *III. contumeliosus, in IV. injuriosus,*
De Benearni Principis simulata fide, irrita absolutione,
IX. prolixas ex ambone suo declamavit conciones.
Hic,
Iisdem de rebus in eundem debacchatus,
Perpulit astantes,
Preces diras sublatis ad Cœlum manibus fundere,
Ne precibus Navarri Pontifex aures,
Ne beneficium absolutionis illius animæ,
Impartiret.
Plebe nihilominus Regi favente,
Ejus confessionem ultra mortale gaudium accipiente,
Ad ejus Nomen gestibus exsultante,
Heinricum IV. in ore, in pectore, in oculis gestante.

LII.

52. Artes Hispan. contra Navar.

Publicatis Lutetiæ Kal. VIIilis induttis trimestribus,
Nunciata Romæ XV. Kal. VIIbris reconciliatione Regis,
Hispani,
Quorum tot annorum consilia nunc irrita,
Mœrere,
Intentare nunc metum Pontifici,

Non-

Nunc ad Navarri preces obstinare,
Præcipue
Consalvus Pontius Legionensis Papæ cubicularius,
Ausus scripto negare publico,
Arnoldus Ossatus affirmare contrario,
Pontificem posse relapso, at pœnitenti, gratiam facere,
Viam ad Regnum dispensare.
Alij;
Navarrum immisso percussore exstinguendum,
Tanquam sanctum ac plurimi meriti opus suadere.
Alij,
Tanquam scelus Deo hominibusq; abominandum dissuadere.
Petrus *Barrerius navicularius,*
A Varada Iesuitici sodalitij Rectore animatus, auctoratus,
Sacro ad facinus viatico pastus
Facinus tentare, nolente Deo, non perpetrare,
Conatum supplicij diritate expiare,
Invidiā facinoris in Iesuitas renovatā,
Primos belli hujus & sceleris incentores.

LIII.

Nivernius Navarri legatus Romam missus, 53. Hispani intercedunt absolutioni Navarri.
Tanquam privatus,
Ita jubente Papa,
Ad oscula pedum statim, biduo post ad colloquium admissus,
Expedivit,
Oratoribus Hispanorum, *federatorum, coràm,*
Hispanorum machinationes, Gallorum industriam ac vigilantiam,
Electionis incommoda, commoda reconciliationis,
Regis sui validas, invalidas partium vires.
Expetivit,
Sicut erat jussus,
Regi suo,

Papa

Papæ supplici, sanctæ sedi obnoxio,
Papale benedictum;
Præsulibus, legationis comitibus, reconciliationis ministris,
Papalem audientiam,
Sibi,
Præscriptià Pontifice commorandi in urbe decendii,
Prolatationem.
Obtinuit neutrum.
Præsulibus etiam ad S. S. inquisitionis præsidem requisitis;
Summa Nivernii indignatione.
Facta iterum colloqui copia,
Provolutus genibus Nivernius,
Manibus junctim protensis,
Obtestatus
Per Christi nomen, effusum in cruce sanguinem,
Per Clementis nomen & omen
Sub exemplo
Boni pastoris centesimam ovem indagantis,
Obvii patris familiâs prodigum gnatum miserantis,
Beneficium absolutionis,
Summum suum,
Regi suppl.ci, pœnitenti, ac per se id petenti,
Porrecto petitionis instrumento,
Impertiret,
Præsules admitteret.
Constanter utrumq; negatum;
Affirmatum;
Sinceram Navarri professionem,
Nisi cœlitùs in aurem ab Angelo testatam,
A se non credi,
Præsules illegitimos reconciliationis conciliatores,
Ante aditos inquisitionis magistros,

A se non admitti.
Hispanis id omne impedientibus,
Ex Hispanicorum Placentini & Montorii, consilio.
Tertio Nivernius colloquio, 1594
Rem omnem à radicibus & stirpibus imis exorsus est,
Petito ad dicta responso scriptis consignato,
Veluti negati beneficij testimonio,
Amplioris regiæ pœnitentiæ documento.
Idem renuenti subjecit Nivernius;
Misericordiæ, severitate melioris, opus est,
Ignarum docere, errantem in viam reducere,
Peccatum inexpiabile est,
Inexorabilem esse pœnitenti,
Petenti viam ad salutem negare salutem.
Nequidquam & ista.
Teleto, Papæ internuncio, ad hæc renidenti,
Nivernius,
Ludibrio, quam legatione detentus,
Excanduit,
Rideamus nunc, inquiens, propè aberit, ut fleamus
Flentium amne ad vos usque redundaturo.
Mox
Vltimo Papæ aditu,
Ibiq; sibi suisq; commeatu impetrato,
Et ter jam petitis frustrà repetitis,
Vrbe discessit.
Præsulibus,
Ad causam in inquisitionis foro dicendam,
Citatis,
Suo securis latere secum eductis.
Publicatis Scriptis,
Acta legationis Nivernius, reconciliationis Præsules,

Vehementi ambo expostulatione,
Illatas divulgarunt injurias,
Belli causas.

54. Factioso-rum legati Romam missi;

LIV.

Regiis nondum Galliam regressis, Galliâ egressi factiosorum legati,
Romam Guisii regis, Medvanii regnatoris Mantuam Carpetanorum.
Necessitate induciarum,
Vt mandatum,
Pontifici ab illis, ab istis Philippo,
Repræsentatâ excusatâ,
Vtriusq. dissimulatione, Philippicorum auxiliorum comperendinatione
Perspecta, celeriter domum nunciata,
Sua Guisio spes & Medvanio evanuit.
Contrà
Cum Navarro ferè coaluit Gallia,
Eodem,
Concilio Niortij habito,
Anteà edicta pro Protestantibus firmante,
Petitam Medvanio indutiarum prolatationem annuente,
Injectis quidem conditionibus,
Ducendi à se conscriptos in regnum Helvetios,
Suo exigendi nomine capitale in regno tributum,
Eodem tamen alendi factiosorum præsidia;
Non avertendi volentes sibi submitti civitates;
At,
Iisdem a Philippicis rejectis,
Auxiliis ex Belgio circumspectis,
Bellum iterum ab Hispanicis reparari,
A Navarro dissipari cœptum,
Publicato Edicto,
Partes deserturis, suas assertûris,
Larga pollicito;

Hen-

Heinricidii reus, vitam sibi interminatis & convictis,
Omni exemptus gratia,
Hic,
Primam suo cum alario equite secessionem fecit Vitrius,
Meldorum praefectus :
Ipsa post Meldorum Civitas,
A Rege
Praesidiô, capitali tributo levata,
Sola C. A. R. Religione munita ;
Sacro ordini
Sacerdotia, & officia rata habita,
Praestatio decimarum in praeteritum ad VIIIbr. remissa,
Omnibus
Praeteritorum gratia facta.
Meldenses secuti Lugdunenses,
Fasciis velati albis libertatem vociferantes Francicam,
Tota mox in urbe
Mensae viatim instructae vina effusa, incensi ignes,
Laetitiae publicae signa.
Insignia Hispaniae & Sabaudiae exusta,
Regis locis in publicis erecta,
Effigies factionis unitae sub strigis specie cremata,
Admissi in urbem
Dux regius Alfonsus Ornanus, Carol. Colinius Andelotus,
Alij.
Firmatae à Rege veteres urbis immunitates.
Autore Cassio Comite,
Multum indignante Medvanio,
Aquae Sextiae
Suasore Castrao,
Aurelia, & Avaricum,
Transigentibus aliis,

Aliæ civitates Regi deditæ.
Omnes iisdem lætitiæ signis, iisdem conditionibus.
Omnes Hispanorum odio,
Moribus, animis, studiis, habitu vultûs & cultûs,
A Gallis alienissimorum,
Regnum, regionem, quàm religionem,
Hoc in bello quæritantium,
Libertati Gallicæ inhiantium.

[illegible] a- [illegible] cin- tuci.

LV.

Tandem Rex,
Quæsita, nulla habita loci, olei, Archiepiscopi Remensis, ratione,
Autrici Carnutum,
A Nicolao Thuano urbis Episcopo,
Circumfusâ Episcoporum, Ducum, Comitum, Nobilium multitudine,
Concentu magno,
Oleo cælesti à Thuronum majori monasterio allato,
Solenniter inauguratus, & sacratus est;
Præstito jurejurando solenni,
Insigne regium capiti ejus impositum.
In vulgus missa missilia, parata regiis convivia,
Nummi cusi, regis effigie, & hâc inscripti tesserâ,
INVIA VIRTVTI NVLLA EST VIA.

56. Lutetiæ Hispanorum artibus turbata, Regi reddita.

LVI.

Galliæ caput Lutetia,
XVI-manorum furore, Buceri seditiosorum antesignani conciliabulo,
Hispanorum astu & fastu, minis & armis,
Guarini Franciscani petulantiâ oris,
Intempestivâ ad exercitum Medvanii abitione,
Mutuis Brissaci urbis præfecti, & Amovii Senatoris offensis,
Turbida, tumida, tumultuaria,
Quantâlibet SCTi autoritate composita,
Pòst,

Secreta

Secreta Briſſaci cum Rege conventione,
Regiis,
Nocte pluviali ac nubilâ,
Agmine partito,
Portis ubiq; apertis propinquantibus,
Vrbem incedentibus,
Regi,
Sine motu, ſine metu, ſine ſanguine,
Tradita,
Iiſdem clementiæ conditionibus, iiſdem lætitiæ ſignis:
Hiſpanis, Neapolitanis, *dilapſis,*
Belgis ad ſua reverſis,
Feria Duce Borgetum,
Placentino minus placido Montargitium,
Sanlucij & Salignaci comitatu,
Deductis,
Pellevao adhuc obmuteſcente, muto mox mortuo,
Gratia facta factioſis, ſed implorantibus.
Accuſatis ab Academia Pariſicenſi Ieſuitis,
(Tanquam)
Dubiis ſectatoribus, ſecularibus an regularibus,
Omnium arcanorum ſpeculatoribus,
Hominibus,
Ad excogitandum acutiſſimis,
Ad audendum impudentiſſimis,
Ad efficiendum acerrimis,
In ſcelere vigilantibus, in perditis rebus diligentibus,
Pontifici, Hiſpano addictiſſimis alumnis,
Gallicæ dignitatis infeſtiſſimis hoſtibus
Hujus belli & regi intentandæ cædis autoribus,
Regno pellendis;
Malo regis retentis,

 Ex

Ex vulnerato posteà ore Regis convictis.
Medvanio verò,
Ab Anna parente benè consulto, malè sibi consulente,
Laudunô à Rege obsesso, capto,
Bruxellas aufugiente,
Hispanis suspecto, utrinq; fluctuante,
Nihil agente,
Contrà,
Guysio nominato scil. rege Regi reconciliato,
Provinciæ contra ll. regni præfecto;
Carolo Cardinali Borbonio vitâ tum concedente,
Balagnio & Cameracensibus in Regis fidem addictis;
Receptis ad receptæ Lutetiæ famam civitatibus reliquis,
Belli interni ferè finis, & initium externi fuit.

LVII.

57. Variæ belli causæ.

Hujus belli,
Quod duos inter potentissimos Reges,
In primâ quasi quiete regni,
Exarsit,
Autores ipsi Reges;
Hispanus continuus inter Gallos dissidiorum seminator,
Heinricus acerrimus istius injuriæ ultor.
Stimulus,
Casus Capellæ in limite Belgico vi expugnatæ,
A Mansfeldio Hispanico, quàm Germano.
Suasor
Heinricus Turrius Bullionius,
Testatus,
Cum Gallis in Gallia quamdiu belligerabitur,
Philippum sui non fore dissimilem,
Nec pacem in regno, non pulsis Hispanis,
Nec belli socios Belgii ordines, bello non indicto Philippo.

Hoja

Hujus commonefacti primus,
Qui primis belli ictibus expositi,
Atrebatum & Hannoniæ ordines,
His internunciis Ernesto Belgii præsidi,
Per hunc idem Philippo nunciatum.
Bimestri post,
Publico indictum feciali & cœptum est. 1595. 17. Jan.
Ordinibus Belgii belli sociis.
Hyemis asperrimo,
Bullionius in agro Lucemburgico infeliciter bellat,
Rex Lutetiam abit.
Lutetiæ,
A Castello mercatoris infelici filio,
Ex officina Iesuitarum prodito percussore,
Ictus in maxilla inferiori,
Deo avertente, non percussus fuit.
Percussore IV. equis membratim discerpto,
Iesuitis,
Tanquam juventutis corruptoribus,
Pacis publicæ obturbatoribus,
Regis regniq; perduellibus,
Intra triduum Lutetiâ, XV. dies regno,
Excedere jussis,
Schola eorum omnibus Gallis, etiam extra regnum interdicta.
Damnata eorundem detestabili doctrina,
Licere Reges Pontifici non approbatos occidere.
Chartas inter Guignardi ex illo sodalitio Sacerdotis,
Laqueo posteà strangulati,
Repertis his in Reges famosis dicteriis,
An
Heinricum III. simulatum monachum,
Neronem ac Sardanapalum Franciæ,

Vulpem

Vulpem Benearni, Leonem Lusitaniæ, Lupam Angliæ,
Griphem Sueciæ Regem, aut denique porcum Saxoniæ
Ducem,
Vocandum.
Addita ex extraordinaria politica hac regicidali medicina,
Sanguinem venâ basilicâ mittendum.

58. Medvanius in gratiam receptus.

LVIII.

Rejectis belli incendiariis togatis,
Sagatus supererat, & tum erat in Burgundia, Medvanius,
Factionis Henoticæ caput,
Iam nutans,
Qui,
Rege post Divionis, potito,
Planè à castris Hispanorum discessit,
Sub Regis fide Cabillinum concessit.
Anno post Regi purè reconciliatus,
Ære alieno liberatus, regio donatus,
Pristinis dignitatibus restitutus,
Eidem, & Lotharingicis, suisq; qui vellent, gentilibus aliis,
Vt aliis oblivione præteritorum gratia facta.

59. Pontifex pronior in Regem, durior Cardinalium cœtus.

LIX.

Sed & reliquus sacer belli concitor Pontifex
Rege indies prosperante, regni totius potente,
Suæ metuens autoritati,
Rege sine eâ confirmato,
In regno parùm valituræ,
Mutatus in pœnitentiam, & cum Rege in gratiam.
Procurantibus Perronio & Ossato,
Vocati in ædes Quirinales Cardinales,
Ipse inde pedes, nudus, flens, ad S. Mariæ ivit,
Redivit capite obstipo, figens lumine terram,
Bene-Nemine-dicto.

Pō.

Post
Papali & Hispanæ addicti factioni,
Rogati sententias,
Reddiderunt conditiones,
Rex

1. Revocet Pacificatorum clↄ Iↄ LXXVII. edictum.
2. Nullis honoret honoribus hæreticos.
3. Solam ferat in regno religionem C. A. R.
4. Ne cogat Catholicos ad servanda hæreticorum in gratiam edicta.
5. Factionis residuo ignoscat.
6. Æquis cum Hispano pactis pangat inducias,
7. Restituat Iesuitas, bona ecclesiis ademta, aut det compensationem,
8. Inducat insertam SCTO contra Castellum clausulam, Regem, à Pontifice non absolutum, esse in Ecclesia.
9. Ne turbet à Medvanio collatas quibuscunque beneficiorum possessiones,
10 Exsequatur Placentinianas, Cajetanianas dispensationes,
11. Monachi in posterum commendent beneficiorum candidatos;
12. Ordines regni caveant de Rege in religione Cath. mansuro,

Promissa exsoluturo.
Rex fortè relapsurus,

13. Simul se elapsum jam dicat omnia regni jura, Subditorum obsequia.
14. Pœnitentiæ loco bellum Turco inferat.
15. Absolvendus in Gallia â Legato, non Romæ à Pontifice,
16. Ejuret denuò coram illo errores, consecrationem, insignia denuò capiat,
17. Impetret ab eodem gratiam habendo regno habilem.

K 18. Mit-

18. Mittat oratorem Romam obediētiæ more solito præstandæ,
19. Et unà ex regni ordinibus idoneos pro Regis in religione constantia fidejussores.
20. Coronam per procuratores ad Pontificis pedes deponat,

Hoc est,

Regnum Franciæ inter ejus manus consignet,

Quasi privatus, aut falsus ejus usurpator,

Post summissam hanc capiti procuratorum reponendam.

60. Leges istæ rejectæ: Rex tandem admissus.

LX.

Ab hoc

Regii procuratores toto animo abhorruerunt,

In hoc

Cardines Ecclesiæ toto cælo errarunt.

Quoniam,

Franciæ Reges in regni rebus nullum agnoscunt superiorem;

Nec ut se ulli ut superiori submittant, patitur Franciæ Nobilitas.

Gratiâ solius DEI, nullius alterius, regno habiles.

61. Fidei forma.

LXI.

Porrò,

Professio fidei ad formam Episcoporum, præsulum, exacta.

Non facta:

Præstita ad formam Christianorum decessorum;

Expunctâ regem adigendi clausulâ,

Vt religionem curaret Catholicam,

Ab omnibus suo regno subjectis,

Servandam, docendam, prædicandam.

62. Dictæ ll. temperatæ.

LXII.

Tandem,

Dictæ conditiones hunc ad modum temperatæ, ratæ.

Frustra intercedente M. An. Columna Cardinale.

1. Procuratores solitum ac vetus dicant Sacramentum,

Parendi placitis S. Sedis & Ecclesiæ.

Coram

Coram Pontifice,

2. Calvinismum,& sectarum cetera,ejerent,edant fidei professionem.
3. Rex reddat Catholicam Bearniæ religionem,
Episcopis à se nominandis antiqua bona,
Interim duobus alimenta de suo.
4. Intra annum ab hæreticis auferat, & inferat Catholicis Condæum,
In religione catholica instituendum.
5. Servet pacta conventa in sacerdotiis aliisque sacrandis.
6. Curet publicandum,exsequendum Concilium Tridentinũ,
Omissis tamen,citra turbamenta regni non exequendis.
7. Ne tribuat sectariis, sectarumve suspectis,
Episcopatus,monasteria, Sacerdotia,
8. Habeat Ecclesiasticos loco ac patrocinio præcipuo,
Expertes injuriarum militarium, contra rerum ablatarum reddat compotes,
Protinus, sine causæ cognitione.
9. Restituat arces, bona ditionis sacræ,
Profani titulo beneficii cuicunque concessa,
Catholico, Hæreticovè.
10. Præferat dicto, facto, honoribus, prærogativis,
Catholicos, & C. A. R. Religionem in regno unicam.
11. Audiat cottidie sacrum, festis solennibus missam,
Servet jejunia;
Recitet cottidiè coronam, ♄ Rosarium B. virginis,
Suæ in cælo patronæ à se adoptandæ.
Singulis verò ☿ diebus Litanias.
12. Confiteatur quater quotannis peccata,edatq; sanctũ Domini.
13. Extruat monasterium mendicantium utriusque sexus,
Singulis in regni provinciis,& Benearni principatu.
14. Ejerationem, fidei professionem, aliaque a procuratoribus promissa,

Coram Pontificis misso in Franciam legato,
Habeat rata, ratorum instrumentum habitorum,
Transmittat Pontifici Romam.

15. Nunciet Catholicis Principibus suum ad Ecclesiam reditum,
Suum in eadem manendi constantem animum,
Sua inde & gratantium gaudia.

16. Constituat in toto regno solennes supplicationes,
Ob tanti beneficii magnitudinem.

65. [illegible] Kal. [illegible] Regis absolutio Romæ peracta.

LXIII.

His decreta legibus absolutio,
Duobus suffragantium Cardinalium trientibus,
Addito Pontificis suffragio.
Tunc,
Pontifice,
In excelso D. Petri solio,
Cardinalibus infrà sedentibus,
Decretum Pontificis, libellus Regis supplex, Conditiones,
Lecta, recitata.
Errores à procuratoribus ex præscripto ejurati;
Simul, tactis S.S. Evangeliis, juratum,
Regem
In religione C. A. R. permansurum, Conditiones servaturum.
Pòst,
Propius Pontificis solio genibus advolutos procuratores,
Pontifex,
Ad singulos Psalmi L. recitatos versiculos,
Virgulâ, non fuste, *leviter tetigit,*
Quasi ut olim Romanor. servi vindictâ manumissi,
Sic nexi peccatis per absolutionem asserti
In Christianam libertatem.
Tandem,

Q[illegible]

Quasi quidam judex,
Sententia altiùs prolata,
Autoritate
D. O. M. B. B. AP. P. P. ac suâ ipsius,
Heinricum IV. Galliæ Regem,
Dirarum sacrarum vinculo,
Quo veluti hæreticus erat ligatus,
Absolvit.
Cuncta Religionis acta, antea in Francia Regi reconciliato impartita,
Probavit, approbavit, confirmavit,
Quasi præsens egisset, Regem absolvisset.
Hæc acta
Magno concentu, solennibus lætitiæ signis.
Cardinalibus Arragonio, & M. A. Columna, absentibus.
Præcipuo verò assertore Toleto Hispano,
Vnico ex infesta gente Regis amico,
Fatales inter felicitates Regis numerato.

LXIV. 64. 1596. Hispani inhiant Massiliæ.

Restitêre,
Hoc Ioue placato,
Placandus Mars Hispanicus,
Pacandæ aut mactandæ,
Vtrumlibet,
Henoticæ factionis reliquiæ,
Belli interni fomites, externi comites,
Iam pro regione, non religione,
Rege religioni reddito,
Gliscentis.
Quorum primus,
Carolus Casalius Massiliæ consutus scelere consul,
Cædibus civium efferatus, veritus vindictam,
Proditor patriæ factus,

Inclinatus ad Hostem,
(Massilia ad servitutem;)
Perfidus ille,
Rastro regiæ portæ demisso,
Intra portæ repagula occlusus,
Gladio Petri Corsi Libertati occubuit.
Cujus ut olim majores meruerunt,
Ob assertum in libertatem Calvium,
In natali insula Corsica,
Hoc præclarum, ac cunctis optabile nomen,
LIBERTATI,
Ita hic Petrus,
Monitis Bauseti I. C. exulis excitatus;
Guisii è proximo virtute firmatus,
Novo hoc è vetere memoriâ facinore
Verè libertatus
Libertati Massiliam, Massiliæ cives,
Civitatem Regi,
Restituit.

65. 1596. inter eosdem.

LXV.
Sævior belli turbo Hispanus,
Nondum Gallorum sanguine satiatus,
In Galliam ingruit Belgicam.
Hinc,
Alberti Austrii Cardinalis ductu,
Anneburgi fortitudine,
Belinii ignaviâ,
Caletum,
Obsessum, defensum, deditum.
Illinc
Socordiâ Osorii Fara reddita Gallis;
Isthinc,

Cujus

Cujus amissi Rex angore ambitus alto,
Ambianum,
Fernandi Teilli astu interceptum, 1597.
Mox receptum
Regis celeritate, Bironii expeditâ operâ,
Ostendit,
Quantum sit momenti, in duce ad victoriam,
Quantum in victoriâ fortunæ ad reliqua:
Reliquiis factiosarum urbium, & tota Armorica,
Duce simul Mercurio,
Tùm in Regem cedentibus:
Accedentibus in belli societatem,
Elisabethâ Angla
Nimiùm orata tantùm non adorata, tandem exorata,
Belgiiq; federati ordinibus;
Communem contra hostem,
Omnibus è proximo formidolosum:
Aliis Germaniæ Principibus ab Ancello requisitis,
Ipsum ad fedus incitamentum,
In excusationem vertentibus,
Sumtuum parcis,
Amicis tantùm subsidiariis quàm federatis,
Reverentiâ S. Imperii federis invidiam deprecantibus.

LXVI. 66. 1596. Pax Vervinana inter eosdem.

Hos iter medios belli æstus, magnosq; labores,
Affulget Galliæ Medicus,
Medices,
Nomine Alexander, *patria* Florentinus, *dignitate* Cardinalis,
Affectu Gallus, *officio* legatus Pontificis.
Lutetiam missus,
Coràm exigendis Romæ promissis conditionibus,
Componendis simul Regum discordiis:

Exceptus

Exceptus
Omni honorum genere, omnibus à regni ordinibus,
Tanquam qui Dei pacem, non ut priores, belli facem,
Regno sit illaturus.
1598. *Pacis conventui indictus*
Locus vervini in Veromanduis, dies Ianuarius mensis.
Convenerunt loco & die, diu de sedendi ratione non convenerunt,
Vtriusq; regni legati;
Prudentia tandem Medicis compositi,
Hunc in modum:
Se Pontificis legato sub cœli aulæo medio in conclavi,
Ejusdem oratore Gonzaga longè infra se suam ad dextram,
Proximè hunc Hispanis, Richardoto, Taxi, Verricheno,
Ad lævam è Gonzagæ regione Gallis, Belleureo, Sillerio,
Vno gradu ante Richardotum prioribus,
Sedentibus;
Dextræ prærogativa ex civilitate Philippicis datâ hospitibus,
Pensatâ
Prioris ad lævam gradus dignitate,
Gallis assignatâ
Iam colloquio in quadrimestre extracto,
Missus à Rege Messius,
Qui negotij rationes Elisabethæ explicaret,
Belli sociæ, nunc cavillatæ,
Quasi minus constantem, Gallorum in fœdere fidem.
Missi itidem à Regina iis instructi mandatis,
Quibus sibi, Belgij ordinibus, caveri. satisfieri cupiebat;
Exsolvendis à Rege belli impendiis.
Etiam,
Hispanorum patrocinio, ductu & astu,
Lullini Marchio, Sabaudi Legatus,
Interjectis aliis atq; aliis ludificationibus,

Di

De non restituendo Regi Saluciarum principatu,
Pacis negotio negotium facessebat.
At,
Facessere hinc illus,
Ad pacem legato visum, beneq. provisum.
Sic sanè,
Salvis utriusq, Partis juribus,
Clementis VIII. arbitrio intra annum componendis,
Inter utriusq, regni Reges, veluti fratres,
Pax
Perpetua, firma, tuta, secura, bona,
Ad auferenda, non differenda belli mala,
Sancita est.
Eàdem
Comprehensus Sabaudus,
Firmata pactionis Cameracensis capita,
Reddita hoc bello utrinq, erepta,
Distincti utriusq, regis regionum limites.
Sic tandem,
Philippus II. Chirager, podager,
Manibus, pectore, pedibus,
Malignè ulcerosus, pediculosus, verminosus,
Dysenteria, hydropisi, tenesmo, paroxismo,
Infestatus,
Filio Philippo III. arcana monita, adamantem filiæ,
Claræ Eugeniæ Isabellæ, oculorum suorum speculo ac lumini,
Sibi pœnitentiam Hispanicam,
Impartitus,
Simul bellum & vitam finiit, ut iniit, Kal. 7br.
Pace filio Vervintana relicta, XL. An
Ætate minori, armorum, negotiorum curis impari, regni
Contra Regem, LXXII.
ætat:

 Pruden-

Prudentissimum, fortissimum, invictissimum.

LXVII.

67. Artes & molitiones hostiles Philippi III. Durante pace.

Manente aliquamdiu in speciem concordia,
Querelæ, suspiciones, æmulationes simul utrinq; manebant;
Causæ non Martis aperti, sed artis opertæ,
Pacis in ipso durantis fœdere fædæ, veteratoriæ,
Hispanis solitæ,
Toties porta Iani clausa, è recluso toties technarum scrinio,
Promentibus
Clandestinos actus, nictus, ictus,
Apertas nunc calumnias, cavillationes, injurias,
Operta iterum offensarum, molitionum, conjurationum,
Intra, extra, contra, Galliæ regnum,
In Regem, regia viscera, regios proceres,
Ministros, summos, imos, paludatos, togatos,
Quoscunq;.
1. *Ac primò*
Bironus,
Præcipuum restaurati regni instrumentum,
1602. *Bruxellis,*
Ipsa inter Pacis juramenta,
Primus in Dominum corruptus.
Mox,
Sabando autore,
Immensis Hispanorum promissis lactatus, an ludificatus,
Lafinio conjurationis parario ac proditore,
Proditus ac carnificatus.
Deinde
2. *Restitutio Saluciani principatus impedita,*
Injecto Pontifici arbitro religionis metu,
Interjecto causæ Imperatore Rudolfo,
Cum sacco veterum imperialis feudi jurium.

Ejusdem

Ejusdem rei hactenus litigiosæ, definiendæ tandem,
Interea ad Pontificem sequestratio,
Heinrico probata, improbata Philippo;
Ipsa simul Pontificis autoritas suspecta, alioquin toties spectata,
Alegato Sabandi Hispanico etiam irritata,
Arbitrari planè supersedit.
Tunc Sabandus,
Suo in Galliam adventu rem cum Rege Salucianam confecturus, 3.
Hispanici consilio Bironi aversus,
Ne pacem, ne Burgum & arcem S. Catharinæ,
Ne Sebusianos Regi promittat, ne tradat,
Secus Hispanorum in Sequanos & Belgium itum intercludi:
Locum, ubi sit, periculum, in quo sit, reditum ad suos, cogitet.
Sabandum reversum,
Pacem inter & bellum nutantem,
Fontanus, Mediolani prorex, capitalis Galliæ pestis, 4.
Ad bellum Hispanis gerundum opibus,
Concitavit, simul & publicavit,
Hoc bello,
Sub specie Saluciani marchionatus repetendi,
Peti à Rege Galliæ
Mediolanum, regnum Neapolitanum.
Rex,
Belli vulnera volenti Sabando indixit, & inflixit. 1600. 3. Id. vitil.
Hispanicis deserto auxiliis & fortuna,
Affectanti aliena, amittenti propria,
Pacem ex placito Philippi,
Summa legati Pontificij cura,
Condixit,
Receptis, loco Saluciani Principatus, Sebusianis,
Hispano illâc permisso transitu. 4.
Idem Fontanus,

Prudentissimum, fortissimum, invictissimum.

67. Artes & molitiones hostiles Philippi III. Durante pace.

LXVII.

Manente aliquamdiu in speciem concordia,
Querelæ, suspiciones, æmulationes simul utrinq; manebant;
Causæ non Martis aperti, sed artis opertæ,
Pacis in ipso durantis fœdere fœdæ, veteratoriæ,
Hispanis solitæ,
Toties porta Iani clausa, è recluso toties technarum scrinio,
Promentibus
Clandestinos actus, nictus, ictus,
Apertas nunc calumnias, cavillationes, injurias,
Operta iterum offensarum, molitionum, conjurationum,
Intra, extra, contra, Galliæ regnum,
In Regem, regia viscera, regios proceres,
Ministros, summos, imos, paludatos, togatos,
Quoscunq;.
1. *Ac primò*
Bironus,
Præcipuum restaurati regni instrumentum,
1602. *Bruxellis,*
Ipsa inter Pacis juramenta,
Primus in Dominum corruptus.
Mox,
Sabaudo autore,
Immensis Hispanorum promissis lactatus, an ludificatus,
Lafinio conjurationis parario ac proditore,
Proditus ac carnificatus.
Deinde
2. *Restitutio Saluciani principatus impedita,*
Injecto Pontifici arbitro religionis metu,
Interjecto causæ Imperatore Rudolfo,
Cum sacco veterum imperialis feudi jurium.

Ejusdem

Ejusdem rei hactenus litigiosæ, definiendæ tandem,
Interea ad Pontificem sequestratio,
Heinrico probata, improbata Philippo;
Ipsa simul Pontificis autoritas suspecta, alioquin toties spectata,
A legato Sabandi Hispanico etiam irritata,
Arbitrari planè supersedit.
Tunc Sabandus,
Suo in Galliam adventu rem cum Rege Salucianam confecturus, 3.
Hispanici consilio Bironi aversus,
Ne pacem, ne Burgum & arcem S. Catharinæ,
Ne Sebusianos Regi promittat, ne tradat,
Secus Hispanorum in Sequanos & Belgium itum intercludi:
Locum, ubi sit, periculum, in quo sit, reditum ad suos, cogitet.
Sabandum reversum,
Pacem inter & bellum nutantem,
Fontanus, Mediolani prorex, capitalis Galliæ pestis, 4.
Ad bellum Hispanis gerendum opibus,
Concitavit, simul & publicavit,
Hoc bello,
Sub specie Saluciani marchionatus repetendi,
Peti à Rege Galliæ
Mediolanum, regnum Neapolitanum.
Rex,
Belli vulnera volenti Sabando indixit, & inflixit. 1600. 3. Id. vttil.
Hispanicis deserto auxiliis & fortuna,
Affectanti aliena, amittenti propria,
Pacem ex placito Philippi,
Summa legati Pontificij cura,
Condixit,
Receptis, loco Saluciani Principatus, Sebusianis,
Hispano illâc permisso transitu. 4.
Idem Fontanus,

Turbare Regis cum Helvetiis negotia ausus,
Iis,
Mediolanensi prohibitis commeatu,
5. *Viâ fœdere Gallico ad Hispanicum trahendis.*
Prorex Neapolitanus,
Sunica Philippico oratore autore,
Brunello ejusdem scriba parario,
1605. *Secreta cum Merargio proditore consilia consuit,*
De tradenda suis in mari Mediterraneo copiis Massilia,
Eadem cum quodam portûs in America præfecto,
De intercipienda in Oceano insula Tristana,
Eadem Perpiniani Præfectus cum Lugossis fratribus,
6. *De Narbona, & Biteris in Septimania,*
Alibi alius cum alio,
De Dividoro in Mediomatricibus,
7. *Prodendis.*
Eadem cum Birono & Bironianis inita,
De Galliæ regno,
Turbando, aliter ordinando,
Plures in & minores dividendo regulos,
De Galliæ rege,
Vel inter venandum, vel aliò intento,
Intercipiendo,
Sub custodia in Hispaniam mittendo;
Vel inter S. Catharinæ munimentum lustrandum,
Certo inde directo ictu,
Sternendo:
De alio mox Rege constituendo,
1605. *Ad instar Romanorum in Imperio Imperatoris,*
Regnoq; per Pares administrando.
Nunc
8. *Perduellem Bullionium*

Catho-

Catholicus Hæreticum adversus Regem Catholicum,
Fovit, sustinuit, juvit.
Nunc
Hostam Villa-regii secretiorum scribam 9.
Exuendam ad fidem, prodenda ad arcana,
Sonticus Sunica emercatus est.
Nunc 10.
Consanguineam conjurationis trigam, 1606.
Entragum, Avernum Comitem, Heinricam Balsacam,
Patrem, Fratrem, Sororem,
Regis amicam, tantum non speratam,
Adversus Regem concitavit,
Thoma Morgano parario ac proditore,
Taxis orator in Gallia Philippicus;
Regiæ
Taxator vitæ fidei sugillator,
Scidæ inquisitor & cupitor,
Annixus
Filium Balsacæ ex Rege sublatum,
Cum Scida sublatum tollere in Hispania,
Futurum inde Delphino offensionis scopulum,
Eodem post animo,
Gallia profugus cum uxore Condæus, 11.
In tutelam receptus Hispanicam. 1609.
Petulanti libidine, 12.
Comes Rupipotius,
Regius in Hispania Legatus,
Violatus,
Francici mercatores crudeliter habiti,
Carcere, catenis, morte, multati. Objecta
Vicissim ab Hispanis sugillata, Heinrico IV.
Heinrici in sectarios occultus favor, odium in Catholicos;

Adjuti milite, pecunia, machinis, perduelles Batavi,
Maurisci in Hispaniam, ad partes Comites Bergenses,
Sollicitati;
Receptus in Gallia Antonius Perezius,
Protecti Principes, Cliviæ successores.
Contrà à Gallis allegata,
Servatæ pacis & Gallicanæ signa amicitiæ,
Legati Hispani impendiis in regno, regi aliàs non solitis, habiti,
Obsides Hispani, data sub fide, locus nondum redditus, redditi.
Rex à Sabaudo bis in Italiam, Mediolanum seditione turbatum,
Ab Angla ad sociale bellum,
Accitus, nec excitatus,
Indutiis potius Hispanos inter & Batavos pactus;
Concessus Hispano militi,
Quiete publicâ suis etiam ante habitâ commodis,
Ex Italia in Flandriam, inde in Italiam,
Liber per Sebusianos itus, reditus.
Toties adpetitus, non ultus,
Perfidiam, injurias, insidias,
Regi suis hinc inde illatas,
A Rege contra famam sui dissimulatas,
Toleratas,
1610. *Servandæ pacis amore,*
Ad vitam usq; suam in extremum deductam,
14. May. Cædes Heinrici IV. *Ipsos inter belli apparatus, festos lætosq; nuncupandæ reginæ ritus,*
Parricidali, Ravilliaci, dirâ conjuratione furiati, cultro expunctam.
Hispanorum lætitiâ, mœstitiâ Gallorum;
Galliâ in arto salutis & exitii confiniò relictâ!

68. Motus animorum de morte Heinrici IV.

LXVIII.

Animorum,
De subitâ & funestâ Heinrici Magni morte
Motus,

In

In Europa varij, præcipui in Gallia, maligni in Hispania,
Quorum fons Fontanus statim scaturiit:
Objectandum ratus
Turbandæ Regnatricis, & novennis pueri Regis potentiæ,
Nova condendæ,
Condæum Mediolani hospitem, exulem,
Turbulento, virulento oris sui flumine superfusum,
Nec tamen in Galliam effusum;
Galliæ recordatione quamvis læsum melius afficiente,
Principem Sagacem,
Hispanorum gratia, tecto hinc latere,
Mox in patriam reducem,
Triumphanti similem.
Philippus III.
Voluit videri, nec fuit, tutor pupilli,
Noluit esse ultor, & fuit illator injuriarum;
Madritiano præcipuè ministerio,
Alberti Archiducis
Olim
Erga Heinricum reverentioris, metuentioris,
Nunc inflatioris, erga ejus successorem,
Binas ausi literas,
Communi minorum, *non* majorum Dominorum *titulo*;
Hoc est,
A Monsieur, *non*, Monseigneur,
Ludovico XIII. Galliarum Regi,
Inscribere,
Inscriptus & ipse vicissim à Rege,
Vulgari Consanguinei, *non regi erga hanc familiam solito,*
Honore Fratris *vocabulo*;
Hoc est,
Mon Cousin; *non*, mon Frere.

Simul

Simul ejus ab adspectu Regis arcitus legatus Borrivillius.

LXIX.

69. Auxilium successoribus Cliviæ missum à Gallis, ab Hispanis culpatum.

Regina Galliæ Regnatrix
Inter initia sui statim regiminis,
Ne contemtu famæ, contemni Galliam pateretur,
Unum principaliter præstandum curavit,
Auxilium federatis ab Heinrico Halla Promissum Principibus,
Brandenburgico, Neoburgico,
Ab excessu Ioannis Guilelmi,
1609. M. M. *Iuliaci, Cliviæ Montium Ducis,*
Litigiosis ditionum harum successoribus, possessoribus,
Heinrici morte pavidis, irâ Imperatoris pressis,
Sub imperialium jurium, donationum specie,
In earum possessione turbatis.
Missis,
Ex Heinrici apparatu bellico,
Sub Duce Castræo,
Pio, forti prudenti,
X. peditum, & I. equitum clɔ.
Et,
Negato per Archiducis plana transitu,
Per aspera montium, opaca saltuum,
Invisa & inaccessa in id tempus,
Tramissis,
Divodurum, Mediomatricorum oppidum, versus,
Propè Iuliacum tandem deductis.
Hic Hispani
Capta Reginæ in odium efferre,
Exercitum Gallicum rumoribus differre,
Tanquam ex hæreticis pro hæreticis contra coactum Catholicos,
Catholico-Helveticum militem à militia avertere,
Injectâ Religionis metu.

Ipse

Ipse quoq; Iuliaci præfectus,
Rochembergius, modo Gallicus, nunc, morte Heinrici, Austriacus,
Austriaca, non Gallica spectare auxilia,
Citra spem Castrai, fidem Rochenbergij, acta Kesselii:
Contrà, Castraus,
Quocunq; poterat modo,
Favori Catholicorum velificari,
Inde portas habere apertas conterminorum,
Trevirorum & Coloniensium cordium & urbium,
Interea Iuliaco incubare;
Obsessos premere,
Nuncium Pontificis orare,
Extrema expugnationis ostentare,
Velit, ab expugnantium injuria servet,
Vrbem, cives, sacros ordines, altaria, religionem,
Suasa Rochembergio deditione.
At nihil ille ausus,
Seu studio, seu metu Hispanico.
Tandem,
Solo Castrai ductu, urbs ad deditionem deducta, 1610.
Religione C. A. R. sacrorum ordinum dignitate, bonis, privilegiis,
Salvis,
Brandenburgico, Neoburgico,
Illo Calviniano, hoc Lutherano
Consentientibus,

LXX. 70. Regina arbitra a Hispanis offensa.

Post
Æquata duos inter Principes ditionum possessio,
Et,
Mixtis utriusque juribus, mandatis,
Discordia quæsita auctaque.
Vnde alia alibi circumspexit auxilia;

M Batavica

Batavica Brandenburgicus, Catholica Neoburgicus,
Posteà ipse Catholicus,
Albertus Archidux Belgij Princeps
Inter partes Pacem.
Interea
Batavi Iuliacum, Neoburgici Dusseldorpium,
Occupant;
Hispani Reginam suspectant,
Hoc in Batavorum ausu:
Iam anteà testificatorum,
Regina inscia non resumtum iri arma;
Reginam Refugeius Legatus Gallicus,
Factum excusant Batavi;
Iuliacum à se non retentandi animo captum,
Sed prævertendi partium discordiam,
Eo ab alterutrâ fortè insesso.
Hispani,
Mediis partium, Regina & Angliæ Rege,
Iuliacum redintegrandum,
Coercendos volunt non parentes;
Non abnuunt Batavi,
Priorem in statum restituto itidem Dûsseldorpio.
Anglus
Iuliacum ad neutrarum deponendum partium Principes,
Hassum, Anhaltinum, Aravoniensem,
Spinola
Vi vult reciperandum, obsidendum.
Batavi
Præcavent obsidium munimento, depositum prædicto,
Ne exercitus retineatur.
Spinola suam exsequuturus sententiam,
Ingruit in agrum Iuliacensium:

Redacto

Redacto in ordinem Aquisgrano,
Capta Orsoa; obsessa, dedita, Vesalia,
Restituenda, restituto à Batavis Iuliaco.
Hoc rerum successu turbatæ,
Gallia, Anglia, Germania:
Vtriusq; regni Legati, nec aversus Archidux,
Arma urgent dimittenda.
Omnium colloquio partium destinatum Santenium.
Pacta in hoc ad priora relata;
Bonorum, non titulorum, dissuasa communio, discordiæ mater,
Eorundem suasa divisio, aut per vices possessio.
Iuliacum, dirutis munimentis, Batavi; Vesaliam, Archidux,
Vti possident, possideant,
Restituenda Principibus plane compositis.
Placuit Neoburgico divisio, per vices possessio Brandenburgico.
Quæ displicuit Archiduci, Hispanis.
Divisio tandem prævaluit,
Optione in eum, quem sors obferet, collata.
His præcipuè aliisq; conditionibus.
Neutri Principum libero,
Quemquam permittere locum
Alterius cujusdam
Possessioni, cùra, custodiæ, præsidio, sequestro,
Absq; alterius consensu.
Miles hinc inde metatus,
Hispanicus Vesaliæ impositus, Iuliaco Batavicus,
Dimittendus,
Alius non amplius illis in locis metandus.
His pactis,
Comite de Zollern Imperatoris nomine Hispani Guadelasto,
Multùm intercedentibus,
Omnia in eodem, quo erant, statu relinquenda,

Concupiscentibus, sciscentibus,
Nec nisi summa Archiducis obtestatione,
Consentientibus quasi,
Exercitu verò nullatenus dimisso,
Multa cum Galliarum Regnatricis offensa,
Praecipuae Partium arbitrae;
Iam antea ab Hispanicis multùm irritata,
In Caussa dissidentium Aquisgranensium,
A regiis legatis,
Hotomanno, Veteri Villio, Selvio,
A Principum Iuliacensium, Aquisgrani protectorum,
Mandatariis,
Summo civium consensu,
Praecipuo Catholicorum in curia & ecclesia commodo,
Magno Protestantium in utrisq; incommodo,
Salvo cujusq; jure,
Imperatoris, Imperij, Principum vicinorum,
Compositâ, pactâ, conventâ;
A legatis Hispano-Flandricis, & Coloniensibus,
Turbatâ, rescissâ, irritâ redditâ,
Interjecto imperiali mandato,
Protestantibus IV. an. rerum in urbe summa permissa,
Quasi sectariae, quàm Catholicae religionis favori,
Reipsâ
Propriae ambitioni, dominationi, dissensionum fomiti,
Velificatis,
Simul,
Quicquid hoc *in regina & rege* autoritatis fuerat,
Hisce contradictionibus destruendum ratis.

71. LXXI.

Rex Galliae ab Hispano Philipp. III. *Hac hinc ad Rheni ripam offusa Gallis contemtio ex Hispanis.*
Nunc illinc in Roncenvallibus, & Aldudæ montibus, Pyrenes tractibus,

Gallo jam Hispani Genero generis præcipuum, offensus in causa Navar.
Et Navarræi sibi juris unicum reliquum,
Lacessita
A superioris Navarræ præfectis & subjectis,
Incolis præcipuè vallis Rocidæ,
(Caroli M. clade, Rolandi sui cæde famosæ,)
Sibi
Spatiosissimos in Aldudæ montibus pastus,
(Longâ antea & cujus non extat contraria memoriâ,
A Baigorriis Gallo-Navarricis fundatos possessione,)
Depascentibus, depascentibus;
Exustis Baigorriorum tuguriis, horreis, abactis armentis,
Monticolis crudeliter trucidatis.
Rex decennis,
Galliâ, Principibus jam commotis, nutante,
Ex Reginæ consilio,
Summa hæc summi sui in illa Navarræ parte juris turbamenta
Primò, ægrè quidem, dissimulare,
Mox excusata audire,
Tandem, ut utrinq; conventum, adversum hæc providere.
Missis, 16ii. 27. 8br.
Qui partium, quàm Regis nomine,
Ne hoc iterum dehonestaretur,
Possessionem, quàm proprietatem,
Ne ea in ambiguum intempestivè implicaretur,
Cernerent.
Inferioribus pariter interdicta Navarræis,
Navarræos contra superiores,
Omni vi ac injuria, etiam mutua.
Gallis jàm coràm, & diu expectantibus,
Hispani
Diem ex die prolatabant

Eludendæ multis comperendinationibus liti:
Quam suo deindè arbitratu diffinierunt,
Rejecta Gallorum æquissima sententia,
Læso etiam Regis honore à Scriba Hispanico.
Qui,
Nescio quâ ex Politicorum scientia,
Contendebat,
Hispaniæ *regem, regis Galliæ jam socerum ac patrem,*
Rege Galliæ, tanquam filio suo, esse superiorem;
Quia,
Pater major est filio.

LXXII.

72. 1612. Inter eosdem ex causa Montis-ferrati.
Pari contemtione ac contentione,
Ad Alpes & ad Padum,
Cum Gallis actum.
Mortuo Francisco III. Mantuæ Duce,
Relicta ex Margarita Sabaudica unica filia Maria,
1613. 22. April. *Majori Sabaudus vi quàm jure Montisferratum invaserat;*
Vnde bellum,
Quod inter eundem & Mantuanum Ferdinandum exortum,
Vtrumq; simul Regem pro Mantuano conciverat,
Acrius Hispanum, *segniùs Gallum.*
Mox expunctum,
Hispanica *æmulatione,*
Mendozæ inprimis Mediolani Proregis.
Hic,
Quasi solus ad cohibendum Sabaudum, tuendum Mantuanum potens,
Auxilii non indigus Gallici, æmuli impatiens,
Ægrè tolerare
Niverniј, alia quanquam ex causa, ingressum in Italiam,
Ægriùs,
Casale ab eodem, ejusq; satellitibus insessum,
Ægerrimè

Ægerrimè
Vndiq; in Italia conglobari militem Gallicum,
Specie defendendæ provinciæ,
Alpium claustra insidentem;
Neutiquam tolerare
Gallicas in Lombardia copias;
Potius retentare
Gallicas undiq; oris in Italicis naves,
Prætexto,
Nivernium adversus Hispanum cogere exercitum;
Minari internicionem
Brugi cohorti Montisferratum usq; progressæ.
Tandem,
Italiæ invisis Gallis citius purgandæ
Dictatoria regis sui autoritate
Iniquam inter partes pacem cauponari
Loca Montisferrati restituta in fide Imperatoris, regisq; sui, deponere,
Principem Mariam, usurpandi Montisferrati materiam
Tutelæ Regis sui deposcere,
Galliæ Rege & Regnatrice, Mantuæ tutrice, Nivernio,
Inscius, inconsultis, multùm offensis.
Ipse porrò Hispanus
Sabaudo dicere legem armorum sine conditione ponendorum,
Repetere Comitatum Astensem, Mediolani appendicem,
Subaudo multùm quiritante,
Hispanum publico diplomate iniquitatis incusante.

LXXIII.

Hic, 73. Hispanus improbat pactum Astense, &c.
Interventu Iulij Savelli, Marchionis Rambulleti,
Pontificis & Galliæ Legatorum,
Pactum Astense, Sabaudum inter & Mediolani regulum initum;
Cujus ille vi,

Quod

Quod in tali re difficillimum erat,
Copias Hispanicas è Pedemontio deduxit:
Hispano actis legatorum obstrepente,
Mediolani præfectum acerrimè increpante;
Quasi nimis obsecutum Sanctitati Pontificis,
Voluntati Galliæ Regis,
Copiis suis in Pedemontium reduci jussis,
Castigando Sabaudo.
Sibi obstinatum,
Nullam subeundi pactionem,
Nisi prius, ut par est,
Sabaudo redierit votum imperata faciendi.
Hic iterum legati,
Qui ad omnia, quæ agenda erant, quieta cùm industria aderant,
Has partibus reddiderunt conditiones.
Sabaudus intra mensem arma ponat;
Controversiam judicio tradat imperatorio;
Hispanus pactis stet, Sabaudum nullo pacto lædat,
Secus à Galliæ Rege defensum iri.
Idem minitantibus Venetorum & Angliæ legatis.
Hoc Hispanus nodo substrictus,
Cognito præterea,
Sabaudi vires undiq; augeri, suas ad Astam imminui,
Annuit pactis.
Marchione Inoiosæ, Mediolani præfecto,
Suum interim militem non exauctorante,
Indies auctitante,
Limites Sabaudicos infensante:
Sabaudo contrà ad pactorum obsequia promto:
Hic Pontificis & Galliæ legati,
Cardinalis Ludovisius, & Bethunius,
Mediolanensem monuêre

Pactorum

Pactorum, dimittendi inprimis exercitûs,
Restituendorum occupatorum;
Sabaudi ipsius iisdem faciendis paratissimi.
At suâ huic præfectura,
Vt moris est Hispanici,
Ipsa inter negotia abrogata,
Suffectus in ejus locum novus in Italia legatus,
Dom. Petrus Toletanus,
Pacta omnia renuit.

LXXIV.

74. Demum consulitur, an paciscendum cum Sabaudo.

M*antuæ interim Carpetanorum consultatum fuit,*
An expediat pacem cum Sabaudo pacisci,
Sub fide Sanctitatis suæ,
Sabaudum, ubi metus Hispanicus abscesserit, quietum,
Filium quoq; suum secundo genitum, promissorum obsidem,
In Hispaniam missurum,
Firmissime asseverantis.
Nec expedire visum.
Nulla in Sabaudo solida hactenus fide visa,
Nimium Gallico, nimium Lesdiguerij amico,
Mediolani, dictionum undiq; Hispanicarum januæ,
Nimium contermino.
Vtendum potius occasione,
Gallia a femina regnata,
Dissidiis internis turbata,
Minore Regis ætate,
Nondum suarum, nondum Hispanicarum intelligentis virium.
Sabaudum,
Consulenda Mediolani securitati,
Aut bello, aut præsidiis onerandum, coarctandum.

LXXV.

75. Gallus instat, Hispanus obstat, tandem coact⁹ annuit pactis.

Rex Galliæ,

Cognito,
Nec Hispanum flectere ad pacem,
Nec Mediolanensem ad implendam pactorum fidem,
Nec pacem publicam, nisi positis armis, fore securam,
1616. *Novo Bethunii ministerio.*
14. Jul. *Toletanum admonere extremum voluit,*
Vt exercitum dimittat;
Iam Sabaudo, in quantum debuit, pactis obsecuto.
Hic demum,
Ex secreto Madriti consilio,
Pactum Astense nullo sui Regis consensu acceptum,
Pleraq; illius nullo suo jussu à Mediolanensi concessa,
Pleraq; jam à Sabaudo violata,
Quo regem ipso suum omni fide exsolutum,
Pronunciat,
Sabaudum securum esse jubet,
Sola regis sui libera sponte, nullo pactorum vinculo:
Exercitum verò à rege suo retineri,
Servandæ regis sui & Austrij dignitati,
Contra Venetorum & Sabaudi ausa.
Adeò Hispanus non destitit,
(Qui Polypi instar, quidquid tetigit, tenet,)
Pedemontio inhiare & inhærere,
Occupare Vercellas, tentare Astum,
Viribus Sabaudi & Lesdiguerij prima vice adversus illum invalidis,
Plurimùm altera valescentibus,
1617. *Ducibus Lesdiguerio, Rohanio, Scombergio,*
9. Octob. *Quorum virtute,*
Asta ab obsidione liberata,
Interfectis V. *Hispanorum* CIƆ.
Coactus tandem Don Petrus Toletanus,
Implere pactorum religionem,

Resti-

Restituere occupata. 1618. mense Julio.

LXXVI. 76.

Circa Bohemiæ, Hungariæ *motum, Germaniæ Principum unionem,* 1619. 20. Regum studia circa motus Bohem.
Diversa tunc Regum studia,
Odij inter se irritamenta majoris.
Gallus, 1. Galli.
Diu sibi praviso,
Nisi venienti malo tempestivè occurratur,
Ejus contagium per singulos Europæ status iturum;
Impensiori nixus curâ,
Diversos secta & federe; Principes Germaniæ,
Ad justum pacis modum reducendi;
Friderico Electori Palatino
Ostentatis ex regno malè suscepto periculis,
Ferdinando Imperatori Romano
Prudenter negatis ex regno suo auxiliis,
Sibi,
Omnibus jam in partes distractis,
Sumto neutrius partis, & inter partes pacis arbitrio;
Germaniæ Principibus
Celeberrimam legationem expediri jusso:
In quam delecti, legationis dux Dux Angulemius,
Bethunius, Preáusius, *adjutores & ministri;*
Hi,
Vt Vlmam venére, ubi partium congressus,
Præsentia pericula, pacis bona,
Dulcedinem quietæ rerum cujusq; suarum possessionis,
Preces Regis sui, par in omnes studium,
Partibus allegant.
Quæ suadendi autoritate permotæ,
Consentientibus earum Ducibus,
Bavaro & Onolsbacensi,

 Caus-

Caussam suam legatorum arbitrio permiserunt,
1618. *Isto tandem compositam pacto.*
23. Junij 3. Julij. *Ne se invicem partes ulla in re, sacrâ aut profanâ, lædant.*
Ne contra sacræ ac profanæ pacis decreta mutuas ditiones invadant,
Ullâ sub specie, clamvè, palamvè, obliquè, aut secus.
Transitum sibi mutuum per sua quisq; loca permittant,
Sed petitum, necessarium, & innoxium.
Electore etiam Palatino, ejusq; hæreditariis in Imperio provinciis,
Hoc pacto inclusis, seclusis Bohemicis,
Cunctis acta approbantibus, ovantibus,
Anglo, Bavaro, reliquis Catholicis,
Ipso etiam Imperatore,
Ferè tunc desolato, & intercidente,
Obsequio subjectorum undiq; pereunte,
2 *Exercitu viribus valdè elanguescente;*
Hispanis *Solus Ognati Comes, Hispaniarum Regis in Germania legatus,*
Obturbabat:
Ausus,
Ab Imp. Ulmensi imputatâ pacto, partâ pòst ad Pragam victoriâ,
Nullâ dedecoris curâ,
Obloqui;
Invidiosâ malignitate,
Negare,
Gallis eam deberi gratiam, aut gloriam,
Quasi Protestantium rogatu, non jussu Galliæ Regis,
Pactio illa facta sit;
Ingratè id ferente Imperatore,
Iam tùm,
Ex meliorum consilio Gallorum suasu,
Paci etiam cum Bethlem-Gabore proniori;
Ognati nisi Comes,
Qui in aula & consilio Cæsareo erat præpotens,

Aliter

Aliter censuisset;
Cujus obviam ire sententiæ nemo audebat.
Cetera,
Gallorum impatiens, præsentium & æmulus,
Testatus,
Æquiore se animo laturum,
Hungariæ & Bohemiæ excidium,
Operâ quàm Gallorum,
Autoritatem Ferdinandi redintegratam.
Vnde Galli
In primâ Imperatoris admissione,
Expositis Regis sui desideriis,
Missi ad Consilium:
Inde Imperatoris nomine à Procancellario relatum;
Imperatorem cum Palatino nunquam pacturum,
Vi firmaturum suam contra illum autoritatem,
In secundo auditi aditu,
Vultu imperatoris minus bono;
Obtestati quanquam,
Summam legationis hujus esse Regis Galliæ votum,
Motus in Imperio componendi,
Subjectos Imperatoris ad obsequium,
Ad avitum patrimonium Palatinum,
Retrahendi,
Se Vlmâ-Viennam venisse, 1620.
Tanquam quos Imperator honoraturus sit munere,
Veriùs onere,
Placandorum ac pacandorum tumentium in regnis animorum,
Nunc verò,
Audito frigido Procancellarii responso;
Tacito quasi hinc discedendi jussu,
Eâ se spe dejectos;

 Præter-

Præterea,
Ognati Comitis operâ,
Operam Regis Christianissimi Christianissimam quotidiè sperni,
Ejusdem nutu
Nutus, consilia, responsa, decreta,
Imperatoris, quasi obnoxii,
Regi, capi, dari, expediri.
Ejusdem primam in deliberationibus & ultimam vocem esse,
Esto quiero, esto non quiero;
Hoc volo, illud nolo.

LXXVII.

77. Gallorum ministerium in Hungaria.

Hæc ipsa inter,
Ipso ab Imperatore,
Mirari eum convenit,
Ipsis delegatum fuit ministerium,
Regio tamen permissu,
Eundi in Pannoniam inferiorem,
Rimandi,
Num Transsylvanus, & Hungariæ ordines,
Inclinent ad aliquam pactionem.

Hispani contrarium artificium.

Mox artificio Comitis,
Gloriæ Regis rerum arbitri invidentis,
Vetitum,
Ne ullo populum illum, qui obsequium debet pacto,
Transsylvaniæ verò Principem,
Iàm, ut compererant, à Colalto, Imperatoris legato,
Promissis tentatum largioribus,
Conditionibus ipsi occuparent iniquioribus;
Vt sic quoq; per deridiculum audirentur.
Itaq; iter hoc recusatum; post susceptum,
Multa Imperatoris adseveratione,
Certè suos quoq; missuri,

Qui,
Loco dieq; pacto,
Cum Transsylvano, & Hungariæ primoribus,
De conditionibus agant,
Modò æquioribus contenti, causam suam dissociare velint à federatis;
Legati Galliæ,
Vt eò venêre,
Benignè à Principe, & Proceribus regni,
Excepti & auditi sunt;
Pronis prorsus Regis Galliæ sequi consilia,
Sed caventis,
Ne,
Qui ipsius interventu Ferdinandi fidem secuti,
Periclitentur.
Hoc cauto,
Demtisq; suspicionibus,
Quibus Regem, Hispani generum, partium Imperatoris arguerant,
Non abnuére congressum, nec quandam in commune pactionem.
Hoc ad Imperatorem relato,
Vt Viennam rediére,
Ille negare,
Absq; suorum agnatorum, imperij Principum consensu,
Se posse pacisci;
Re ipsa speculari instantis ad Pragam prælii eventum,
Inde sumturus consilium.
Illo deinde prospero,
Friderico Palatino fuso, Bohemia pulso,
Omnes partibus ejus faventes cœperunt nutare, laborare;
Transsylvanus *ipse obstupefactus,*
Duobus ex Hungariæ primoribus liberum commeatum,
Viennam veniendi, & conveniendi, ubi conveniendum,
Ab Imperatore petiit & obtinuit,

Gallis

Gallis hujus negotii parariis, nesciis:
Eodem rogatus momento,
Vrgerent Transylvanum,
Conditiones ut postularet, & reciperet.
Ipso etiam Preausio, rogante Cæsare, in Hungariam reverso,
Mox eidem succedente Croisillio,
Tollendis obstaculis;
Transsylvanus in commune volebat indutias,
Imperator nullas, tanquam sibi inhonoras,
Refovendis viribus, quàm terminandis controversiis
opportuniores;
Iamq; Bohemis *ultrò,*
Hungaris *Gallorum suasu & autoritate,*
Obsequium cum securitate, quam contumaciam pernicie,
Malentibus,
3. Legatus *en* Hispanicus,
Et, qui ex eo pendebant, reliqui Imperatoris ministri,
Locum congressus disputabant;
Status partium, obtentui sumptus:
Subjectis convenire, venire Viennam,
Petere in præteritum veniam, non conventionem.
Rupto & isto à Gallis repagulo;
Iamq; indutiis ex composito publicatis,
Legatisq; ex aula Cesaris Altenburgum versus, locum congressus, digressis;
En,
4. *Contra Transylvanum & Hungaros,*
Emissum imperiali consilio diploma, & ad regni Palatinum missum;
Id, tanquam nimis famosum, ægrè tolerantibus Hungaris,
Propè novam seditionem, non conciliationem ventum.
Galliæ quoq; legatos, veluti ejus conscios,
Congressus simul auctores, sponsores fidei publicæ sequestros,
Graviter incusantibus, obtestantibus,

Nisi honore cuiq; suo reposito,
Non ultrà habituros congressus,
Difficile fuit Gallis,
Secus persuadere pertinaciter persuasis,
Decretum illud,
Ipsis, tantæ dignationis viris, aut nesciis, aut summè spretis,
Non fuisse publicatum.
Ignarum scilicet Hungaris ingenium ac potentia Comitis,
Clàm Gallos, quæ fieri vellet, censentis, exsequentis,
Ne obniterentur impedire;
Præcipuè verò,
Omnes circumspicientis occasiones,
Hinc eos amoliendi contemtos & offensos.
Compositi iteratâ Gallorum curâ Hungari
Largiri injurias bono voluerunt publico,
Amplius,
In regnum religionem Catholicam, Catholicos in sua bona restituere,
Denuò jurare in obsequium;
Transsylvanus *quoq;*,
Imperatori regni titulo cedere,
Certis tamen conditionibus.
Sed & horum nihil effectum;
Detectâ in Transsylvanum conjuratione;
Buquoyum inter & Regni Palatinum cœpta.
Legati,
Cognitis partium animis,
Novis subindè offensarum acerbitatibus efferatis,
Nec nisi fessis bello coalituris,
Rupto colloquio,
Petito ab Imperatore commeatu,
Ad Regem redière suum,
Nec quidquam medium in Hungaria agentem,

Rege Hispaniæ bonis ejus conatibus adverso.

LXXVIII.

78. Caussa motuum in Bohem. præcipua Hispanica pactio successoria.

Idem Rex,
Ministerio Ognati Comitis,
Cum Ferdinando Archiduce, mox Imperatore,
Masculis ejus descendentibus deficientibus,
Fratre Leopoldo, ejusq; filiis,
Et toto utriusq; sexu muliebri,
Exclusis,
Contracta sibi pactis successione Bohemia & Hungaria,
Præcipua fuit causa simul ac violenta medicina,
Bohemiæ commotæ, & moti regno Ferdinandi,
Horrore Hispanicæ dominationis.
Idem Rex,
Eodem instrumento,
Internæ, ut semper, exstimulator, & altor discordiæ,
Catholicos inter & Protestantes Imperii Principes,
Tùm verò ut cum maximè.
Idem Rex,
1620. M. Aug: *Auspicio Alberti Archiducis generi sui,*
Ductu Marchionis Spinolæ Genuensi,
Exercitum è Belgio Hispanico deductum,
Palatinis intulit inferioribus.
Hic summus ille Dux,
Curantibus Moguntino & Putzio Archiducis legato,
Objecta securitatis spe metuq; calamitatis,
Mauritium Hasso-Cassellanum, Ludovicum Hasso-Darmstadianum,
Suas statim in partes traxit.
1620. 21. Marc. *Mox,*
III. *Ex consilio congressus Mulhusiani jam nutantem,*
1621. *Reliquorum Protestantium unionem dissociavit:*
12. April: *Unionis Caput lethargia an argentangina sopivit:*

Transi-

Transitus Rheni præsidiis munivit;
Federatos Galliæ Principes ejus ope seclusit,
Palatinatum omnem, imperiales ibidem civitates,
Deditione, obsidio, præsidio, tributis,
Accepit, cepit, firmavit, oneravit.
Protestantium questus 1620.
De malis suis gravescentibus, vulgò, Gravaminibus,
Quæ sine cæde, & sanguine non levanda visa,
Hispanico ille terrore in præsens elevavit.
Ferdinandi autoritatem, utramq; electionem, Regis sui successionem,
Solidavit.
Hac fuit Hispani longè alia ac opera Galli,
(Bavari, Buquoi, Tilli, Verdugonis,
Militares eodem in opere operæ, operæ nunc non sunt nostræ:)
Causa diversitatis est, diversa utriusq; intentio.
Illius, pro salute, hujus in ruinam Protestantium dimicandi.
Illius, sibi pacis belliq; arbitrium asserendi,
Eminentia Imperiorum capita in æquilibrio retinendi;
Hujus, discordias publicas in occasionem suæ potentiæ trahendi,
Ex moriente aliorum libertate omne in omnes adipiscendi Imperium.

LXXIX.

Belli Regem inter utrumq; in Valletelina conciti, 79. 1620. Causæ Regum intervenientium bello Rhætico-Valle Telin. 1. Caussa.
Nisi absurdè repetita ex veteri memoriâ memorem,
Auctorum vetustissimus fuit Ludovicus XII. Mediolani potens,
Valle illa,
Germaniæ, Rhætiæ, Venetiæ, Insubriæ obsepta metis,
Quondam Mediolano innexa,
Pòst Rhætis,
Gentibus locorum situ tutissimis, aditu difficillimis,
Numero frequentibus, feritate trucibus,
Pignori data, planè subdita,
Pro non solutis navata illo in bello operæ stipendiis.

Pacto servata sibi Regibusq; Galliæ potestate,
Quibus ipsi velint,
Permittendi Rhætiæ per angusta transitus.
2. Caussa. *Alia deinde, quæ illius seculi fato accidit, caussa fuit,*
Religionis cærimoniarumq;, ut loquuntur, vetus,
In Rhætia mutatum, in valletelina retentum,
Novo paulatim misto.
Alia inde in speciem adornata,
Valletelinæ ab illo sectæ genere vindicandæ;
Instinctoribus,
S. Borromæo, Mediolani Archiepisco,
Et Camerino Cardinale,
Præcipuis;
Illo Philippi II. isto Philippi III.
Quantum quisque religionis æmelatu, impendio, rationibus, poterat,
Ne quid irreligiosi è Valletelina conterminam afflet Italiam;
Tenervè & subtilis Italorum sensus inde sectam trahat,
Quæ postmodò latenter in religionem abeat,
Partesque sanas Italiæ in ejus assensum rapiat.
Clemente VIII. & Paulo V.
Quæ Principibus suadebantur,
Summè laudantibus.
3. Caussa, & verior. *Vera verò ac istis potior,*
Vtriusq; Philippi fuit invidia in Gallos,
1602. 1612. *Ex dicto pacto, ab Heinrico IV. & Ludov. XIII. iterato,*
Rhæticarum angustiarum arbitros,
Et ex invidia cupido,
Vallem illam, jure quasi eminenti, reciperandi,
Angusta Alpium Rhæticarum jure simul aptitudinis occupandi.
Concepta anteà à Carolo V. aucta à Gonzagua, firmata à Mariguanio,
Provinciis Italicis & Austriacis per illam vallem jungendis.

Specie

Specie itaq; defendendi Mediolani,
Consilio Helvetios, Rhatos, Valletelinianos à fœdere Gallico avertendi,
Ad Austriacos, priores Dominos, retrahendi,
Fœdus Philippum II. inter & pagos Helvetiorum Catholicos ictum. 1587.
A Fuentis Comite, Mediolani prorege,
Castellum, libertatis Helveticæ & Rhaticæ veluti frenum,
In confinio excitatum, suo à nomine nominatum.
Reliquis Mediolanensium regulis,
Marchioni Inoyosæ, Petro Toletano, & his infestiori Feriæ Duci,
Idem cupitum,
Nulla, nisi Religionis, habita ratione.
Fuère & motus, & belli in Rhætia inter Reges Caussæ, 4. Caussa.
Ipsa Rhatorum fœdera in factiones scissa,
Plantanam & Hispanicam, Delianam & Venetam.
Pompejo Planta Hispanico,
Conjurationis in Rhatiæ religionem ac libertatem,
Altam, ut vocant, Ligam inter & Hispanum, quinqueq; Helvetiorum pagos,
Duabus Ligis inscius,
Autore,
Curatore Hispaniæ legato Scaramuccio,
Mediolani regulo suasore,
Securam fore Rhatiam,
Recusatis Gallorum & Venetorum amicitiis,
Solo Hispano protectore;
Re inhiante ipsâ ejus angustiis,
Cavillante verba pacti,
Quibus Gallo, & suis amicis *liber per Rhatiam datus est transitus;*
Inducenda,
Tanquam Rhaticæ libertati adversa:
Quæ tantò contra ipsum potiùs,
Quanto pro Italiæ Principibus, Galliæ amicis.
Nec minor offensæ ratio fuit,

Edicto jussus conjuratorum Guefferius, Galliæ legatus,
Curiâ Rhætorum excedere.
Severâ interdictum subditis pœnâ,
Ne eum, ne quem alium reciperent.
Reliquis interim duobus Rhætorum federibus fidis,
Veteres amicos, Gallos & Venetos,
Requirentibus,
Summo Ducis Feriæ furore,
Hoc ad sui contemptum trahentis.
5. Caussa. *Nec ultima Belli inter Reges caussa,*
Vallistelinæ ad Hispanos defectio,
Prætextu quidem periclitantis religionis Catholicæ,
Tædio potius regiminis Rhætici,
Imò arte magis & impulsu Ducis Feriæ facta.
Quam ille ultra mortale gaudium accepit,
Vallem milite, munimentis obsepsit,
Incolas,
Trucidatis ibi Rhæticæ fidei omnibus,
Metu ultionis ad se transfugas,
Suam in fidem recepit,
Contra Rhætos, & quoscunq; tuiturus.
Hîc,
6. Caussa. *Obscurus quidam, nec benè notus Eques,*
Robustellius nominatim dicendus,
Incendiarius motuum insignis;
Insignibus ille Pontificijs in Valletelina erectis,
Hâc inscriptis tesserâ.
Viva sancta Chiesa, & la libertà,
Valle simul violentiæ militum expositâ,
Fidos duorum federum Rhætos summè exasperavit;
Qui etiam soli,
Federato Galliæ Rege cunctatore,

Sua

Sua hostium impetum virtute sustinuerunt,
Fregerunt,
Conjurationis capite Planta, in conflictu terra illiso, mortuo.
Hinc & Galliæ Regem quædam fortè pars culpæ tenet, 7. Caussa.
Nimium turbatæ bello Rhætiæ.
Qui,
Morte parentis, & gemino regnum inter utrumq; matrimonio
Quasi mutatis repentè consiliis,
Minori cum cura ab initio visus habere,
Rhætos, pacta, angustias.
Etiam,
Plerisq; id mirantibus,
Nomina tabulis donativorum radenda curavit
Faventium sibi in Rhætia alumnorum,
Inscriptis Plantanis, Hispanicis:
Nisi factione implexus domesticâ,
Multa in præsens simulare, dissimulare,
Religione Pacis Vervinianæ, 1619.
Queri de Hispano apud Imp. per Angulemium,
Apud Fargium Hispaniæ in Gallia legatum,
Mittere Bassompetram ea de re in Hispaniam,
Quàm ferro vallem repetere maluerit; 1621.
Suo ipsius consilio, Italiæ Principibus, Sabaudo, Venetis,
Aliter censentibus, prædicentibus,
Hispanum, vi nisi intentatâ, Vallem Telinam non restituturum.
Nec restituit.
Bassompetram, quamvis intentiùs instantem,
Vario reliquit responso,
Nunc periclitantis religionis,
Quam regis ille sui nomine incolumem spondebat,
Nunc repetendorum belli impendiorum,
Quod rege ille magno indignum ferebat,

Tandem

Tandem reddenda quidem vallis,
Sed pagis Helvetiorum caventibus,
De promissâ hac amplissima Catholicorum in Valle libertate,
Et de Rhatorum hareticorum fide.
Iis simul ab ipso Hispano corruptis,
Ne caverent.
Sic vis pacti Madritiani cecidit.
Mortuus inter hæc Philip.III. pridie Kal. April. *Hispano res Vallis Telinæ ex belli in Gallia eventu ordinaturo,*
Abeuntem rogante legatum,
Moneret Regem suum,
Expugnaret, exturbaret regno suo sectarios;
Sic turbatâ scilicet intus Galliâ,
Ne ipse Imperatoris in Germania, Bohemia, Hungaria,
Ne Hispani res in Rhatia turbaret.
Legatus,
Astu Hispani cognito,
Regi consuluit,
Valle nondum restitutâ,
Sectarios in regno non esse lacessendos.

80. Hispani & Archiducis vis & jus in Rhætia. 1621. 16. 9br.

LXXX.

Interea,
Hispanus Vallis Telinæ usus occasione,
Rhatis plura eripuit,
Viribus unà junctis cum federato Archiduce Leopoldo,
Qui & ipse,
Obtentu lasi in Rhatia juris sui,
Ex Iesuitarum consilio,
Variis eam affecit casibus,
Locorum incendio, commerciorum interdicto, servitutis jugo,
Hispanus quoq;,
Subactâ Clavanâ,
Longè durioribus;

Arma

Arma incolis demta, abolita religio Evangelica, intrusa Romana,
Occupatæ pacto in perpetuum angustiæ.
Mox,
Vitandæ infensorum invidiæ,
Munimenta Pontificis sequestro posita.
Rege Galliæ invito, fidem pacti urgente prioris,
Reverentiæ verò velificato Pontificis,
Eâ permissum lege sequestrum,
Re nisi trimestre intra composita,
Munimenta subruerentur.
Vtriusq; regni legatis, Sillerio Gallo, Pastranio Hispano,
Romæ diversa volentibus,
Durissima Pontifice Gregorio XV.
Pacem si Rhæti velint,
Contrà,
Omnia volente
Pro Valle-Telinianis, pro Religione Catholica,
Ipsas etiam pro Hispano angustias,
Quo fato obeunte,
Successor Vrbanus VIII. urbaniora voluit,
Ecclesiæ utilia & Catholicis, Galliæ grata,
Ingrata Hispano, angustiis cedendo;
Mutata mox quasi minus providi sententia,
Easdem eidem cessit,
Pro belli impendiis, & ad bellum contra hæreticos:
Nec Sillerio, salva Regis sui sententia, dissentiente,
Calliditate circumvento Hispanica.

LXXXI.

Rex,
Repudiato hoc colludio,
Bethunio Romam misso,
Exsequendis pactis Madritianis pertinaciter institit, 81. Rex pacto priori instat: repetit Rhætiam armis;

 Et

Et obstitit faciendis novis.
Hic
Pontifex prorsus dubius, simul ac præsagus,
Munimentis Hispano cessis, belli,
Rhætis, religionis periculi,
Valle Telinianis, privati damni,
Nemine sequestri sumptus rependente:
Tandem reputans,
In commune pro meliore esse,
Ea subruere,
Sed suâ, non alterius sponte,
Moram inde facturus negotio.
Cujus intelligens Rex,
Richelio suasore,
Quæ pactis non poterat, repetere armis statuit.
Misso cum mandatis ad Helvetios cum sacco adeundos Caurio,
Qui,
Catholicis de suæ religionis libertate,
Rhætis de sua in Valle Telina potestate,
Omnibus de sua deniq; securitate,
Servandâ, consequendâ, fruendâ.
Cauto, demonstrato,
Valle Telinâ Rhætorum corpori abruptâ.
Angustiis Hispano, cæteris Leopoldo relictis,
Ipsum Rhætiæ, Helvetiæ, Germaniæ corpus,
Nec vires stare posse;
Suis his rationibus, additis numariis,
Omnes, Bernenses præcipuè & Tigurinos,
In Regis partes traxit.
Tripartito deinde agmine, suo, Sabaudico, Veneto,
Vallem irrumpit,
Angustias occupat,

Tria

Tria Rhætorum fœdera reconciliat,
Rhætis Vallem Telinam, omnibus libertatem restituit,
Hispanis ubiq; expulsis,
Strenua, Harcurtij, Laudij, Salisij operâ.
Pontifice multùm quiritante, indignante,
Munimenta suo posita sequestro attentari,
Religionem temerari.
Nec quidquam;
Exacto jam sequestri tempore,
Et ipsa inter arma religioni consulto.
Pontificem questus intra stantem & iras,
Ad diras contra Regem sacras propellere nisus Borgias,
Regem ad profanas contra Caurium Nayrus,
Vterq; Hispaniæ legatus, Romæ ille, iste Lutetiæ.
Frustrà
Rege Hispani iniquitate id ad bellum concito,
Caurio, ut gestum est, à Rege jusso.
Tandem,
Federatis his oppositi federati alij,
Totius Italiæ, Hispaniæ Principes,
Rumore, quàm terrore, majori;
Quin imò nullo.
Vulgatum quoq; ab Hispanis ad horum invidiam,
Ipsos se inter totam Italiam dispertituros.
Infamatum eorum fedus, velut hæreticum,
Laudatum suum, tanquam Catholicum:
Rhæti rumoribus dilati, quasi obturbatores Catholicorum,
Valletelliniani miserandi, magistratui hæretico subditi.
Et,
Quæ vulgo pronis auribus accipiuntur,
Talia alia.
Et hæc inter Reges pro sociis quisq; suis bellum,

Primum quasi fuit Pacis Vervinianæ dehonestamentum.

82. LXXXII.

1625. *Geminum fuit illud pro Sabaudo Gallicum, Hispanicum pro Genuensibus.*

Inter Ludov. XIII. & Philippum IV. Caussæ belli Gallicæ.

Cujus Gallo aliæ, aliæ Sabaudo erant caussæ.

Illi,

Nisi hoc bello à bello suo intestino auxiliarium distrahendi Hispanum,

Provida nimis cura fuit,

Servandarum in Valle Telina portarum.

Absq; occlusa Appennini portâ Genuâ *vix tutò servandarum.*

Plerumq; effusa illac Hispania

In Germaniam, Rhætiam, Helvetiam, Sabaudiam, Galliam.

Sed & hac una occasione,

Fortuna fortè ferente,

Antiquum regiæ in illa clientelæ jus,

Priorum incuria Regum hactenus omissum,

Repetendi,

Hispaniam aureis Genuensium commodis exuendi,

Nudandi.

Caussæ belli Sabaudicæ.

Hic proferebat

Motos à Genuensibus Pedemontii terminos,

Feudum Zuccareliæ recessum,

Dehonestatam effigiem.

Idem,

Qui ex Regis Imperio exercitum summo cum Imperio ducebat,

Ducebatur à gloria,

Simul ac ab occasione,

Quam quasi de cœlo lapsam reputabat,

Sua vindicandi,

Alieno ferox præsidio, sub Gallico latitans clypeo,

Sagittas mittendi in hostem,

Suæ insimul ultor injuriæ.

Cujus initia belli satis sanè prospera fuerunt,

Sua, Principis Pedemontii, Lesdiguierij, Crequij, fortitudine,
Properè multis militibus cæsis, locis, signis, ducibus captis,
Properè iterum amissis.
Exercitu tabe infecto, nec tempestivè refecto;
Contrà
Moto Germaniâ in Italiam valido milite Austriaco,
Ductu Ducis Feriæ.
Alio è Sicilia Genuam advecto,
Duce Sancto Crocio.
Adeò hic est perpetuus ordo Gallicarum in Italia expeditionum;
Neque,
Vt ibi initia belli proveniunt,
Fama est in cetera.

LXXXIII.

Eadem tempestate, 83. Naves retentæ acerbitatum inter Reges caussæ.
Tempestatis vi naves quædam Hispanicæ litori Massiliæ appulsæ,
A Guysio retentatæ,
Hispano,
Hoc jam bello, questibusq; Genuensium,
Irritato,
Irritamenta talionis fuerunt,
Ad Gallorum in Hispania mercimonia extent. usq;
In vicem Gallus,
Non quidem belli, sed clarigationis edicto,
Commercia Gallos inter & Hispanos sustulit;
Manus injicere jussit cunctis suo in regno puppibus,
Hispanis, Lusitanis, Neapolitanis, Siculis.
Hac inter, 1625. 26.
Sabaudo belli prolatandi avidiori, quàm cautiori,
Fargisius Galliæ in Hispania legatus,
Pacem,

Quam

Quam Barberinus Pontificius in Gallia legatus non poterat,
Cum primo Hispaniæ ministro, Olivariæ Comite,
Reginæ matris, quàm Regis sui jussu,
Bonam non benè inuit;
Quâ,
Nulla Sabaudi, Venetorum habita ratione,
Rhætis summum vallis Telinæ, Valli suum religionis Imperium datum,
Hispano angustiis secluso.
Hanc tanquam improbam Rex reficere jussit,
Sed nec hanc, meliorem quanquam, à Fargisio ritè refectam,
Rex, qualem voluit, perperam & eam quidem,
1626. *Cum Mirabellio Hispaniæ in Gallia oratore pactam,*
Fargisio Monsonium misit,
Mox cum Olivariæ Comite conclusam, firmatam;
Quâ
Fœderatis iterum omissis,
Res Rhætorum & Vennonetum in eum restitutæ statum,
Quo bellum ante fuerant,
Munimenta Pontifici, sed quamprimum demolienda tradita,
Quibus deinde dirutis,
Bellici ibi apparatus Hispano redditi;
Copiis utriusq; Regis inde deductis.
Grandi Pontificis honore & gaudio,
Summa Sabaudi ægritudine, Venetorum indignatione,
Susq; deq; habitorum,
Mox per Bullionium, Castelnovanum lenitorum,
Rationibus, artificiis, desideriis, promissis, titulis,
Regiis, egregiis, gratis, largis, Cypriis.
Ita minus potentiores, potentiores ludificari solent.
Quos pilæ instar mittunt, remittunt, ut commodum est;
Suam quisque ut homo, ita Rex quoque rem meminit.

LXXXIV.

LXXXIV. 84. 1627.

Nostri Reges, 28.

Qui quiescendo commune crimen facere videntur; 29.

Vix in unâ sociorum caussa compositi, 30.

Ex aliâ iterum inter se commissi,

Niverny Gallus, Gastaly Hispanus, Niverni

Pro Mantuæ jure successorio inter utrosq; consanguineos controverso; jus.

Postquam,

Nullis relictis liberis,

Vincentius II. Mantuæ & Montisferrati Dux

Mortem turpi vitâ potiorem *obierat.*

Carolus Nivernius,

Gonzagæ Friderici II. primi Mantuæ Ducis, ex Ludovico nepos,

Misso ad Imperatorem Archiepiscopo Mantuano,

Summa reverentia, solito obsequio,

Beneficiariam utriusq; Ducatus petiit possessionem,

Aut,

Interea dum cognitio de jure Gastalæ Principis tractatur,

Vtriusq; sequestrationem.

Quem contra statim Imperator, Hispanus, Sabaudus;

Quos contra unus pro Nivernio *Gallus, longè pòst, Veneti;.*

Controversia ferro dijudicata:

Quò quemq; alia atq; alia propulit caussa;

Specie juris Imperialis,

Imperatorem Hispanus, Hispanum æmulatio, Sabaudum avara spes,

Gallum sibi subjecti jus & vis Niverny, Venetos metus ex vicinia.

Imperator, Caussa &

Catholicus à Catholico Nivernio jam aversior, vis Impe-

(Quia Gallus, quia absens beneficium petierat, ratoris.

Absens se in fidem clientelarem, conferre voluerat)

Sibi asserebat apertum jus injiciendi manus beneficio,

Ejusdem familiæ Principi Gastalæ conferendo,

Armis,

Armis, quàm jure:
Nassovio, qui utrumq; Ducatum occupet, in Italiam misso,
Submisso pòst in vicinam Rhætiam Merodio,
Iuris Rhæto-Gallici & legati violatore;
Ipso deinde belli terrore Duce Spinola, accito,
Qui,
Milite suo obvia in itinere quæq; sacra ac profana depopulato,
Mantuæ muros usq; successit, suburbium introiit,
Non diu retinuit,
Tandem,
Superventu copiarum Altringeri & Gallasi,
Ipsam Mantuam,
Proditione incolarum, quàm deditione,
Acceptam diripuit.
Hispanus,

2. Caussa, & vis Hispani.

Qui Principem in Italia Gallum ferre nolebat, nec quibat,
Intercedebat,
Ne ipsi Imperator Mantuani beneficij possessionem daret
Neq; clientelarem fidem acciperet,
Iam anteà,
Nondum functo, sed fato vicino Vincentio,
Cum Sabaudo,
Curâ Consalvi Cordubensis, Mediolani reguli,
Pactus,
Consalvus ut Casale, Montisferrati caput, reliqua Sabaudus,
Montenigrius Mantuam tentaret.
Et tentarunt:
Vsi quisq; tempore:
Galliæ Rege tùm circa Rupellam pendente;
Plurima undiq; ceperunt oppida,
Casale quoq; urbem munitissimam, obsidio,
Fame tamen magis, quàm ferro presserunt.

3. Caussa & impetus Sabaudi.

Sabaudus,

3. Caussa & impetus Sabaudi.

Sabaudus,
Reliquis Italiæ Principibus quietis,
Inquies solus,
Ingenio tumens & studio suo:
Montisferratum, *pretium periculi, non periculum,* spectans,
Inhians alienis, suorum incuriosus,
Fide erga Regem pessimus, nec erga se consilio bonus.
Impetu erga utrumq; primus;
Exercitus Gallici obex, fames, tabes, nex.
Diu tergiversatus, non diu ludificatus,
Et nequidquam,
Cautior ipso Richelius fraude capit, non capitur.
Totâ ipse Gallici belli mole obrutus;
Tandem perplexus, nutans, tota exutus Sabaudia,
Mox & ipsa vita,
Lege quidem communi omnium.

4. Caussa & auxilia Venetorum.

Veneti,
Qui illa in vicinia nolebant Austriacum, nec Hispanum,
Sicut Hispani nolebant in Italia Gallum,
Soli tùm nihil contra ausi:
Vicino attoniti periculo;
Tantùm respiciebant Gallum, Gallum,
Gallum verò obsidio Rupellæ incubantem,
Nec nisi tardius huc venturum, subventurum:
Supervenientibus deinde ejus auxiliis & sua junxerunt,
Verùm ab Estraeo Galliæ legato implorata,
Liberandæ valida Mantuæ.

5. Caussa & virtus Galli.

Gallus,
Qui magnum inter hos ipsos virtuti suæ fecit locum,
Solus afflictorum Liberator Principum,
Rupella, Languedocia ad obsequium redactis,
Bis asperrimo hyemis Pedemontium, Italiam profectus

Obstantes Sabaudi copiis, claustra nivibus operta,
Nihil ejus, nihil Pedemontii Principis colloquia & [illegible],
Neq; partes moratus, aversatus,
Vtrumq; ab iis dehortatus; frustrà quanquam,
Tandem perrupit, penetravit, Susam occupavit,
Sabaudum suas iterum in partes quasi reduxit,
Pacto ferè [illegible]to, & infido.
Consalvus,
Hoc, ita ut ferebatur, comperto,
Ne Galli gloriam adverso Casalis augeret obsidio,
Obsidio Casalis decessit,
Quod vix obsessum in Gallum cessit;
Tantùm non & Mediolanum,
Pinierola cùm castello & arce dedita,
Apertis in Pedemontium portis,
Chamberiaco, Momeliano, Annisо, Romyllio,
Vniversa deniq; Sabaudia occupatis:
Mantua Niverniо restituta,
Immortali Galliæ Regis gloria,
Felicissimo Richelii ductu,
Strenua Ducum fortitudine,
Crequii, Scombergii, Auriaci, Thorasii, Fequerii,
Momorantii, Effiati, Forzæi, Castillionæi, Bassompetri,
Egregia togatorum opera,
Serventii, Esmerii.
Tandem,
- - - - - sola futuri
Mazarinus erat belli medius mora, - - -
Gallum inter & Sabaudum,
Et
Indutiarum,
Hispanum inter & Gallum,

6. Mazarini inter partes Medii dexteritas.

Legibu

Legibus quanquam dubiis,
Pacis deniq; conciliator,
Imperatorem, Reges inter & Mantuanum,
Multò melioribus,
Hispano Casalâ & Montisferratô decedente,
Imperatore Mantuam Carolo Nivernio,
Proximo Vincentii agnato,
Iure Imperiali concedente.
Pace Gallum inter & Sabaudum, Sabaudum & Mantuanum, 1631.
Querasii inita, ab Hi*spanis impedita, post Mireflorÿ refecta.*

LXXXV. 85.

Ha*ctenus Reges foràs pro sociis, & exteris quasi,* Connubia belli inter eosdem irritamenta.
Nunc discordes intus in Galliæ visceribus,
Pro aulæ proceribus, pro subditis regni,
Pro Matre & Fratre,
Summis regni sustentaculis;
Sociari quidem arctiùs inter se visæ Francia & Hispania, 1612.
Liberis utrinq; in matrimonium sociatis; 15.
Ludovico XIII. & Anna Philippi III. filia,
Filio ejusdem Philippo IV. & Elisabetha Heinrici *IV. filia.*
Tabulis nuptialibus à Toletano promisso diversis,
Minus utrinq; locupletioribus,
Opulentioribus tamen donativis Parariis utrinq; datis,
Captivis libertate, reditu in patriam extorribus concesso;
At verò,
Magna inde simul suspicio à Reformatis concepta,
A Principibus regni præsentium pertæsis aucta,
Mox in cœtum, post in bellum contra Regem evalescentibus.
H*ispano flagrantibus clàm faces addente,*
Inde, unde debuerat nasci quies, inquies nata:
Quæque apud concordes vincula charitatis,
Irritamenta irarum apud infensos erant.

 Scilicet

Scilicet ea est perpetua Gallorum & Hispanorum conditio,
Inter ut eos,
Adversa ex secundis, secunda ex adversis nascantur.

86. Caussa turbatæ aulæ & Regni Hispanus.

LXXXVI.

Commune Galliæ turbamentum
Turbo ventorum ab occidente Iberus,
Occulto quoties huc afflat anhelo,
Aut Rex, aut aula, aut proceres, aut subditi turbant;
Suo quanquam quisq; prætextu,
Enerai secundi, superbi, tandem calamitosi,
Condæus, & partium cæteri;
1619. *Ecclesiasticorum in Bearnia restitutorum sua in sacra, bona,*
Religionarij, horumq; antesignani, Rohanius, & Subisius;
Religionis suæ periculo ex Bearnia præsumto,
Solis tuta armis, non regiorum Edictorum fide,
Catholicâ, non servandâ Hæreticis.
Condæi furor suo carcere, & Enerai fato miserabili compressus.
Religionariorum tempestas longius, & atrocius,
1620. *Per Pictaviam, Languedociam, Aquitaniam, Picardiam, Champaniam, Briam,*
Intra Galliam detonuit.
Hispano,
Suis heic præcipue velificato rebus,
Regem adversus religionarios per Bassompetram,
Religionarios adversus Regem per Rohanium & Subisium,
Hos per Clauserum exstimulante,
Largis stipendiis, belli impendiis, certis pactis,
Bellum in Gallia fovendi, finiendi,
Suo ex consilio, lubitu, commodo.
1626. *Religionis pallio parumper hic deposito,*
Non favendis, sed fovendis in præsens sectariis.
Iusto quasi talionis æquilibrio,

Gallo

Gallo sectarios Batavos, se sectarios Gallos juvante,
Ipsum imò & Regem;
Per Toletanum ad Rupellæ obsidium,
Adversus Angliæ auxiliariam classem
Classe missa, at tardè; & parcè instructa, mox reversa;
Non juvando, à se adjutæ, obsidio Rupellæ,
Sed bello Gallum inter & Anglum acriùs conciendo,
Ipsos & inter Gallos;
Ne verti queant foràs,
Vbi ipse vult progredi,
Versæ domi mutua in viscera vires.
Sed has mira Rex celeritate, felicitate, intrà vertit & extrà,
Victrices in Gallia, Rhætia, Volturena Provincia, Sabaudia, Italia,
Incredibili quoq; Richelius industria,
Pulsis Rhæa Anglis auxiliariis,
Domito aggere Oceano,
Rupellâ,
Tot olim quoq; Regibus obnixa, quàm obnoxia,
Ludovico XI. Carolo VIII. Ludovico XII.
Francisco I. Francisco II. Carolo IX.
Heinrico III. Heinrico IV. Ludovico XIII.
Contra Montacutii, Lotharingi, Sabaudi artes,
Arte, obsidio, ferro, fame pressa,
Tandem dedita,
Recepto Monte Albano,
Factionum ducibus exilio, carcere, venia, dissociatis,
Reliquias belli religionarii facilè superabiles,
Supplices in pristinum Regis obsequium, 1629.
Summa suscepit clementia;
Tanta Regis sui gloria ac fama,
Vno ut omnium ore fuerit nuncupatus, celebratus,
LVDOVICVS IVSTVS,

PUBLICÆ QVIETIS ASSERTOR, REGNI LIBERATOR,
BELLI CIVILIS VINDEX, PIETATIS RESTAURATOR,
ORBIS ARBITER.

LXXXVII.

87. Caussæ motuum in Gallia, Regis Mater, Frater, aulæ proceres, Hispanus, Lotharingus. 1630. 31.

Simultatum semina,
Quæ postea Hispani, & Lotharingi cultura in motus adolevêre,
Inter prima aulæ capita, Regem, Matrem, Fratrem,
Hæc fuerunt.
Regina mater, domina impotens, sueta imperare,
Non citra Regis æmulationem, nec absq; injuria,
Morari diutius in Imperio voluit,
Quod filio nascendi ordo, & leges regni dederant.
Suo Frater impetu idem ambire visus;
Vt solent principes illo ordine nati,
Ab iis præsertim, qui circa eos sunt, exstimulati.
Reliqui conjurationis aulicæ proceres,
Odio præsentis status,
Licentiæ sueti aulæ prioris,
Adductius regnari nolebant à Richelio, quàm à Rege.
Illum aula, hunc regno movendum,
Illum trucidandum, hunc lacinia circumdandum Monastica,
Aut
Occupatis regni circumjectis locis melioribus,
Ita coercendum censebant,
Vt ad nutum sit.
Fratrem in quo niterentur, ad hoc requirebant,
Luxui, ac voluptati jam assuefactum,
Factionibus aptum.
Præcipuum adeò offendiculum erat Eminens Richelij virtus & fortuna.
A quo tamen
Triga illa regia quantulamcunq; in concordiam juncta,

Et,

Et,
Antequam cresceret invalida adhuc,
Conjuratio ab ipso capite prodita ac perdita,

LXXXVIII. 88. Caussa Aureliani secedentis in Lotharingiam. 1632.

Aliæ en à feminis in aula Matris potentibus ortæ, tricæ,
Quænam uxor Aureliano deligeretur;
Cœlibi vitæ intonanti, & uxorum dulci nimis obnoxio;
Mater Principem Florentinam, Aurelianus Mantuanam,
Fœminæ illæ neutram harum fovebant,
Suadebant Mantuanam mandandam custodiæ,
Specie Florentinæ, eâ, oculis subtractâ, primas habituræ,
Imò,
Desiderio quandam immittendi per adfinitatem ipsis annexam.
Novæ hinc turbæ;
Aurelianus,
Cui concepti ex Mantuanæ custodia doloris unicum in secessu levamentum,
Profectus in Lotharingiam, perniciosorum officinam consiliorum,
Supervenientium fontem motuum.

LXXXIX. 89. Regis studium malignè versum à feminis illis.

Rex,
Animo utriusq; leniendo,
Neutrius causa palam damnata,
Rogat per literas Fratrem, ut se Galliæ, Matrem, ut Mantuanam libertati reddat.
Hoc Dominæ illæ malignius interpretatæ,
Quasi Rex Reginæ factum obliquè suggillaret,
Richelii monito permitteret,
Fratrem Mantuanæ conjungendum,
Marsliacus quoq;,
A Rege rogatum Aureliani reditum missus,
Aureliano faces æmulationis contra Richelium,
Easdem contra eundem Reginæ matri indidit.
Aurelianus demum, aucto suo reditu, rediit in Galliam,

Et cum Rege in concordiam,
Richelio jam Alpes transgresso.
Idem Mariliacus Hispano-Gallicus,
Ingratissimus adversus merita Cardinalis,
Exsequendi Regis Imperij incuriosus,
Ducendum in Italiam moratus in Champania militem,
Quâ millenis in Pedemontio Gallis approperatæ morâ mortes,
Extorsæ ad Casalem satis arctam induciæ,
Tandem cum fratre suo carceris (pòst & gladii) supplicio subjectus.

90. XC.

1632. Reginæ odium in Cardinalem; Aureliani secessus ad Reginæ partes; contra eandem.

Regina Mater,
Fato suorum Mariliacorum, odio Cardinalis Richelii,
Iam ægrescens,
A tribus primæ admissionis fœminis Principibus,
Hispani clientulis, suis intimis,
Contiâ, Elbœviâ, Ornanâ,
Quasi
Obsidetur, circumdatur, occupatur,
Ad Cardinalis necem irritatur,
Autoritati suæ, suis liberis, regni munimentis,
Extremo hoc remedio servandis integris.

1632. *Exin illa,*
Hoc semper firma odii proposita.
Adversus ipsius Cardinalis satisfactionem,
Suffreni, conscientiæ arbitri, sancta oracula,
Bannii legati papalia desideria,
Schombergii validissimas rationes,
Regis ipsius deniq; intercessionem, supplicem pro Cardinale veniam.
Cardinalis adspectum aversata magis ac magis rogata,
Obstupefacta,
Aurelianum, speratum partium suarum præcipuum adjutorem,
Ad Regem reversum, sequius de se apud illum opinatum,

Cardi-

Cardinali adulatum,
Ejus intimos, Coniaum, Puylaurentium, Monsigotum,
Summis à Rege donativis, honorum promissis ornatos,
Regi jam obnoxios, & ritè obligatos,
Aureliano per eos subindè demerendo;
Molta,
Eundem per eosdem triumviros, à Rege ad se retrahere,
Per præcipuum Coniaum,
Quem illa sibi obnoxium, noxium Cardinali sperabat,
Prolato,
Dilatam hactenus à Pontifice purpuram à Rege ipsi promissam,
Arte Cardinalis, non bullâ Sixti V.
Nec defuit ille,
Aurelianum invicem,
Modò ad Regem, Cardinalem, Mantuanam versum,
Aversum reddere,
Efferatiorem in dies,
Injectâ nunc suorum carcere & supplicio deformatorum,
Nunc matris mentione, amore, ac metu proprio,
Custodiæ Sylvarum Vincennarum.
Vnde postea ille, ut erat in partes flexilis,
Concitando in Cardinalem odio populi,
Palàm ei renunciatâ domi suæ amicitiâ,
Clàm Rege,
Statim inde Aureliam, & Matris in partes transgressus:
Summa Matris, suarumq; sectarum lætitia,
Maximè Hispanorum,
Pro quibus præcipuè iste secessus & motus.

XCI.

91. Aureliani secessus in Burgundiam, Reginæ in Flandriam

Porrò Aurelianus,
Sparso captivitatis metu,
Aureliâ-Burgundiam, inde Vesontium petiit,

R Agmine

Agmine Equestrium, & sui satellitij tectus.
Mater verò Regina,
Toties frustrà à tricis ad concordiam vocata,
Provido Regis jussu à flabellis seditionis seposita,
Tàm ab illâ feminarum trigâ, intra domum quisq. suam coercita,
Quàm ab ejusdem farinæ principibus in custodiam datis,
Bassompetra, Faxæo, Vauterio medico;
Post sociata contra Regem, cum Aureliano, contra regnum cum extero,
Tanquàm perduellis,
Aulâ per SCTVM mota, compendium abiit,
Inde latenter, unicâ pedissequâ comite, ad Flandriæ fines,
Dehinc Bruxellas regio more.
Sic quidem Mater & Frater regno extorres,
Intus inquietes.
Aurelianus Vesontiò causas sui abitus Regi per literas allegat,
Rex publico Divioduni diplomate contrarias:
Læsæ simul majestatis crimine notatis,
Moreto, Elbævio, Bellegardo, Ruannio,
Coniæo, Puylaurentio, Monsigato, Chantalupo:
Vt metu coerceantur, quos beneficia non mutavissent.
Curia Parisiorum, ut erat rogata ab Aureliano, intercedente,
Frustrà;
Nec citra Regis iram, & cum suæ autoritatis detrimento.

XCII.

92. 1632. Consilia Flandrica contra Cardin. & Galliam.

Regina mater Bruxellis in Galliam nomine Infantis Carondeletum misit,
Specie conciliandæ concordiæ,
Factionis re ipsâ consiliis cautiùs tegendis.
Vnâ mox ambo vice, quasi ex compacto,
Libello quisq. suo,
Diffamationis, quàm accusationis,
Additis causis,

Nimai

Nimia potentia, opulentia,
Injuria in Regem, regnum, populum,
Contra Cardinalem prolato,
Curiam Parisiorum rogat, Cardinalem in jus vocet.
Nequidquam.
Suis ille meritis, ac patrocinio Regis, tutus,
Immotus,
- - ut pelago rupes expoſta patenti
Ventorum furias, undarumque irrita temnens
Murmura. - - -
Mox factioſi,
In Lotharingia, ſuo veluti aſylo receptati,
Non ignari,
Iura minui, ubi gliſcit poteſtas,
Armisque utendum, ubi legibus agi non poteſt,
Cenſuerunt,
Exercitu XV. armatorum cIↃ à Lotharingo coacto,
Velut aliquo flumine torrente,
Acceſſione Galli indies populi aucto,
Totam ſubmergere atq; obruere Galliam.
Incaſſum & hoc conſilium;
Cardinalis conſilio
Sueco tùm Imperatoris exercitum premente,
Copias illas auxilio accitas,
Lotharingus in Germaniam duxit, ipſum ambitio,
Apiſcendi Summi Auſtriacum in exercitum Imperij. 1632.
Studio Aureliani in præſens poſthabito.
Mox miſerè inde reverſus, & animi æger,
Erigit Aurelianum ſpem in magnam & malam,
Contrahendi per Germaniam, Lotharingiam, Belgium, militis,
Adverſus Regem redigendum in ordinem,
Peſſimus turbanda Galliæ vicinus,

Obvius factiosorum receptator,
Galliæ studiosorum corruptor,
Pactorum facilis assertor & ruptor,
Matrimonij Aurelianum inter & sororem suam cupitor,
Pfalsburgica ejusdem Pararia,
Hispanis eidem summopere operantibus,
Miscendis Regem inter & Fratrem majoribus dissidiis,
In Gallia,
Nullis *alioquin* casibus superabilis,
Ruinam:

XCIII.

95. Aurelianus contra II. regni Margaritę conjunct', armatus introiit Burgundiam.

Nec cunctatus Aurelianus,
Tàm potentibus amoris simul ac odij instinctoribus,
Matrimonium illud,
Rege ignaro, contrahere,
Eodem invito, consummare,
Flandrico-Hispanicas expedire copias,
Quîs Burgundorum fines ultrò introiit.
Nudatus à tergo suppetiis,
Consalvi, Lotharingi, Divioduni.
Illo ad Mosæ *trajectum à Batavis distento,*
Isto ad Musonii *pontem à regiis territo,*
Ad orandam pacem coercito,
Hoc à perduelle exercitu hostilia passo,
Et adversus eundem eadem auso.
Idem
Expeditis simul pressus cohortibus
Forcæi, Scomberqij,
Hinc Burgundiâ totam Galliam pervasit,
Pervasit, inquam, non invasit,
Eundem iidem insecuti, vestigiis ejus quasi insistentes,
In Septimaniam usq;

Vbi

Vbi Aurelianum Momorantius, *Momorantium Aurelianus,*
Vterq; Provinciæ perduellionem,
Expectabat, excitabat, effovebat,
In Cardinalis exitium;
Ille quoq; præsentium, iste Electorum fastidio,
In se ipsum exitiabili.

XCIV.

94. Deficit Languedocia: adsunt Hispani ad Narbonam: perduelles læsæ majestatis rei declarati; Momorantius præcipuè.

Commota his motibus tota provincia,
Tolosa sola non fuit dolosa;
Cetera omnis ab obsequio Regis ad Fratris partes digressa:
Gressaq; propè Narbonam auxilia Hispanica,
Suggressura propius,
Regio Picardiæ exercitu in Artesiam & Flandriam progressuro.
Hæc inter,
Summi omnium viri ordinum, perduelles,
Crimine læsæ majestatis fœdati,
Tales à Rege omnibus expositi.
Præcipuè
Perduellionis autor Momorantius,
A curia Tolosana,
Rege jubente,
Absens
In jus vocatus, accusatus, damnatus,
Ducatu ejus extincto, coronæ annexo.

XCV.

95. Aureliani exercitus cæsus, captus Momorantius & securi percussus.

Aureliani verò exercitus,
A Forcao & Scombergio,
Quibus nihil tùm præstare fortuna majus potuit,
Quàm hostium discordiam,
Momorantii, *Puylaurentii, Elbœvii,*
Hinc ad Privasiam, Baukeriam, illinc ad Tolosam,
Et ad Albyum artus,

Demum ad Audomari Castellum obvius, cæsus;
Momorantius post magna prælia saucius, captus,
Magnâ Aureliani, Reginæ matris, Hispanorum ægritudine,
Ex Chantalupi consilio vel raptu Combaletæ asserendus,
Culpam,
Quæ ipsis exitiosa esse solet auctoribus,
Nullo Aureliani conatu, nullo Magnatum rogatu, nullis amicorum desideriis,
1632. *Nec suis ipsius humillimis precibus supplicis,*
4. 8br. *Supplicio sed expiavit suo.*
Quo capite defecto
Ceteri Nobilium,
Vt inconsulto contracti impetu, *paulatim dilapsi,*
Civitates in Septimania desertrices,
Archiepiscopo Narbonensi medium agente Regem inter & ipsas,
Reversæ ad obsequium, receptæ in gratiam.
1632. *Contumaces Episcopi beneficiis & dignitatibus demoti.*
Coniaus, Delandæus, Monsigotus,
Curiæ Parisiensis,
Præses, Senator, rationum magister,
Resecti corpore, & dehonestati,
Provinciarum, munimentorum præfecti, suspecti, dejecti;
Alphestonus, Chavaniacus,
Duo ex Belgio Hispanico percussores,
Curâ Reginæ matris, crudeli Chantalupi Theologiâ,
In Cardinalis necem immissi,
Suis à comitibus proditi,
Damnati Meti,
Alter ad rotam, cruentam vitæ metam,
Alter,
Qui Cardinalem necare conatus inlitis veneno literis,
Literam ad longam in furca faciendam.

Ipse

Ipse Reginæ mysta Chantalupus,
Sacer sceleris instinctor,
Absens
Ab eâdem Curiâ in jus vocatus, contumaciæ damnatus,
Vivus membratim discerpendus.

XCVI.

Aurelianus, 96. Aurelianus pacemq́ ingratam subit & rumpit suo in Lotharingiam secessu. 1632. M. Nov.
Horum omnium caput,
Ex Puylaurentiano in præsens consilio,
Bellum pace, pacem obsequio redemit,
Non qualem ipse per Chaudebonum, sed qualem Rex per Ægabonum voluit,
Per Bullionium & Fossaum dedit.
Aureliano minus gratam,
Mox ruptam
Suo in Lotharingiam repetito secessu,
Prono dehinc in Flandriam transitu,
Subsidio utrobiq́,
Vt erat ipsi suis ab intimis inditum,
Periclitantis quasi in Gallia libertatis suæ, & autoritatis in Europâ,
Nimis apud Regem vilis,
Et invalide paciscendi salutem Momorantio,
Tanto partium Duci;
Vtrumq́ inde majoribus remediis integrum servandum,

XCVII.

Eâdem Hispanus tempestate, 97. 1633. Induciæ ab Hispano oblatæ Batavis, Aureliani causa.
Qui nunquam non est in partibus,
Cum Batavis, tunc vocatis rebellibus,
Belli de feriis in præsens agendis fategit,
Commodius inde juvando,
Vna sui parte exercitus,
Aureliano & Lotharingo adversus Galliam,

Altera

Altera Imperatori adversus Suecos in Germania.
Verùm,
Provida Regis cura, Cardinalis consilio, Charnassei eloquio.
Batavi ab induciis aversi,
Magno ipsorum, Gallorum, Germanorum, bono;

98. Lotharingi ausa contra Galliam.

XCVIII.

Iam quoq; Lotharingus,
Citra pactam quidem fidem,
Audax Corrumpere
Regias Effiato in Germaniam missas copias,
Mox à suis ad Imperatoris in Alsatia aquilas transfugas,
A Suecis obtritas;
Tradere,
Alias, quasi exauctoratas, Comiti Solmensi contra Hagenoam,
Cogere
Alias, pro Ajace Italo inferendas Brisaco,
Permittere
Alias sua in provincia conscribendas,
Montecuculio, Bentivoglio, Nassovio,
Pro Suecorum in Alsatia hostibus.
Ducere deniq;
Suas eò ipsas, palàm dictas Imperatorias.
Manifestus Imperatoris amicus, Regis hostis & Calumniator,
Ejus quasi jussu.
Hactenus hostilia contra Suecos ausus,
Unde paria Sueci contra Lotharingiam, Regis clientelarem,
Rex nisi intercessisset,
Misso ad eos, & ad Lotharingum legato Gurono,
Fluxæ fidei Ducem, ter jam perfidum,
A malè captis enixe avertendum.
Ille,
Quasi ex contemptu,

Adspe-

Adspectum legati diu aversatus,
Post,
Colendi quasi regis studio,
Ficto prorsus animo,
Admisit, audivit, sprevit;
Adversus Regem, legati Dominum,
Coacto exercitu, munito Nanceio.

XCIX.

Rex demum, 99. Lotharingus à Rege castigatur, exutus Barryo; dedito Nanceio.
Ob non praestitam, in decennium dilatam fidem,
Ex justitiae sententia,
Gnava Nauvaei opera,
Iure, non ferro,
Ducem Ducatu Barriensi exuit, se eôdem induit,
Recepto simul suam in fidem Cardinale Lotharingiae;
Qui Regi rationes de asserenda Fratris fide exposuit.
At quas pro eo, qui toties imposuit?
Solum Nanceium in Regis fide depositum,
Donec ille boni officium Ducis praestet,
Vnica erat ratio, & sola fides;
Nam,
Major est securitas in re, quàm in verbis,
Fluxi praesertim Hominis.
Hoc fidei depositum,
Munimentum totius Europae unicum,
Vi an miraculo obsidij, 1633. 6. 7br.
Tandem tergiversanter deditum,
Suis quidem legibus;
Suo reddendum tempore, iis expletis.
Ingreditur Rex, excipitur à civium multitudine, 1633. 24. 7br.
Festivis, quàm festinis laetitiae signis,
A Lotharingiae Duce, Cardinale fratre, sorore Psalsburgica,

S Comi-

Comitate, quàm gaudio, majori,
Obsequio, quàm voluntario, necessario.
Dehinc jam anteà egressa Bruxellas media per hostium castra
Margarita, sexum & statum mentita,
Uno Davisæo comite,
Adumbrata ab Aureliano resumta festivitate,
N[illegible]a onerandi Belgij materia,
Belgio jam obligati onus mariti,
Venustissima extorrium appendix..

C. 100.

Auxilia Hispano-Austriaca pro Lotharingo contra Galliam: & in eam reditus Aureliani. 1633.

Inter ista,
Communes Galliæ hostes,
Austriaco-Hispani,
Frustrà obnitente Constantiæ obsessore Hornio,
Iunctis ad dictam Constantiam copiis
Altringerij, & Feriani,
Alsatiam & Lotharingiam irrumpunt,
Rebus Lotharingi afflictis sospitandis.
Verum ambo,
Magno Regis, Lotharingiæ possessoris, commodo,
Hinc à Vinariæ Duce Bernhardo,
Obsessa Ratisbona,
Isthinc ab Hornio, Palatino Birckenfeldio, Ottone Rhingravio,
Trajecto ad Argentoratum Rheno,
Fortiter ex Alsatia statim,
Retracti, repulsi, Brisaco intrusi,
Inde Suevia imminentes,
Agros Wirtenbergicos infestaturi, vastaturi,
Suecorum fortitudine inhibiti;
Forcæo Lotharingiam, Hannoviam, Borbonio Montisbelgardiam,
Defensantibus;
Lotharingo auxilio desolato omnibus.

Tum

Tùm
Reginæ Matri, & Regis Fratri Aureliano,
Parum spei in Hispani hospitio, plurimum in reditu ad Regem,
Sed vaframento Chantalupi, & similium tardato,
Sua ipsorum commodis antehabentium compendia,
Dispendia in Gallia reformidantium & suspendia.
Tandem tamen Aurelianus,
Aeris Flandrici & Hispanici fastus fastidio,
Sponte prorsus sua,
Suam refugus in Galliam,
Prono fratris in Regem obsequio,
Prono Regis in fratrem amore,
Effusi in lacrymas simul & in gaudia.

CI.

Eodem temporis tractu,
Orator in Gallia Hispanicus, 101. Hispaniæ tacita prolusio ad bellum.
Res & preces exterorum tractaturus,
Tracturus ad Regis Clementiam,
Ad belli resurrecturi initium quasi traxit,
Petitâ
Reginæ Matri priori dignitate
Aureliano matrimonij firmitudine
Lotharingo ademptorum restitutione,
Hispano suorum recuperatione.
A Rege
Reginæ revertenti oblati honores,
Negatum Fratri matrimonium,
Lotharingiæ restitutio suspensa
Hispaniæ sua reddenda, reddita Navarrâ.
En Regum ad bellum prolusiones:
Aliæ Bruxellis meditatæ,
Indè allatæ in Galliam, & ad Galliæ redditum Aurelianum,

A reductibus,
Aureliani & Reginæ matris intimis,
Puylaurentio, Fargisio, Gudræo, Mompenserio,
Et Abbavillæ præfecto simul ac proditore,
Arte statim coercitis.
Ne iterum fratrem, frater regnum turbet.

101. Caussæ Regnum in bello Imperiali.

CII.

Nullus in orbe Christiano existit motus bellicus,
Cujus in partibus non sit Gallus & Hispanus,
In discordante præcipuè Germanorum Imperio;
Sed ex diversa planè caussa.
Hispanus,
Iam ultrà seculum concepta, & acriùs indies rapta,
SPE
Facilè habendi, subactis Germaniæ Principibus, Imperium in Gallos,
Horum obice subverso,
Universam in Europam,
Faventibus plerorumque dissidiis.
Gallus,
A majoribus accepta, & feliciùs indies adhibita,
CURA
Amplissimas tuendi Germaniæ Principum clientelas,
Sospitandi seipsum, sospitatis suis in Europa fœderatis;
Se sospite,
Universum orbem Christianum rectè valiturum,
Omnium potentia in æquilibrio subsistente.
Sic Franciscus I. asseruit olim,
Carolum V. contrà & ejus fratrem Ferdinandum I.
Afflictos Germaniæ Principes,
(Rupto contra eos septuagenario Sueviæ fœdere)
Ulricum præsertim Wirtenbergiæ Ducem,
Ter ducatu exutum suo in Ferdinandum translato,

Annis

Annis XIV. exulem, 1519.
Gallicis p[illegible]unt[illegible]rum copiarumq; reducem suppetiis. 20.
Quarum beneficio pactisq; cum Carolo initis, 22.
Wirtenbergiæ successores, 1530.
Ab an. clↃ IↃ XLVII. ad An. clↃ IↃc XXXIV., 31.
Pacatâ usu fructuq; possessione. 1546.
Francisci filius Heinricus II. 1550.
Germaniæ Principes ad Albimtcesos,
Saxonem & Hassum captos.
Ludovicus XIII.
Ejusdem libertatem & eosdem,
Pactis post Vlmensibus, parta ad Pragam victoria, 1621.
Ab Austriacis obrutos;
Austriacis,
Concitore Picarderio legato,
Objectos 1626.
Regem Daniæ, inferioris Germaniæ Magnates,
Civitates, primò ambiguas, post indubias, Anseaticas;
Copiis, pecunia, aliusq; juvit auxiliis;
Majori tamen Rhætiæ, quàm Germaniæ bono; 1627.
Post,
Adversa Dani & Saxonum pugna;
Marchevillanum,
Bono ejusdem Germaniæ labantis,
Ad Bavarum & Treverum misit,
Curandis in Imperio indutiis,
Sistendis Austriacorum victoriis,
Electorum pro Rege Rom. suffragiis;
Spe illius dignitatis Bavaro, Trevero aureis catenis injiciendis,
Ex usu rerum ac temporis.
Tandem & Leonium, 1630.
Summa sumtuum & N[illegible]lium pompa,

Ad Imperialia Ratisbonæ comitia,
Penetrandis Imperatoris ac Principum animis,
Opem inprimis regiam implorantium,
Quivè,
Vel occulto metu, vel amore Cæsaris,
Vel odio præsentium, rerumvè novarum cupidine,
Bellum & auxilia decernant,
Adversus Gustavum Adolphum, Sueciæ regem,
Modicæ, ita vocatum, potentiæ principem,
Spreto Imperij fastigio,
Cum exercitu trajectum,
In Rugiæ insulam, inde Stralsundam, dehinc in Pomeraniam,
Pulsis ubiq; Cæsareanis,
Stettini receptum,
Germaniâ exturbandum, Baltico mari mersandum,
Murem aquaticum.

CIII.

103. 1631. Caussæ belli Sueco-Gallici.

Rex Sueciæ,
A suis cognatis, adflictis Germaniæ Principibus,
Palatino, Brandenburgico, Pomerano, Megapolitano,
Rebusq; aliis publicis,
Auxilio simul ac accitus injuria,
Suis literis,
Quæ ad Transsylvaniæ principem ferebantur,
Ab Imp. interceptis, relitis, sequiùs relatis, inversis,
Suis subditis,
Qui in conterminis mari Baltico civitatibus mercabantur,
Captis, mercimonio nudatis, commercio probibitis;
Suis pactis,
Quæ cum Polonorum Rege initurus erat,
Impeditis.
Suis copiis,

Quæ

Quas in Polonica Borussia sub pellibus habebat,
Hostiliter lacessitis,
Ab auxiliario Cæsaris milite, affini Polono quasi debito.
Suis legatis,
Qui ad Pacis erant negotia missi,
Inauditis, rejectis, Germaniâ excedere jussis;
Has contra offensas, vimq; Romanam,
Quam ipsi Imperator in Comitiis minitatus,
Ille Heros,
Quasi solus viribus impar, auxilio vocavit
Galliæ Regem,
Communem calamitosorum Principum adjutorem.
Sociavit Gallum amor rei Germanicæ 1631.
Petiti æquitas, facti gloria:
Sed sacris Romanis utrinq; præcautis,
Sartis, tectis, intemeratis, ubiq; servandis.
Intertrimento eorum fortuito,
Ad armorum culpam quam ad suam trahendo.
Cetera,
Sueco pecuniis, copiis promissis, missis.

CIV. 104 Hispanica obtrectatio illius pacti.

Hispaniæ Rex,
Cui solitum, ut ceteris mortalium pronum,
Sacra prætexere suis desideriis,
Pactum hoc Sueco-Gallicum
Obtrectavit.
Hæreticum, cum Hæretico, pro Hæreticis, consertum:
Pervertendis populorum animis, conscientiæ instigandis;
Dehonestandæ Gallorum gloriæ, potentiæ coarctandæ.
Infami contra idem post protruso Armacani partu;
Subditis quoq;,
Communi Austriacorum consilio,

Bavaro,

Bavaro, Coloniensi, Herbipolensi,
Qui,
Obtentu malorum, sibi, suis, sacris à Sueco illatorum,
Vel etiam spe apiscendi suis suffragiis Imperij,
Vel deniq; vinculo defendendi Ecclesiam,
Gallicam sollicitarent fidem,
Partibus à Suecicis distrahendam.
Frustrà.
Nolente Gallo sacrum ex profano facere bellum;
Nec Sueco Ecclesiam, sed Imperatorem lacessente;
Nec ipsis Imperatoris ac Iberi partes deserentibus.
Vnicum verò malorum peculiarium effugium,
Media restabat via inter partes mediis,
Sed implorantibus.
Rogatus itaq; Sueciæ Rex à Rege,
Oratore Marchione Brasæo,
Liceret ipsis neutrarum esse partium.
Additâ ratione,
Imperatorem,
His validis artubus corpori abruptis,
Facilius iri debellatum.
Se verò,
Sacris horum intemeratis, bonis illæsis,
Volentiores habiturum reliquos.
Ad hæc Suecus,
Cui gnara, Gallo incomperta, acta Ingolstadiana;
Ab his temporariis
Tempora reficiendis peti viribus.
Præsulum vota illorum,
Quibus nimium est charus Iberus,
Nunquam obfutura Austriacis, nec profutura Suecicis,
Quæcunq; belli sorte;

Cala-

Calamitosam eos hactenus propriâ ex contumacia passos; 1631.
A se ad meliorem invitatos,
Partium desertione, tributoq; tolerabili,
Cetera suis uti frui rebus & Imperio jussos.
Non obsecutos.
Instanti verò Rex regio legato,
In honorem fœderati Galliæ Regis,
XV. Dr. annuit inducias,
Tentandi pacturorum fidem.
Scripta sunt à Sueco pacta,
Æqua, Patriæ, Ecclesiæ, Clericis, utilia,
A Bavaro, & reliquis proscripta,
Tanquam ipsorum contraria studiis in Austriacos,
Multùm obnitente Charnassæo Regis ad eos legato.
Verùm
Charior ipsis Imperatoris, quàm Ecclesiæ salus;
Et una vox, unum votum,
Ruant sacra ac profana, stet, valeat Imperator.
Solus, Trevir,
Sueco jam ad portas, Hispano ad Confluentes,
Necessitate, quàm integrâ voluntate,
Præsenti veluti deprensus naufragio,
In tabula neutrius partis, in fide Galliæ Regis,
Quasi servari voluit,
Hermensteinio in Regis custodiam deposito;
Seposito Treviris ipso
A suâ Clericæ potestatis consortione,
Recepto contrà Comite Isemburgico,
Præsidioq; ibidem ac Confluentibus imposito:
Mox inde, & ubicunq; erant nidulati Hispani,
Virtute 1631.
Horny, Estrai, Sanchaumontij, Susani,

Suum cujusq; commodum,
In communi omnium pace, unico mali remedio,
Pacem in commune, aut nullam, aut minus utilem ac honestam,
Nisi libertate Germaniæ, suisq; cuiq; Principi restitutis;
Libertatem non sperandam,
Viribus nisi artissime junctis,
Nullo Austriaco-Hispanorum impetu perrumpendis.

107. 1633. Caussa belli continuati novum fedus.

CVII.

Pactum denuò fedus regnum inter utrumq;
De tuendâ communi sociorum causâ,
Marisq; Balthici & Oceani securitate,
De pace Imperio reddendâ,
Redditis cuiq; suis.
Dandis à Rege singulos in annos,
Millies mille ℔,
Gerundo sustentandoq; in Germania bello,
1633. *Cogendis à Regina ac federatis passim per provincias,*
XXX. peditum, VI. equitum cIↄ perpetuis.
Concedendo libero Religionis Catholicæ exercitio,
Locis in occupatis,
Concessa simul Bavaro, aliisq; ejus sectæ libertate
Concedendi vel in pacta, vel in partes neutras,
Si qui velint.
Omnibus ex omnium federatorum sententia agendis,
Federe, non nisi pace in Germania sancita, solvendo,
Non ritè secuta pacis exsecutione,
Repetendo.
Federatis regnis accedebant Protestantium Principum operæ,
Ejusdem belli appendices,
Eousq; pollicitæ,
Donec
Germania in libertatem,

Leges

Leges Imperij veterem in vigorem,
Principes ac Status statum in priorem,
Sint restituti;
Sueciæ regno belli impendia,
Omnibus pax secura,
Reddita.
Omnia hæc frustrà præparassent,
Nisi, qui illa regeret, fuisset.
Exin consensu summo summa rerum permissa
Oxenstirnio
Ministeriis virorum fortissimorum ac prudentissimorum
Circundato.

CVIII. 108. 1634. Caussæ malorum in Germ.

Verùm,
Optimè constituta, pessimè cadebant;
Vel,
Quia Mars est communis;
Vel,
Quia consultando consumebantur tempora agendi,
Inutili *Francofurti* contatione;
Vel,
(Ad ipsum referri verius sit)
Quia Vinariensis audentior, quàm prudentior,
Omne aspernatus consilium,
Nimium ausus, minimum providit,
Præcipiti impetu,
Rem perdidit omnem,
Malâ ad Nordlingam pugnâ:
Post quam,
Omnia prona victori, eadem adversa victo.
Prima sub ictum data Wirtenbergia,
Cui etiamnùm indolet,

Suum cujusq; commodum,
In communi omnium pace, unico mali remedio,
Pacem in commune, aut nullam, aut minus utilem ac honestam,
Nisi libertate Germaniæ, suisq; cuiq; Principi restitutis;
Libertatem non sperandam,
Viribus nisi artissime junctis,
Nullo Austriaco-Hispanorum impetu perrumpendis.

107. 1633. Caussa belli continuati novum fedus.

CVII.

Pactum denuò fedus regnum inter utrumq;
De tuendâ communi sociorum causâ,
Marisq; Balthici & Oceani securitate,
De pace Imperio reddendâ,
Redditis cuiq; suis.
Dandis à Rege singulos in annos,
Millies mille ℔,
Gerundo sustentandoq; in Germania bello,
1633. *Cogendis à Regina ac federatis passim per provincias,*
XXX. peditum, VI. equitum cIↃ perpetuis.
Concedendo libero Religionis Catholicæ exercitio,
Locis in occupatis,
Concessa simul Bavaro, aliisq; ejus sectæ libertate
Concedendi vel in pacta, vel in partes neutras,
Si qui velint.
Omnibus ex omnium federatorum sententia agendis,
Federe, non nisi pace in Germania sancita, solvendo,
Non ritè secuta pacis exsecutione,
Repetendo.
Federatis regnis accedebant Protestantium Principum operæ,
Ejusdem belli appendices,
Eorumq; pollicitæ,
Donec
Germania in libertatem,

Leges

Leges Imperij veterem in vigorem,
Principes ac Status statum in priorem,
Sint restituti;
Succiæ regno belli impendia,
Omnibus pax secura,
Reddita.
Omnia hæc frustrà præparassent,
Nisi, qui illa regeret, fuisset.
Exin consensu summo summa rerum permissa
Oxenstirnio
Ministeriis virorum fortissimorum ac prudentissimorum
Circundato.

CVIII.

108. 1634. Caussæ malorum in Germ.

Verùm,
Optimè constituta, pessimè cadebant;
Vel,
Quia Mars est communis;
Vel,
Quia consultando consumebantur tempora agendi,
Inutili *Francofurti* contatione;
Vel,
(Ad ipsum referri verius sit)
Quia Vinariensis audentior, quàm prudentior,
Omne aspernatus consilium,
Nimium ausus, minimum providit,
Præcipiti impetu,
Rem perdidit omnem,
Malâ ad Nordlingam pugnâ:
Post quam,
Omnia prona victori, eadem adversa victo.
Prima sub ictum data Wirtenbergia,
Cui etiamnùm indolet,

Suum cujusq; commodum,
In communi omnium pace, unico mali remedio,
Pacem in commune, aut nullam, aut minus utilem ac honestam,
Nisi libertate Germaniæ, suisq; cuiq; Principi restitutis;
Libertatem non sperandam,
Viribus nisi artissime junctis,
Nullo Austriaco-Hispanorum impetu perrumpendis.

107. 1633. Caussa belli continuati novum fedus.

CVII.

Pactum denuò fedus regnum inter utrumq;
De tuendâ communi sociorum causâ,
Marisq; Balthici & Oceani securitate,
De pace Imperio reddendâ,
Redditis cuiq; suis.
Dandis à Rege singulos in annos,
Millies mille ℔,
Gerundo sustentandoq; in Germania bello,
1633. *Cogendis à Regina ac federatis passim per provincias,*
XXX. peditum, VI. equitum CIↃ perpetuis.
Concedendo libero Religionis Catholicæ exercitio,
Locis in occupatis,
Concessa simul Bavaro, aliisq; ejus sectæ libertate
Concedendi vel in pacta, vel in partes neutras,
Si qui velint.
Omnibus ex omnium federatorum sententia agendis,
Federe, non nisi pace in Germania sancita, solvendo,
Non ritè secuta pacis exsecutione,
Repetendo.
Federatis regnis accedebant Protestantium Principum operæ,
Ejusdem belli appendices,
Eousq; pollicitæ,
Donec
Germania in libertatem,

Leges

Leges Imperij veterem in vigorem,
Principes ac Status statum in priorem,
Sint restituti;
Succiæ regno belli impendia,
Omnibus pax secura,
Reddita.
Omnia hæc frustrà præparassent,
Nisi, qui illa regeret, fuisset.
Exin consensu summo summa rerum permissa
Oxenstirnio
Ministeriis virorum fortissimorum ac prudentissimorum
Circundato.

CVIII. 108. 1634. Caussæ malorum in Germ.

Verùm,
Optimè constituta, pessimè cadebant;
Vel,
Quia Mars est communis;
Vel,
Quia consultando consumebantur tempora agendi,
Inutili *Francofurti* contatione;
Vel,
(Ad ipsum referri verius sit)
Quia Vinariensis audentior, quàm prudentior,
Omne aspernatus consilium,
Nimium ausus, minimum providit,
Præcipiti impetu,
Rem perdidit omnem,
Malà ad Nordlingam pugnâ:
Post quam,
Omnia prona victori, eadem adversa victo.
Prima sub ictum data Wirtenbergia,
Cui etiamnùm indolet,

Suum cujusq; commodum,
In communi omnium pace, unico mali remedio,
Pacem in commune, aut nullam, aut minus utilem ac honestam,
Nisi libertate Germaniæ, suisq; cuiq; Principi restitutis;
Libertatem non sperandam,
Viribus nisi artissime junctis,
Nullo Austriaco-Hispanorum impetu perrumpendis.

107. CVII.

1633. Caussa belli continuati novum fœdus.

Pactum denuò fœdus regnum inter utrumq;
De tuendâ communi sociorum causâ,
Marisq; Balthici & Oceani securitate,
De pace Imperio reddendâ,
Redditis cuiq; suis.
Dandis à Rege singulos in annos,
Millies mille ℔,
Gerundo sustentandoq; in Germania bello,
1633. *Cogendis à Regina ac federatis passim per provincias,*
XXX. peditum, VI. equitum cIↄ perpetuis.
Concedendo libero Religionis Catholicæ exercitio,
Locis in occupatis,
Concessa simul Bavaro, aliisq; ejus sectæ libertate
Concedendi vel in pacta, vel in partes neutras,
Si qui velint.
Omnibus ex omnium federatorum sententia agendis,
Federe, non nisi pace in Germania sancita, solvendo,
Non ritè secuta pacis exsecutione,
Repetendo.
Federatis regnis accedebant Protestantium Principum operæ,
Ejusdem belli appendices,
Eousq; pollicitæ,
Donec
Germania in libertatem,

Leges

Leges Imperij veterem in vigorem,
Principes ac Status statum in priorem,
Sint restituti;
Sueciæ regno belli impendia,
Omnibus pax secura,
Reddita.
Omnia hæc frustrà præparassent,
Nisi, qui illa regeret, fuisset.
Exin consensu summo summa rerum permissa
Oxenstirnio
Ministeriis virorum fortissimorum ac prudentissimorum
Circundato.

CVIII.

Verùm, 108. 1634. Caussæ malorum in Germ.
Optimè constituta, pessimè cadebant;
Vel,
Quia Mars est communis;
Vel,
Quia consultando consumebantur tempora agendi,
Inutili *Francofurti* contatione;
Vel,
(Ad ipsum referri verius sit)
Quia Vinariensis audentior, quàm prudentior,
Omne aspernatus consilium,
Nimium ausus, minimum providit,
Præcipiti impetu,
Rem perdidit omnem,
Malâ ad Nordlingam pugnâ:
Post quam,
Omnia prona victori, eadem adversa victo.
Prima sub ictum data Wirtenbergia,
Cui etiamnùm indolet,

Ejectis,
Restituto in sua Treviro.

CV.

105. Imperatoris de Sueco & Gallo querela.

Imperator Ferdinandus II.
Successu rerum apud Treveros Gallo-Suecicarum trepidus,
Cardinalem Pasmannum ire Romam,
Pontificemq; obtundere jussit,
Longa calamitatum inexplicabilium & inexpiabilium serie,
Germaniæ Ecclesiam inundante, pessumdante,
Demonstrare coràm,
Vt est,
Suècum alterum Attilam, tandem Romæ incubiturum,
Cruciata nisi acies quàm maturrimè obsistat.
Increpare,
Nunc ut cùm maximè,
Gallum Gothicum socium, Ecclesiæ perniciabilem,
Dissociandum, atterendum.
Succenturiatos quoq; subdidit,
Savellium & Borgiam,
Hispaniæ clientes,
Qui,
In publico Cardinalium consessu,
Ipsius patientiam & segnitiam Pontificis juxta insultarènt,
Veluti deserentis
Munia publica, Ecclesiam, Austriacos.
Pontifex,
Cui res Germano-Gallo-Suecica non ignara,
Ignaros eorundem Cardinales reddidit gnarures,
Bellum Germanicum profanum, non sacrum dictitans,
Ejusdem, malorumq; autorem Imperatorem,
Vsurpatis aliorum Principum juribus;
Contrà,

Viribus

Viribus suis in Succos vertendis in Italiam versis,
In Mantuæ perniciem, S. sedis terrorem;
Vnde sua Italia bona, fortunas, in Cæsaris tributum,
S. Sedes aurum omne pro sua tutela egessit;
In præsens tamen visum est,
Hispanorum calumnias venia,
Imperatorem certa in bellum pecunia,
Cladem turbatæ in Germania Ecclesiæ,
Indictis Romæ supplicationibus,
Expiare.
Legatis Austriaco Hispanis parum ista habentibus,
Longè plura sperantibus,
Præcipuè
Fulmina, diras, censuras in Gallum,
Regnum manibus exponendum prædatoriis.

CVI. 106

Rex Galliæ, 1631.
Nec Hispani contumeliis, nec falsis Imperatoris criminationibus, 32.
Nec præmaturo Gustavi Adolphi exitu,
Nec partium inde nutantium labefactata fide,
A studio libertatis Germanicæ aversus,
Conversus ad Sueciæ hæredem Christinam Reginam,
Oxenstirnium, ceteros Lipsiani fœderis Principes,
Illud ipsum,
Misso suo ad conventum Heilbronnæ legato Fequerio,
Coram singulis pariter ac universis,
Redintegravit.
Animis omnium adversus præsentia firmatis,
Auxiliis in præteritum memoratis, in futurum promissis,
Obtestatus,
Summam Reipublicæ verti,
In concordi omnium studio, arto, immoto;

Galli in Germaniam studium.

Suum cujusq; commodum,
In communi omnium pace, unico mali remedio,
Pacem in commune, aut nullam, aut minus utilem ac honestam,
Nisi libertate Germaniæ, suisq; cuiq; Principi restitutis;
Libertatem non sperandam,
Viribus nisi artissime junctis,
Nullo Austriaco-Hispanorum impetu perrumpendis.

107. 1633. Caussa belli continuati novum fedus.

CVII.

Pactum denuò fedus regnum inter utrumq;
De tuendâ communi sociorum causâ,
Marisq; Balthici & Oceani securitate,
De pace Imperio reddendâ,
Redditis cuiq; suis.
Dandis à Rege singulos in annos,
Millies mille ℔,
Gerundo sustentandoq; in Germania bello,
1633. *Cogendis à Regina ac federatis passim per provincias,*
XXX. peditum, VI. equitum clↄ perpetuis.
Concedendo libero Religionis Catholicæ exercitio,
Locis in occupatis,
Concessa simul Bavaro, aliisq; ejus sectæ libertate
Concedendi vel in pacta, vel in partes neutras,
Si qui velint.
Omnibus ex omnium federatorum sententia agendis,
Federe, non nisi pace in Germania sancita, solvendo,
Non ritè secuta pacis exsecutione,
Repetendo.
Federatis regnis accedebant Protestantium Principum operæ,
Ejusdem belli appendices,
Eousq; pollicitæ,
Donec
Germania in libertatem,

Leges

Leges Imperij veterem in vigorem,
Principes ac Status statum in priorem,
Sint restituti;
Sueciæ regno belli impendia,
Omnibus pax secura,
Reddita.
Omnia hæc frustrà præparassent,
Nisi, qui illa regeret, fuisset.
Exin consensu summo summa rerum permissa
Oxenstirnio
Ministeriis virorum fortissimorum ac prudentissimorum
Circundato.

CVIII. 108. 1634. Caussæ malorum in Germ.

Verùm,
Optimè constituta, pessimè cadebant;
Vel,
Quia Mars est communis;
Vel,
Quia consultando consumebantur tempora agendi,
Inutili *Francofurti* contatione;
Vel,
(Ad ipsum referri verius fit)
Quia Vinariensis audentior, quàm prudentior,
Omne aspernatus consilium,
Nimium ausus, minimum providit,
Præcipiti impetu,
Rem perdidit omnem,
Malâ ad Nordlingam pugnâ:
Post quam,
Omnia prona victori, eadem adversa victo.
Prima sub ictum data Wirtenbergia,
Cui etiamnùm indolet,

Ejus maximè creditores innumeri, queruli;
Tota à Rege Rom. infessa; IV. penè AN. possessa, pressa.
Duce apud Treboccos extorri, precario pòst vix in semissem reduce.
Plurimæ cis & ultra Rhenum receptæ urbes,
Ipsiq; Treveri,
Archiepiscopo Electore, Galliæ cliente,
1635. *Cujus vix vita, non libertas, auro redemptata,*
Capto Gandavum abducto,
Prospero Ducum successu
Gallasii, Hatsfeldii, Lambol, Meternechii, Embdani Comitis,
Improspero
Turanii, Fequarii, Vinariensis.
Quorum iste cum malæ pugnæ reliquiis ad Rhenum,
Ad Albim Bannerius,
Labantes res sustentare conati,
Sed nec limes Galliæ tutus,
Gallasio per Alsatiam in Burgundiam rapinis grassante,
At magna LXXX. suorum cIↃ ruinâ,
Quorum reliquiæ in Sueviam ægrè regressæ
Famelicæ, macilentæ, exanimæ.
1636. *Irrumpentibus in ipsam quoq; Galliam X. Polonor. cIↃ.*
Cæsaris auxiliariorum;
Sed Forcæi fortitudine,
Multis inde non erumpentibus, vili quanquam tumulo tectis.
Multùm querente Polono de Cæsare, Cæsare de Gallasio,
Gallo de Rege Rom. quasi contra ll. Imperii electo.
Cumulaverat mala
Pax Pragensis Panegyris malorum,
Bello pejor pessimo,
Tota in Victoris libidine,
Quâ federati Germaniæ Principes distracti,
Retracti ad Cæsaris fidem.

CIX.

109. Causſę reſtauratæ rei in Germ.

Hic Galliæ Rex,
Qui quidem post cladem Nordlingenſem,
Quâ Sueco-Germani de ſua dubitabant Germania.
Victis adfuerat, parùm profuerat,
Ipſo etiam ſuppetiarum pretio, munimento Eudanéo,
Imperita belli perdito Arnoldi Galli incuria,
In cura Smidbergi anteaſecurioris
Nunc,
Cæſare Rubiconem, *ut ajunt,* tranſgreſſo, *rem factam habente,*
Limitem infenſante
Lotharingo in vicinia turbante,
Neceſſitudine quaſi coactus ad bellum,
Aut ferendum, aut inferendum,
Minimè pro ſe ſecurior, nunquam pro nobis ſollicitior,
Statuit 1637.
Majori vi adeſſe,
Suecos animare, armare Vinarienſem,
Colligere disjectos,
Federatos in ſpem, Germaniam *in libertatem,*
Omnes in priſtinum pacis ſtatum,
Erigere, aſſerere, reducere.
Statim indicta, exacta, ſoluta, tributa,
Habiti dilectus,
Supplendis Vinariæ Ducis copiis,
Qui tot contra hoſtes,
Auſtriacos, Bavaros, Lotharingos,
Diverſis ad Lauffenburgum, Rheinfeldiam, Neoburgum præliis,
Tot proſperè & ſupra fidem profligatis,
Tot captis Ducibus, ſummis, imis; tribunis, legatis, vexillis, urbibus, 1638.
Cæſis tot militibus,
Ipſe ubique Imperator, dux, miles,

Hoſtibus

Hostibus insignis, conspicuus suis,
Pugnæ famam prioris posteriori istâ longè supergressus,
Mox,
Citra Austriacorum spem, non sine Helvetiorum ope, operâ Erlachi,
Brisaco naturâ & arte munito,
Quidam veluti Gigas Olympo,
Circumcisis foràs ferrô, intùs fame confectis hostibus,
Accepto,
(Reinacheri deditione, deditionis extrema passi,
Ne famam everteret, cum famem averteret,)
OMNEM RESTITVIT REM,
Gallo potissimùm,
Vltimam SIBI gloriam,
1639. *Non diu post vita concedenti,*
Proximo in victoriæ loco, veluti honoro belli lecto.
Gallo posteà,
Qui, aureâ suspensâ hederâ, Vinariensium sibi vinum fidemq;,
Fecerat vendibilem,
(Carolo Ludovico Palatino,
Eorundem sibi favorem novis factis nominibus emercaturo,
Expuncto, Sylvis Vincennarum impacto,)
Eodem victoriæ loco, imposito Brisgaviæ jugo,
In jugum uso,
Brisgaviæ, Suntgaviæ, Alsatiæ, totius Rheni tractus,
Omniumq; cis & ultra Vrbium,
(Solo non summisso Francodalio, semper Hispanico,
1644. *Gallorum armis, & mea tùm libertati corporis adverso)*
Prima Gebriani, contra Lamboium, Anguini deinde & Turenij
contra Bavarum,
Gemina Ducum fortitudine,
Vna Gallo-Vinariensium copiarum opera;
Gallo-Suecis

Longe-

Longevillano, Bannerio, Torstensonio, 1640.
Vrangelio, Königsmarkio, Wittenbergio,
Per Holsatiam, Misniam, Silesiam Bohemiam
Mox iterum junctis Gallo-Sueco Hasso-Vinariensibus, 1645.
Per Wetteraviam, Franconiam, Sueviam, Bavariam, 46.
Victoribus, 47.
Tandem,
Bavaro tergiversante, Hispano obturbante,
Armatis Pacis hodiernæ Parariis,
Ex fide pacti, fine belli, voto populi. 1648.

CX. 110.

Reverentia Pacis Verviniana, 1635. M. Mai. Caussæ belli Hispano indicti.
Quæ,
Ex quo inter Reges est inita,
Varia hactenus & honora specie
Legationum, tractatuum, fœderum, connubiorum,
Quasi culta,
Occulta quanquam genti insita utriq; æmulatione,
Offensis opertis, apertis pro sociis bellis,
Demùm
Anno CIƆ IƆC XXXV. M. Ma.
A
Regni Regibus utriusq;,

Rupta,
Bello per Fecialem ad Flandriæ fines indicto,
Interdicto Oratorum, mercatorum commercio.
Cujus causæ erant gravissimæ injuriæ,
Per latera
Rhætiæ, Alsatiæ, Lotharingiæ,
Artesiæ, Hannoniæ, Provinciæ Narbonensis,
Hactenus Gallis
Ferociter illatæ, segniter latæ, nunc armis ulciscendæ,
Coercenda simul spes Hispani,
Galliæ, *& universæ Europæ inhiantis Imperio,*
Nec non
Asserendi clientes, & horum præcipuus Trevir.
Castigandi etiam post beneficia contumaces:
Repetenda deniq; iniquè erepta & retenta.
Validæ quoq; ad hoc bellum erant preces Batavorum.
Alpes Rhæticas,
Prima injuriarum claustra,
Per quæ Hispani Gallos, *Succes, Germanos lacesserant usq;*
Clausit Rohanius Helvetiorum manu,
Exacto Fernamuntio;
Munimentis ad Steigam, & in valle Engaddinâ excitatis,
Subrutâ Fuentai munimenti turri,
Aliâ è regione oppositâ.
1636. *Alsatiam, Lotharingiam, Burgundiam,*
Altera contumeliarum ostia,
Malè condidit Condæus,
Ab obsidio Dolæ dolone Lotharingi & Lamboi excussus;
Meliùs Vinariensis, & Valettanus,
Tabernis Alsaticis recuperatis,
Stratis Piccolominii in Burgundia cohortibus,
Croatis, Ungaris, Polonis.

Gallis

Gallis contrà in Champania profligatis
A
Coloredo, Isolano, Isenburgico, Lotharingo.
Artesiam & Flandriam, 5.
Tertios lacessentium agros,
Chenius, Castillonæus, Spinæus,
Infensant,
Ipsam verò Galliam Galli,
Santones, Augulemii, Lemovices,
Ex tributorum continuatione rebellionis caussa.
Provinciam Viennensem II. 4.
Quartum hostium accessum, 1637.
Sustinuit hilariter Halerinus;
Qui suis cum provincialibus,
Hispanis vallo Leucatam obsidentibus,
Vallum obsedit, & insedit.
Vtrumq; quoq; mare opertum navibus,
Mobilibus mortis, hic nobilibus victoriæ, domiciliis,
Ex quibus Harcurtius Heros,
Cujus virtuti & fortunæ nihil erat invium,
Insulas Honorati, Margaritæ, inaccessas, 1638.
Vi Incessit & accessit;
Secus & sequius in Cantabria Condæus Fuentarabiam,
Dives & parcus opum
Militabat malè, qui Parcum habebat commilitonem,
Stuporem ducem, optimum imprudentiæ comitem.
Quas ipse in terrestri perdidit opes,
Victor Gallus reperit in navali ad Genuam prælio:
Rhætia, Vercellæ, Pomara abiére ad Hispanos,
Vbi Rohanius, Crequius, abiére ad plures.
Surgit interea Hesdinum, & caput inter lilia condit, 1639.
Cum cadit ad Thionis villam Fequerius saucius,

Dux, quàm Imperator, melior:
Qui capere voluit oppidulum, hunc capit oppidulum,
Efflat intus animam, difflat foràs Piccolominus ejus copiam.
Salsa salsiorem reddidit in agro Russiliano Condaum,
Biscaja Burdigalensem admirabiliorem.
Atrebatum captum mures felium victores.

111 CXI.

Caussæ novi belli in Sabaudia inter eosdem Reges.

Acceleratat,
(Quanquam non annis vivunt Principes, sed factis:)
Naturæ culpa Mantuano & Sabaudo mortem,
Mors ista Regibus novam belli caussam,
Defendendæ pupillorum provinciæ,
Ambobus eandem specie, jure & facto diversam.
Hispanus neutrius, utriusq; Gallus honoratus supremis tabulis;
Iste Sabaudi pupilli provinciam defendit,
Ille capit caput, & quædam provinciæ membra,
Aut proditione rebus studentium novis.
Aut operâ præteritorum fratrum, judicio fratris ultimo,
Thomæ Principis, & Mauritij Cardinalis Sabaudiæ,
Comitisvè Leganesii succenturiati.
Princeps Hispani, Cardinalis Pontificis cliens,
Hostilia ausi,
Ille Pedementium exercitu, iste vitam regnatricis veneno tentare,
Ambo eandem validè premere,
Vt ipsis partem tutelæ,
Illa Gallum fratrem,
Vt sibi clientelarem opem,
Gallus ipsam,
Vt sibi liberos & quædam munimenta concedat;
Quis sine invalida adversus hostes clientela.
Multùm hic sudatum est,
Cardinali Valetlano, Chavinio, Emerio.

Tergi-

Tergiversatur illa ac periclitatur periclitante inclusa Turino.
Tandem Comes Harcurtius,
Ad quem constituendum Imperatorem militarem,
Virtus & fortuna contendisse videntur,
Adfuit liberator Casalæ, liberator Turini,
Hispanis cispulsis,
Turænii, Plessis Pralinii, Mothani, Fortitudine.

CXII.

112. 1641. Semina belli in Gallia Hispanica.

Hispanus semper ambidexter,
Nunc viribus, nunc artibus fatigat Galliam;
Semper industrius,
Nova bello semina ministrare,
Nunc Suessanum & Bullionium,
Illum Condæi æmulum, & procul negotiis habitum,
Hunc præsentium pertæsum, meliorum avidum;
Hi Aurelianum,
Aurelianus copias contra Parisios Hispano-Austriacas;
Sed hæc ipsa in herba disjecta,
Suessanus ferocior, quàm felicior Princeps,
Primo statim in prælio, ubi occidit, occidit,
Virtute Castillionæi Galli vincentis Gallum,
Hactenus victoris, cetera victi.
Superante desertoris perfidia Lotharingi,
Fiduciam Galli, & strenuam Degenfeldi aciem
Aurelianus, prodito Nobilium numero, secessit in Sabaudiam 1641.
Bullionius ad Regis gratiam,
Cui & Nobilibus placuit ignoscere,

CXIII.

113. Defectiones belli causæ.

Nova belli accessio, Lusitanorum, Cataloniorum, & Monaconÿ secessio,
A fluctibus Hispaniæ ad portum Galliæ.
Caussa secessionis
Monaconiana, fuit ereptum Principi illud in Principatu beatissimum,

Quod

Quod nihil cogitur;
Cataloniana, onerum & Teloniarum injuria;
Lusitaniana, regnata Hispanicè Lusitania
Nunc suo regenda Rege, Brigantia modò Duce,
Altero illo ope Gallicâ inhibito:
Quia geminum folium unum non capit solum.
Fuit hoc Galliæ gloriosum, Hispaniæ periculosum,
Antè & retro & illinc redundare Gallicis clientelis telis.
Missis Lusitaniæ XX. triremib. CC. Equitib. VI. peditum cIↃ:
Cataloniæ IX. pedit: III. Equit. cIↃ Monaconis munimento IↃ præsidiariis.
Gravius longè,
Perpinianum, ipsam Hispaniæ clavem,
Tradere
Regi præsenti, & Hercule majori,
Herculis columnam,
Cui inscriptum, plus ultra,
Expeditâ Scombergy, Meilleraei, Mothani manu,
Et
Ægro altero Cardinalis brachio;
1641. *Alterò totam commoventis Hispaniam omnia moventem,*
Sylvam navium, solitudinem Hominum:
Ut, quid posset, & quod parum posset, ostenderet.
Evanuit Classis Hispani,
Quia ventus & aer erat:
Enituit illa Bresæi ad Barcellonam,
Quia virtus & robur erat.
Afflavit tamen Gallicam illa Hispanica aura aulam,
Aulæ Spiritu languescente;
Præcipua aulæ ornamenta ac delicias,
Aurelianum, Santmarcum, Bullionium, Thuanum,
Milite, auro, Hispanico conductos, & seductos,

Vertit

Vertit in aulæ turbamenta, maligna contra Galliam consilia,
Regiorum gestorum insectationes, Cardinalis invidiam;
Sed simul ferè evertit.
Quippè,
Sagacior, languidior quanquam, & jam procul aulâ,
Cardinalis protraxit abditos,
Aurelianum implorati ad gratiam Regis,
Ad supplicium capitis
Caput conjurationis Santmarcum,
Et infaustæ amicitiæ reum Thuanum,
Quàm Regi, quàm sibi, amico amiciorem:
In carcerem deniq;
Bullionium, crimen Sedanô luentem, ne crimen lueret.
Fati verò lex ineluctabilis,
Tandem
Vltimam ad quietem
Inquietes,
Reginam Matrem, ac Cardinalem Richelium;
Illam extorrem, hunc extortum:
Cetera,
Fluxæ & fluctuantis aulæ miraculum constantissimum,
Galliæ ornamentum, Hispaniæ tormentum,
Crucem vulgo publicam.
Nec diu post,
Ministri secutus fatum Dominus, ministerij Mazarinus,
Ille,
Quasi sine eo qui regere non potuit, vivere noluit,
REX LVDOVICVS IVSTVS;
Iste,
Quasi solus ex ejus arte regere nosset,
Fere alter & quem ipse formasset,
Tanto oneri parem, adversis firmum,

Ialium

Iulium Mazarinum.

CXIV.

114. 1643. Bavarica Prædictio belli Gallici.

Mortes tantorum caussa majoris belli visa,
Bavaro quasi pravisa,
Galliæ,
Aliam mox rerum formam indutura
Futuræ exitiabiles,
Lacerand. ab exteris, quæ exteros laceravit.
Nec planè vanus Bavarus, nec planè verus aruspex.
Bellum externum,
Quod defecto uno Galliæ capite, Galliæ prædixerat,
Non Gallia, sed Bavaria, illa tamen internum,
Experta est,
Penè quoq; diversum rerum ordinem.
Principibus aliis revocatis, aliis ablegatis,
Condao, Longevillano, Elbævio, Beaufortio, Bulltonio, Haudincurtio,
Neglectim habitis, captis, exspoliatis, commotis.
Populo,
Belli prolatatione, tributis, oneribus, efferato, seditioso.
Curiâ Lutetiæ,
Injuriis Mazarini laceratâ, decretis lacerante eundem;
Arma ipsi, ipso illi intentante:
Plebe in urbe, in se ipsam contumeliosâ, licentiùs agente;
Probrosa adversus Reginam & Cardinalem carmina factitante,
In Compitis, triviis, conviviis vulgante:
Summo regis indecoro, regni detrimento exterorum deridiculo.
Quanquam Mazarinus Richelianus,
Quem adversa magnum probarant,
Per illa ad usum secundorum, propria per experimenta ad clavum Reipublicæ venit,
Federatos in fide, Gallos ipsos sibi hostes in obsequio,
Novercantem sibi fortunam suæ in potestate,

Exteros

Exteros in metu retinuit:
Experta in Sabaudia, Pedemontio, Montisferrato, virtuti,
Reginæ Regnatricis voto,
Spei tandem omnium,
Felicissime hactenus respondit;
Tam asperis quam prosperis ministerij initiis ac progressibus,
In Flandriâ, Lotharingiâ, Sabaudiâ, Italiâ, Catalaniâ,
Internis Galliæ motibus, externis Germaniæ cladibus,
Duthlinganâ, Marienthalianâ,
Longinquo Suecorum in Holsatiam secessu,
Contrà
Victoriâ Rocroyanâ; expugnatione Thiovillanâ, expeditione Fridburgicâ. 1644.
Deditione Philippburgicâ, & reliquarum ad Rhenum civitatum,
Ductu & auspicio
Anguini, Turanij, Gramontij:
Præcipuè.
Principe Sabaudiæ, Duce Modenæ in partes tractis: 1645.
Binaq. illa Gallo-Suecorum consociatione; 46.
Vna ulmæ inita, mox diremta, malo dirimentium, 47.
Qui penè jugulati, quia non jugati.
Altera in Hassia repetita magno sociorum commodo.
Quos, Austriaco-Bavari:
Antea obruituri alios ipsi obruti & attriti sunt.
Ipse coactus Bavarus sua sede excedere, cedere Gallo-Suecis. 1648.
Quo solo ictu icta pax Imperij, non Regum.

CXV.

Si non compositi licet causas quærere belli, 115. Causæ [illegible] inter
Pacis ait ministerium Monasterium, mysterium esse Regum; Reges [illegible]
Quod acquirere illicitum, & anceps. compo-
Negant Reges, alligant translationis invicem statum. [illegible]
Hispanus totus hic est speciosus;
Flandris pacem sperantibus promsit largam,

Vel pura oblatam Gallo charta:
A Gallo non scriptam,
Scriptam utilem, gloriosam, priorum primam.
Flandria pertæsa belli alumna,
Vicinam incessit Galliam, quasi belli facem,
Dum simulat pacem,
Gravi ista exprobratione,
Gallia da pacem, vel dare velle, nega.
Satiùs est spem præcidi, quàm trahi,
Semel cadere, quàm semper pendere.
Ipsum Galliæ caput Parisium, & ejus potior pars, Curia,
Ejus culpam confert in Mazarinum,
Professum,
Manu se sua pacem complexum, non amplexum,
Testibus idoneis,
Longevillano, Avauxio.
Ergo omnis furiis surrexit Gallia justis,
Iulium ad exitium præsenti morte reposcunt,
Ille voluntario exitium & Condæi invidiam exilio,
Exilium forti mox consilio mutavit;
Solum contrà suum exilio & auxilio Hispanico Condæus,
Mazarini amicus & inimicus,
Ejusdem fortunæ fautor & osor,
Regiæ obturbator suæ subversor
Cujus ambitiosa virtus plus Galliæ nocuit, quàm profuit.
Hi quidem rem suam, aut communem, non universam,
Pacem vocabant
Rex verò uterque
Studio dispari, coactiori Hispanus, liberiori Gallus.
Causis quisque diversis, & aliam voto, aliam jactatione [illegible]
Voto,
[illegible] clientibus Hispanus desertis, Gallus iisdem [illegible]

Hispa-

Hispanus ablatis ubiq; redditis, Gallus retentis,
Tanquam restituendæ Navarræ pignoribus:
Iactatione,
Cessis Hispanus Cataloniæ *XXX. annor. induttis,*
Gallo locis omnibus extra Italiam occupatis,
Sed restituenti Casalem, & Mantuani juris cetera.
Gallus neq; his, neq; aliis restitutis, aliis quoq; petitis,
Fortuna tum ebrius, parum pronus ad pacem,
Nisi universalem;
Paci quoq; Hispano-Batavicæ adversus,
Tam promissis, quam opera opipara Serventi,
Sed [illegible] venientis, ventosque ferentis.
Lusitanus, paratus Hispani æmulus, belliq; fomes,
Uterinq; sepositus,
Ille clàm à Gallo, ab Hispano palàm Lotharingus.
(Qui à Gallo rejectus, tanquam Lutetianis inligatus pactis,)
Sustenti,
Pacis inter Reges non coalitæ obices quasi.
Gallus tandem,
Pace Hispano-Batavica rata,
Pacis conditiones non abnuere visus,
Misso ad Pignerandam, qui exquireret,
Num auctas, num imminutas velit.
Hic Hispanus,
Pace jam cum Batavis facta, prona debellando, quàm pacando,
Gallo jam dissociato,
A pacis consiliis planè aversus:
Aversior,
Audito in Gallia motu, & Pignerandæ oraculo,
Rebus Galliæ mutatis, mutandum pacis negotium,
Principum præterea custodia, nova belli spe, nulla pacis,
Iis nisi liberatis, vi sua liberandus,

Conditione Gallo prorsus indigna.

1651. *Aversissimus*,

Pacto cum Domina Longavillana & Turanio federe,

De trahendo bello,

Coacta donec Gallia cuncta reddat ablata.

1652. *Et talis etiamnum est,*

Condæo recepto, Duinkircha, Gravelinga, recuperatis,

1656. *Valencianis liberatis.*

Sic adeò præsentia quisque, quàm pacem speculatus.

Cum sit Principi sæpè decorum, pacem non abnuere,

Etiam cum victoriam in manibus habeat.

Nisi fortè nunc æquior Hispanus,

Tot hostium mole, terra mariq; cinctus:

Imo solito more,

Paci verba, dextræ telum aptat:

Adversas ditiones seditionibus agitat,

Sociorum quietem movet,

Conclusio *Semper inquies,*

Et hi sunt illi vicini Reges orbe in occiduo,

Qui,

Mutuo Orbem bello, cædibus campos, montes castellis freta classibus

Exasperant:

Rebus in minimis ac maximis,

Naturæ, vitæ, morum, seculi, regni, status,

Discordantes hactenus, ac porrotenus

Animis & armis feroces ac ferme,

Gallus & Hispanus.

Non aliter olim Syriæ & Iudææ præpositi,

Viginis provinciarum administrationibus invidia discordes,

Vespasianus & Mucianus.

Parthi & Scythæ vicinalibus bellis assiduè vexati

Inter Alexandri successores æqualitas discordiam augebat,

Inter

Inter Lysimachum & Pyrrhum pares,
Assiduum discordiæ malum, bellum moverat.
Scilicet
Ita rebus in humanis comparatum est,
Vt nullus ferè sit populus,
Cui non æmulum aliquem & adversarium excitarit DEUS,
Vicinum plerumq;:
Semper aliquid mali propter vicinum malum.
Sed & illud boni;
Vicina & inimica quisq; gente, quasi Cote,
Ferrum suæ acuit virtutis,
Ne rubiginem & situm sentiat.

STRVCTVRÆ. PRIMÆ META.

